

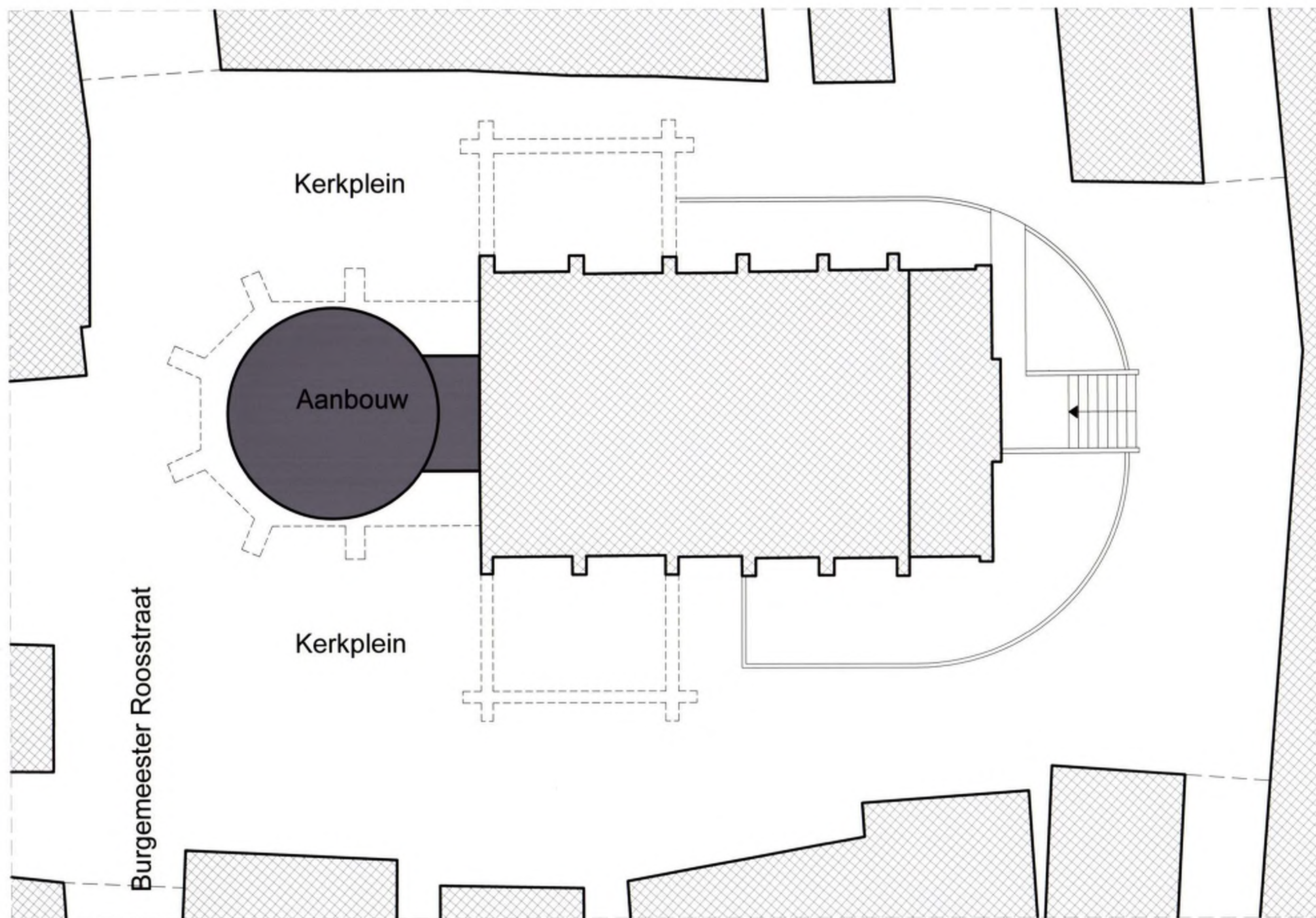
UITBREIDING OOSTZIJDE
GROTE- OF JOHANNESKERK TE LEKKERERK
RUIMTELIJKE ONDERBOUWING
11011-RO

datum: 04-04-2019

ROKUS VISSER
ARCHITECTENBUREAU

www.rokusvisser.nl

SITUATIE schaal 1:500
 Gebaseerd op uitsnede kadastrale kaart
 Kerkplein 4
 2941AD Lekkerkerk
 Kadastrale Gemeente: Lekkerkerk
 Sectie: C
 Perceel: 7986

Figuur 1,
 Situatie gebaseerd op de Kadastrale kaart.
 De kaart is niet op schaal en noord gericht.

UITBREIDING OOSTZIJDE
GROTE OF JOHANNES KERK TE LEKKERKERK

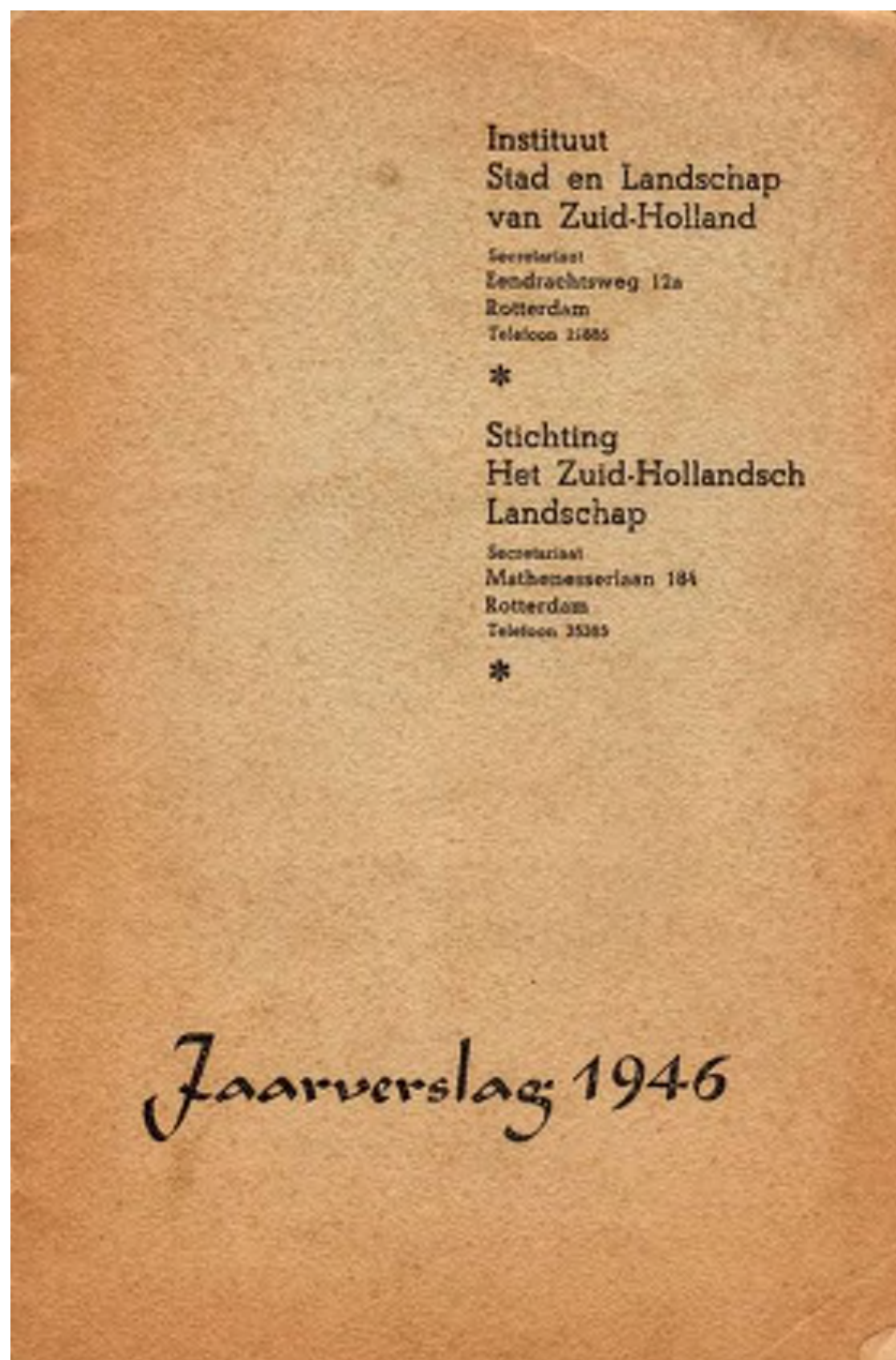
PROJECTGEGEVENS

Project:	Grote of Johannes kerk te Lekkerkerk Kerkplein 4 2941AD Lekkerkerk
Monumentnummer:	25735
Projectnummer:	11011
Eigenaar/Opdrachtgever:	College van kerkrentmeesters van de Protestante Gemeente Lekkerkerk T.a.v. de heer J.A. Zwijnenburg Burgemeester v. d. Willigenstraat 78 2941ES Lekkerkerk
Architect:	Architectenbureau ir Rokus Visser bv BNA Doelenstraat 1 2871CW Schoonhoven Tel: 0182 – 60 43 27 E-mail: info@rokusvisser.nl Web: www.rokusvisser.nl
Datum:	30 september 2015
Gewijzigd	4 april 2019

UITBREIDING OOSTZIJDE
GROTE OF JOHANNES KERK TE LEKKERKERK

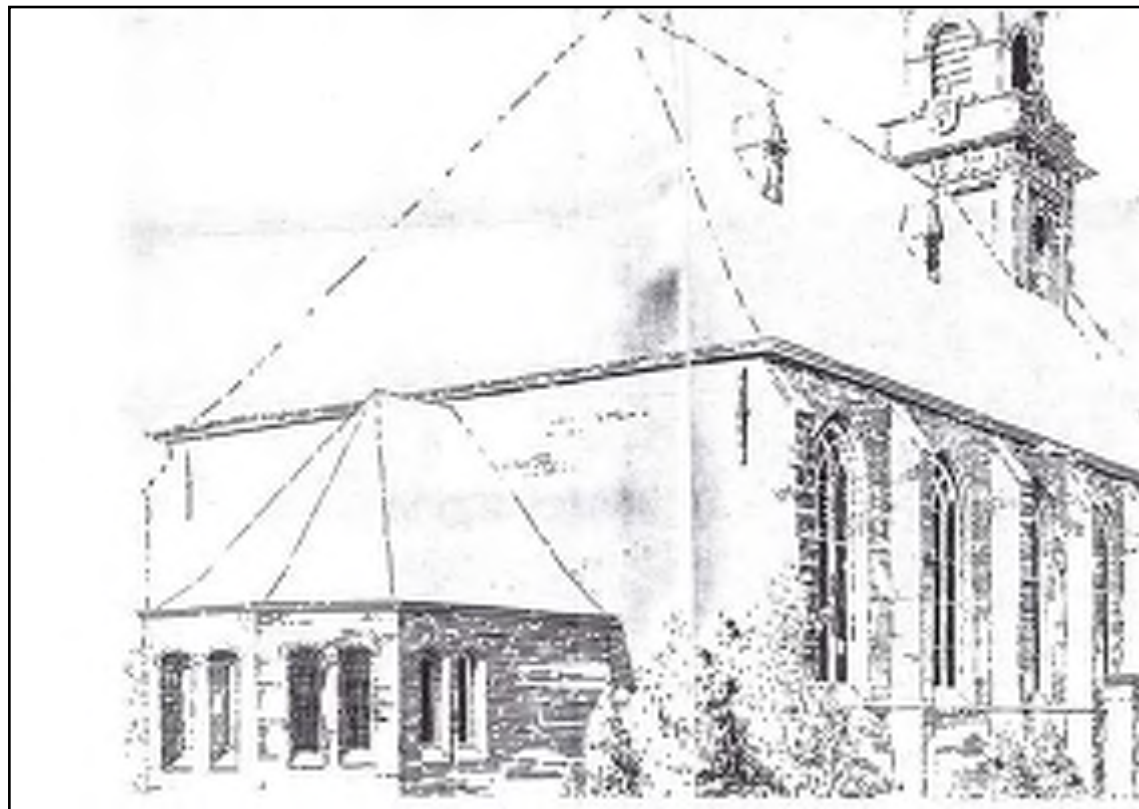
INHOUDSOGAVE

Deel	Ruimtelijke onderbouwing	Blad
1.1	Inleiding	02
1.2	Beschrijving van het project	04
1.2.1	Knelpunten	04
1.2.2	Beoogde nieuwe situatie entreegebied	04
1.2.3	Onderzoek oplossing intern	04
1.2.4	Onderzoek oplossing in bestaand onroerend goed	04
1.2.5	Onderzoek oplossing extern	06
1.2.6	Uitbreiding extern, oostzijde	06
1.2.7	Toelichting bouwplan	08
1.3	Geldende planologische situatie	09
1.4	Visie op de toekomstige ruimtelijke ontwikkeling	09
1.5	Ruimtelijke effecten van het project op de omgeving	09
1.6	Rapportage van gehouden inspraak	10
1.7	Verantwoording van de economische uitvoerbaarheid	10
1.8	Toets aan rijks-, regionaal en provinciaal beleid	10
Deel 2	Milieuaspecten	
2.1	Bodemonderzoek	11
2.2	Ecologisch onderzoek	11
2.3	Watertoets	11
2.4	Akoestisch onderzoek	11
2.5	Lucht onderzoek	11
2.6	Geuronderzoek	11
2.7	Wet Milieubeheer	11
Deel 3	Externe veiligheid	
3.1	Externe veiligheid	11
Deel 4	Archeologie, cultuurhistorie	
4.1	Archeologisch onderzoek	11
4.2	Cultuurhistorisch onderzoek	11
4.3	Bouwhistorisch onderzoek	11
Deel 5	Infra	
5.1	Verkeerskundig onderzoek, parkeren	12
5.2	Gebruik gebouwen	14
Deel 6	Maatschappelijk	
6.1	Civilrecht	16
6.2	Economische uitvoerbaarheid	16
Deel 7	Ruimtelijke ordening	
7.1	Stedenbouwkundige inpassing	16
7.2	Welstandstoetsing	16
BIJLAGEN		
A	Situatie, plattegronden en gevelaanzichten van het bouwplan	
B	Plattegronden (bestaand en nieuw) en doorsneden wijziging entreegebied	
C	Advies Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed	
D	Archeologisch rapport RAAP	
E	Cultuurhistorisch rapport Hylkema	
F	Bouwhistorisch rapport Hylkema	
G	Flora en Fauna rapport De Watersnip	
H	Bezonning	
J	Parkeerdruk onderzoek Royal Haskoning BV	

Figuur 2,
Jaarverslag 1946
Instituut Stad en Landschap van Zuid Holland

Figuur 3,
Schets bouwplan 1946

Figuur 4,
Fotomontage bouwplan 1946 (bron: college van kerkrentmeesters)

Deel 1 Ruimtelijke onderbouwing

1.1 Inleiding

In opdracht van de Protestantse gemeente Lekkerkerk is deze rapportage opgesteld. De restauratie van het kerkgebouw 1979-1981 is onder directie en toezicht van Architectenbureau ir R. Visser bv bna te Schoonhoven uitgevoerd. De tekeningen en overige informatiedragers zijn thans nog in het archief van Architectenbureau ir Rokus Visser bv bna te Schoonhoven aanwezig en gedeeltelijk voor deze rapportage gebruikt.

Het is een lang gekoesterde wens van de protestante gemeente om deze uitbreiding te realiseren. In het jaarverslag van Instituut Stad en Landschap (thans stichting Dorp Stad en Land) van 1946 is op bladzijde 21 en 22 een artikel geweid aan de uitbreiding aan de oostzijde van kerk te Lekkerkerk. (Zie figuur 2 en 3)

De rijksmonumentencommissie ging destijds akkoord met dit plan en zegde haar steun toe. Daadwerkelijke uitvoering van dit bouwplan heeft echter niet plaats gevonden.

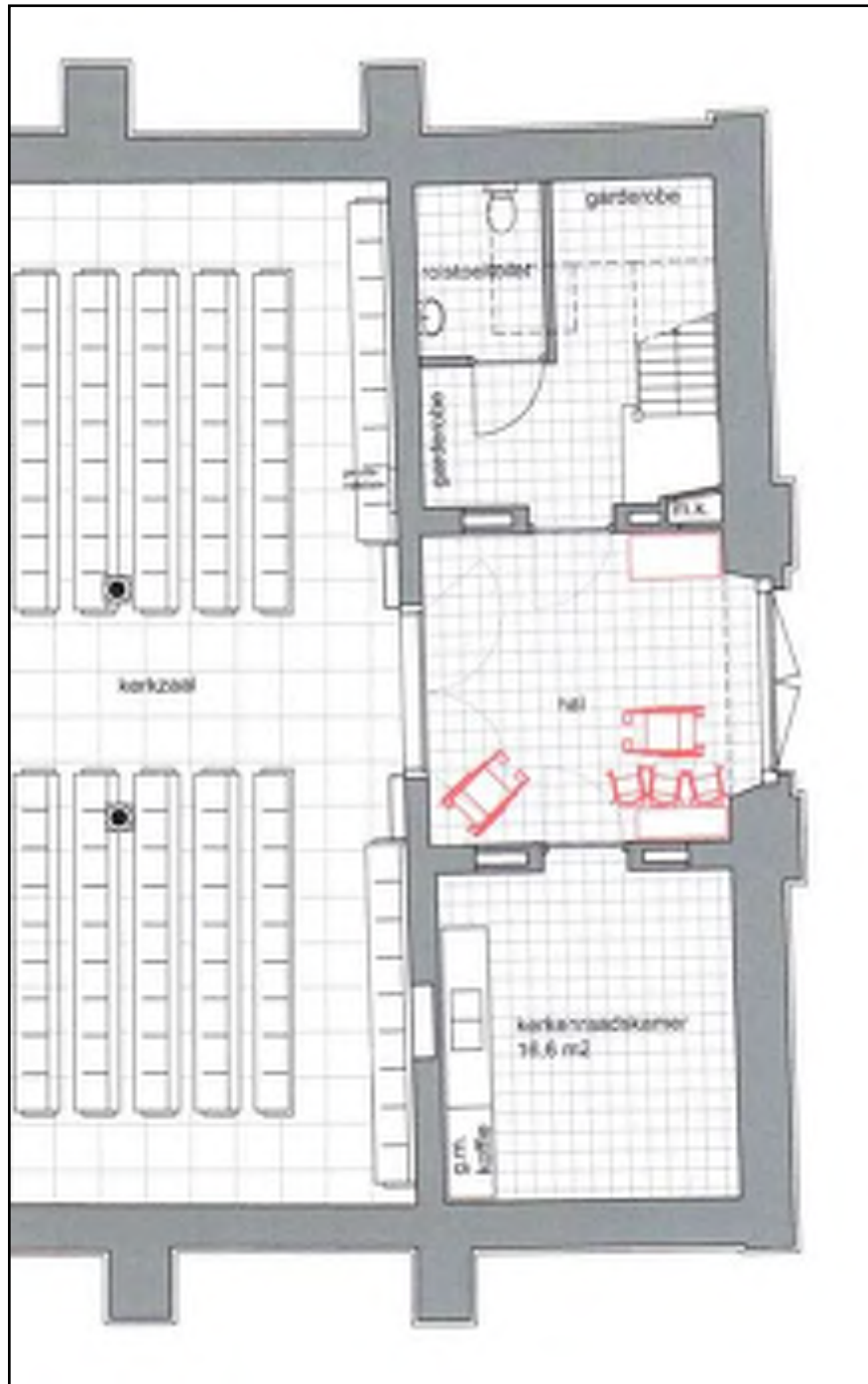
In het jaarverslag staat de volgende suggestieve tekst:
“Wat thans aan het kerkgebouw zal geschieden is nog in de schoot der toekomst verborgen”

Hopelijk is (ruim 70 jaar later) het moment aangebroken dat de lang gekoesterde wens voor een uitbreiding aan de oostzijde in vervulling mag gaan.

De voormalige Hervormde Gemeente Lekkerkerk is gefuseerd met de Gereformeerde Kerk te Lekkerkerk, waarna de Protestantse Gemeente Lekkerkerk is ontstaan. De Protestantse gemeente bezit meerdere objecten en percelen binnen Lekkerkerk en concentreert haar kerkdiensten aan het Kerkplein in de Grote- of Johannes kerk. De uitbreiding van het kerkgebouw moet derhalve gezien worden als een uitbreiding van maatschappelijke doeleinden in de functie religie. Dat is bestemmingsplanmatig de omschrijving van de Grote kerk.

De locatie voor de uitbreiding is met een raadsbesluit d.d. 30 januari 2018 onttrokken aan de openbaarheid. Dit ontwerpbesluit is in de Staatscourant Nr. 16081 (d.d. 20 maart 2018) gepubliceerd. Voor de toelichting wordt verwezen naar de publicatie in de Staatscourant.

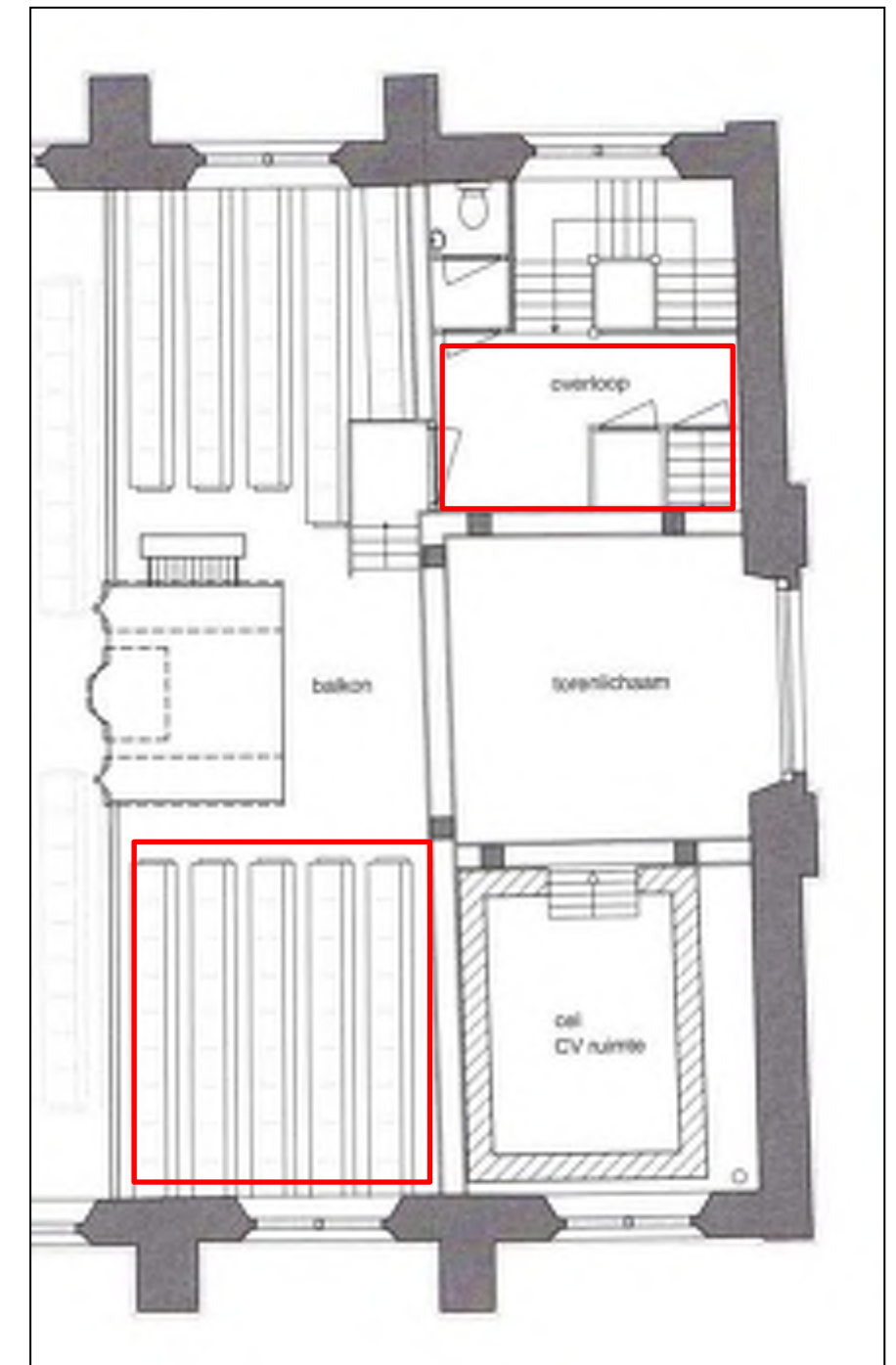
Hoewel het bestemmingsplan niet voorziet in een uitbreiding van de het kerkgebouw is het voor de instandhouding van de functie religie voor de Protestantse Gemeente Lekkerkerk op het kerkplein van groot maatschappelijk belang dat de uitbreiding gerealiseerd kan worden.

Figuur 5,
Fragment plattegrond, bestaande situatie

Figuur 6,
Fragment plattegrond, nieuwe situatie

Figuur 7,
Fragment plattegrond, verdieping

1.2 Beschrijving van het project

1.2.1 Knelpunten.

Door het toenemen van de gemiddelde leeftijd van het kerkelijk bezoek neemt ook het gebruik van rollators en rolstoelen toe. Deze worden tijdens de eredienst in de hal achter gelaten.

Op figuur 5 (fragment bestaande situatie) is te zien dat deuren niet meer volledig geopend kunnen worden, wat een onveilige situatie tot gevolg heeft in geval van vluchten bij eventuele calamiteiten.

Daarnaast is de capaciteit van de garderobe te klein en ongelukkig te bereiken. Er is te weinig verkeersruimte. Niet iedereen kan zijn jas aan de kapstok kwijt wat in de praktijk tot gevolg heeft dat men de jas tijdens de dienst aan houdt of op schoot neemt.

Kortom er is behoefte aan meer ruimte bij de entree voor rolstoelen, rollators en de garderobe.

De kerkenraadskamer is met 16,6 m² te klein in combinatie met de aanwezige (verouderde) pantry en bij bijzondere diensten, bijvoorbeeld doopdiensten. De ouders en grootouders zijn veelal bij doopdiensten aanwezig en zouden voor en na de dienst zich willen verzamelen in de kerkenraadskamer maar kunnen daar niet terecht omdat de ruimte te klein is. Zeker als er doopdiensten plaats vinden waarbij meerdere kinderen tegelijk worden gedoopt.

Kortom er is behoefte aan een grotere kerkenraadskamer op een andere plek in of aan het Kerkgebouw.

Voor de interne verbouwing in het entreegebied en een mogelijke uitbreiding van het kerkgebouw is in goed overleg met het college het volgende programma van eisen ontstaan.

Entree hal kerkgebouw	16 m ²
Garderobe kerkgebouw	16 m ²
Aparte entree/hal t.b.v. kerkenraadskamer	15 m ²
Nieuwe kerkenraadskamer	30 m ²
Crèche/oppas	20 m ²
Kindernevendiensten	30 m ²
Berging	15 m ²
Keuken	6 m ²
Toiletgroep	6 m ²
Garderobekast	<u>1 m²</u>
Totaal netto	155 m ²
Toeslag t.b.v. constructies 15 %	<u>23 m²</u>
Totaal BVO	178 m ²

2.2 Beoogde nieuwe situatie entreegebied.

Op figuur 6 (fragment nieuwe situatie) is zichtbaar gemaakt dat door het “opofferen” van de kerkenraadskamer er voldoende ruimte vrijkomt in het entreegebied voor opslag van de rollators, rolstoelen en de garderobe. Met de restauratie van 1979-1982 zijn in het entreeportaal grote openingen in het torenlichaam met metselwerk dichtgezet en van deuren voorzien.

De eerste twee onderdelen van het programma van eisen zou hier mee opgelost kunnen zijn. Voor het oplossen van de overige punten zijn in de loop der tijd een aantal studies gedaan. Er is naar de volgende mogelijkheden gekeken:

1.2.3 Onderzoek oplossing INTERN,

Allereerst is gezocht naar oplossingen waarbij de kerkenraadskamer gehandhaafd zou blijven. Door het laten vervallen van de achterste banken zou in de kerkzaal ook ruimte voor garderobe en rollators gecreëerd kunnen worden, echter het aantal zitplaatsen kan hier niet gemist worden. De overige programma onderdelen zoals kindernevendiensten, oppas en dergelijke kunnen niet in de kerkzaal terecht en blijft er behoefte aan uitbreiding van het kerkgebouw.

Tweede stap was het zoeken naar een alternatieve plek voor de kerkenraadskamer binnen de contouren van het kerkgebouw. De kerkenraadskamer kan in dat geval als garderobe etcetera gebruikt worden conform figuur 6.

Als mogelijke nieuwe plek is de overloop op de eerste verdieping geopperd. (Zie figuur 7)

De overloop op de eerste verdieping is echter een verkeersruimte (tevens vluchtroute) voor de organist en personen die gebruik maken van de zitplaatsen op het balkon.

Op de overloop is onvoldoende ruimte beschikbaar om de kerkenraadskamer onder te brengen.

Voor de overige programma onderdelen moet nog steeds een oplossing buiten het kerkgebouw gezocht worden.

Ook is er gedacht over een kerkenraadskamer op het balkon in de kerkzaal.

Deze zitplaatsen kunnen echter ook niet gemist worden en daarnaast kleven er zeer grote nadelen aan een kerkenraadskamer op een verdieping.

Dit is met name voor ouderen moeilijk of niet bereikbaar en voor doopdiensten (met kinderwagens) is een ruimte op een verdieping zonder lift ook niet goed bereikbaar.

Met de schetssessie op 3 februari 2012 zijn deze studies met de gedelegeerden van de Gemeente Krimpenerwaard besproken.

De conclusie was en is nog steeds dat het gehele programma van eisen van totaal 178 m² niet binnen de contouren van het kerkgebouw opgelost worden zonder verlies van een groot aantal zitplaatsen.

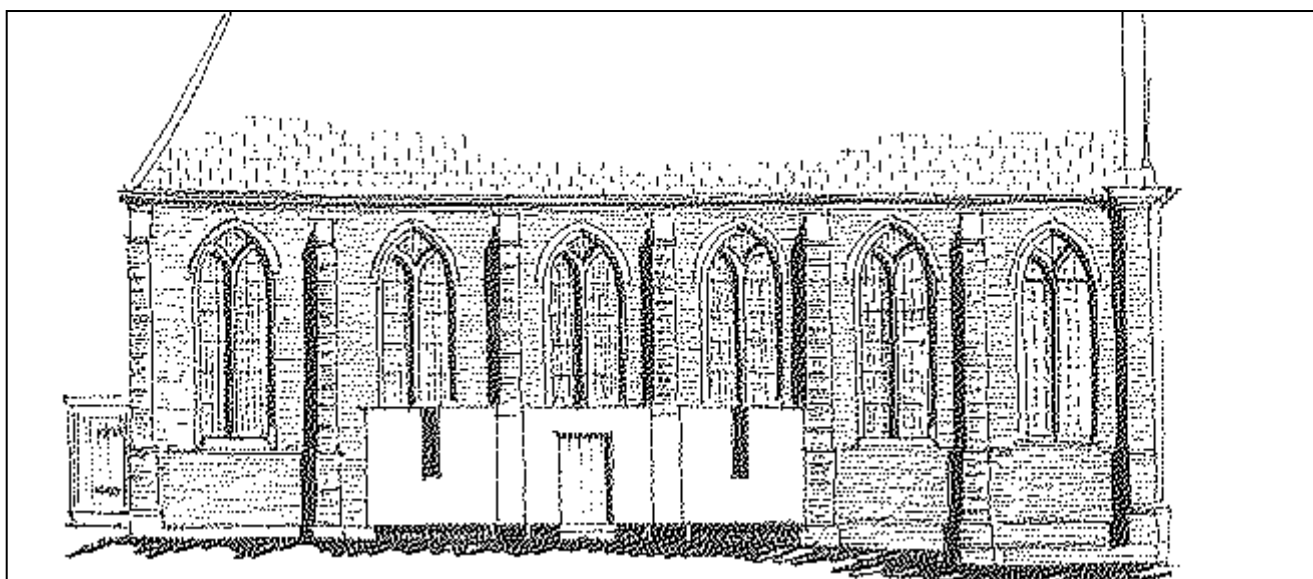
1.2.4 Onderzoek oplossing in bestaand onroerend goed

De Protestantse gemeente bezit thans de volgende onroerende goederen:

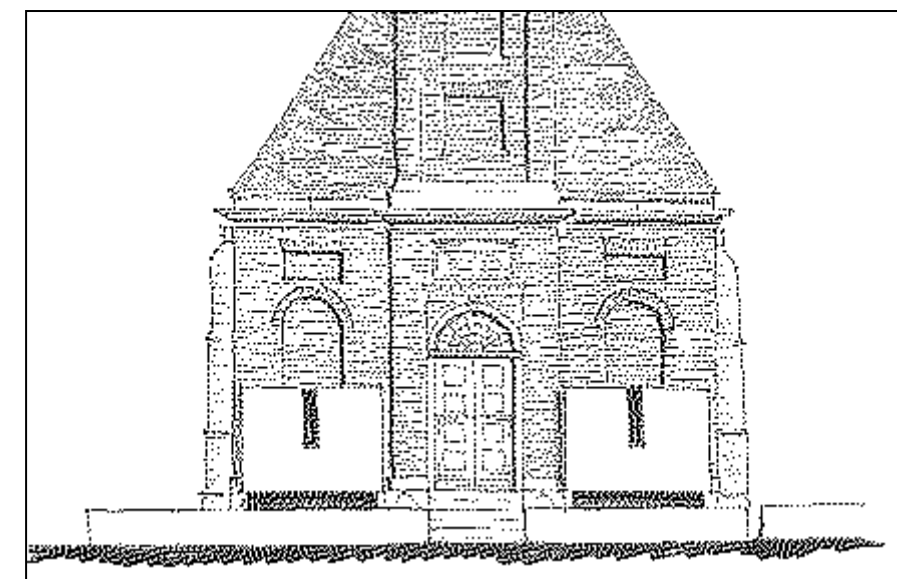
- 1) Grote of Johanneskerk, Kerkplein 4, 2941AD Lekkerkerk
- 2) Pastorie, Kerkplein 9, 2941AD Lekkerkerk
- 3) Ge-AR, Kerkplein 7, 2941AD Lekkerkerk
- 4) Ichtuskerk, Kerkweg 34, 2941BM Lekkerkerk
- 5) Pastorie Ichtuskerk, Kerkweg 32, 2941BM Lekkerkerk

Na de fusie van de Hervormde Gemeente Lekkerkerk en de Gereformeerde Kerk te Lekkerkerk ontstond een overschot aan gebouwen. Om financieel/economische redenen heeft de kerkenraad besloten de pastorie op het Kerkplein en de Ge-Ar (nr. 2 en 3) af te stoten. Gelet op de situering van beide gebouwen in combinatie met de achterliggende tuin, wordt gestreefd naar verkoop in één geheel. In de Grote of Johanneskerk zullen de kerkdiensten worden gehouden en de Ichthuskerk zal worden benut voor andere activiteiten. De kindernevendienst en de kinderopas tijdens de diensten vinden nu in de Ge-Ar plaats en hier zal een andere oplossing voor gezocht moeten worden.

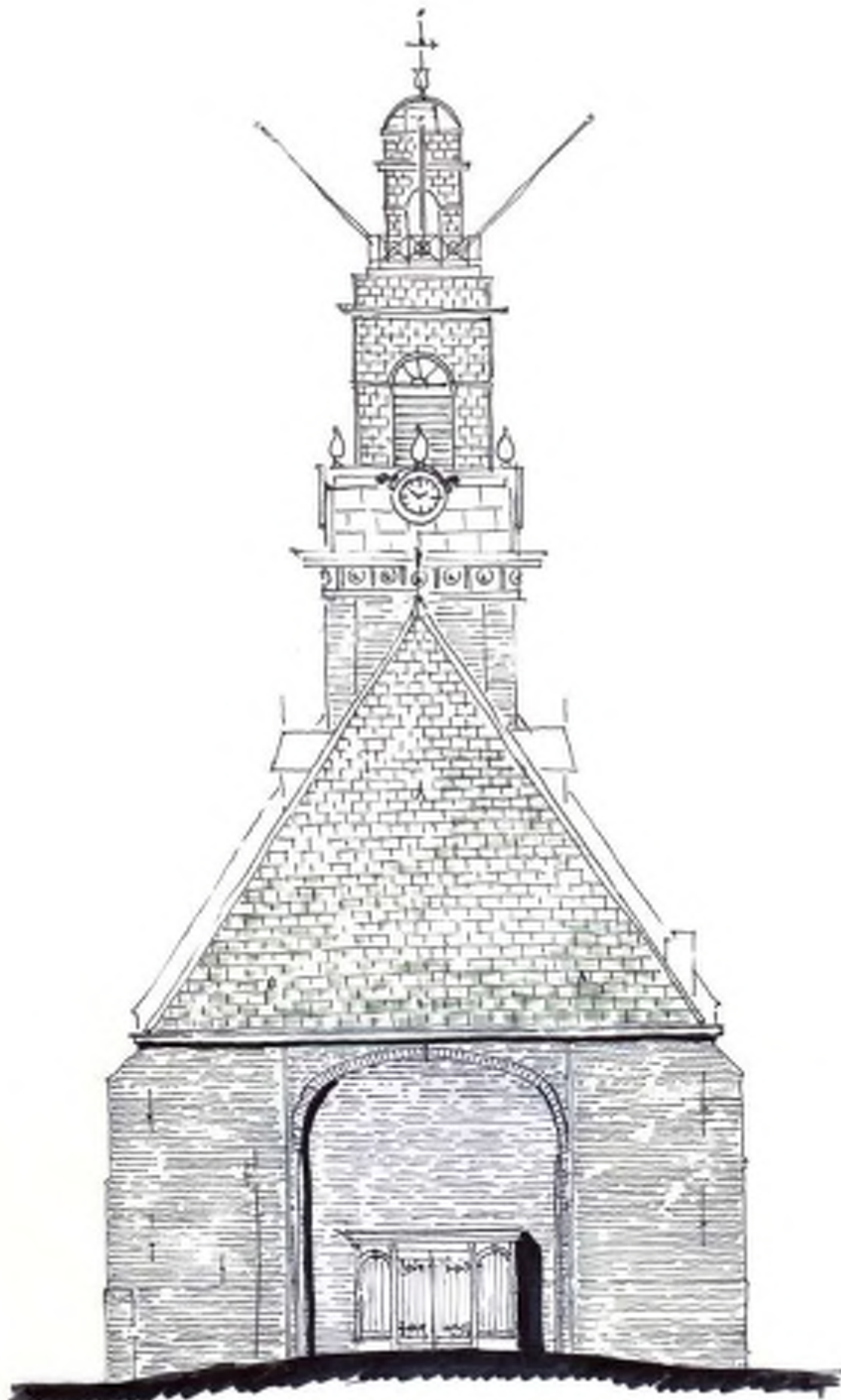
De Protestantse gemeente heeft de laatste tijd al veel geïnvesteerd in verbetering van – door de gemeentelijke overheid gewenste – veiligheid. In combinatie met de verdere verbetering van de veiligheid voor de bezoekers van het kerkgebouw kan niet worden ontkomen aan een aanbouw. Immers de huidige consistoriekamer moet worden benut als nieuwe garderoberuimte en mogelijkheid voor het plaatsen van scootmobielen e.d. De noodzakelijke verbeteringen van de sanitaire voorzieningen kan worden gerealiseerd in de vrijkomende beperkte garderoberuimte en de aanbouw. De overige gebouwen zijn te ver van de Grote kerk verwijderd om als kindernevendienst en oppas te kunnen dienen. De Ichtuskerk is in gebruik bij verschillende verenigingen en activiteiten. Dit zal worden uitgebreid met de huidige verhuur van GE-AR. De pastorie aan de Kerkweg wordt verhuurd. Een aanbouw aan de Grote of Johanneskerk is noodzakelijk om het goed functioneren als “fusiekerk” in de toekomst te garanderen. Daarnaast is het een goede verbetering van de functionaliteit van het gebouw bij gebruik voor concerten, lezingen, volkskerstzang, 4 mei herdenking enz.

Figuur 8,
Fragment gevelaanzicht noordgevel

Figuur 9,
Fragment gevelaanzicht westgevel

Figuur 10, Oostgevel

1.2.5 Onderzoek oplossing EXTERN,

Zowel aan de west- als aan de noordzijde van het kerkgebouw zijn kubistische uitbreidingen bestudeerd.

Aan de noord zijde is een beperkte uitbreiding denkbaar dat in verband met de kerkvensters niet in twee lagen uitgevoerd kan worden.

Daarnaast vormt deze uitbreiding een inbreuk in de stedelijke ruimte tussen het volume van het kerkgebouw en de aan de noordzijde gesitueerde woningen (kerkplein 5, 7, 9, 11a en 13)

Het wegdek wordt op de zuid west hoek van de aanbouw veel te smal.

Aan de westzijde bevindt zich de trap naar de hoofdentree van het kerkgebouw.

Gestudeerd is op een uitbreiding links en rechts van de hoofdentree.

Ook deze uitbreiding is qua omvang te gering om het volledige programma van eisen in het huisvesten.

De stedelijke ruimte aan de zuid-, west- en noordgevel is te smal om een uitbreiding mogelijk te maken.

Daarnaast zijn genoemde gevels van vensters, deuren en steunberen voorzien, die een karakteristiek beeld geven aan het kerkgebouw. Stedenbouwkundige en architectonische beelden die bij voorkeur niet aangetast dienen te worden.

1.2.6 Uitbreiding extern, oostzijde

Om de volgende redenen is een uitbreiding aan de oostzijde het meest gewenst: (zie figuur 10)

- Stedenbouwkundig gezien is er voldoende ruimte om een uitbreiding in twee lagen te realiseren waardoor op een compacte manier het programma van eisen gerealiseerd kan worden met een geringe footprint.
- Geen afbreuk te doen aan de karakteristieke Zuid-, West en Noordgevels van het kerkgebouw.
- Het programma wordt op de juiste plaats (achter de preekstoel) toegevoegd wat tijdens de reguliere diensten en bijzondere diensten (bijvoorbeeld koffie drinken na afloop) zeer functioneel is.
- Bestaande deur in de oostgevel wordt benut. Doorbraken in de Oostgevel worden niet gemaakt.
- Minimale aantasting van het kerkgebouw en de ruimte eromheen.
- Geen verlies aan bezonning voor omwonenden. (zie bijlage H)
- Doordat dit gedeelte van het kerkplein tot 1868 als begraafplaats in gebruik is geweest zijn in de periode daarvoor de restanten van de fundering van het voormalig koor tot ca. 1,5 meter onder het maaiveld verwijderd. In 1879 zijn de graven geruimd om plaats te maken voor een nieuw gemeentehuis. In het kader van de werkverschaffing is in 1936 een plantsoen aangelegd en zijn de laatste restanten (wat daar nog van over was) van de voormalige begraafplaats geruimd. De bouwgrond aan de oostgevel is (in tegenstelling tot de overige gevels) in de loop der jaren meerdere malen geroerd. De verwachting is dat de nieuw aan te leggen fundering juist op deze plek geen archeologische waardevolle zaken zal roeren.

1.2.7 Toelichting bouwplan

Uitbreiding Oostzijde.

De voorgestelde uitbreiding bestaat uit twee gebouwdelen, een transparant tussenlid en een uit metselwerk opgetrokken cilindrische aanbouw afgedekt en met een kegelvormig zinken dak.

De entree van de aanbouw is in het transparante tussenlid gesitueerd. Vanuit het tussenlid zijn de kerkzaal en de aanbouw bereikbaar. De bestaande toegangsdeur naar de kerkzaal wordt hiermee benut. Het transparante tussenlid houdt de aanbouw visueel “los” van het kerkgebouw.

Gelet op de context, het monumentale kerkgebouw en de historische omgeving van het kerkplein is hoogwaardige architectuur een voorwaarde waarbij het kerkgebouw en de historische context de inspiratiebronnen vormen voor de eigentijdse materiaalkeuzen en detaillering van het gebouw.

Denkend in de traditie van het kerkgebouw van vóór de reformatie is de gekozen locatie een prominente en heel bijzondere plek van het voormalige koor.

Denkend in de periode ná de reformatie een functioneel zeer logische plek voor de gewenste uitbreiding. Hiermee wordt het ooit aanwezige bouwvolume ten dele weer teruggebracht.

Het gekozen kegelvormig dak heeft tot gevolg dat de goothoogte lager kan worden uitgevoerd vergeleken met de bouwhoogte bij een vlak afgedekte dak.

De goothoogte is bij het kegelvormig dak 5.700 mm + P

Bij een vlak afgedekt gebouw zou de bouwhoogte ca 6.500 mm +P gaan bedragen.

De hoogte is één aspect, tweede aspect is dat een met zink afgedekt puntdak een betere bijdrage aan uiterlijke verschijningsvorm van de aanbouw levert dan een plat dak.

De gekozen kleuren en materialen zullen nader met de commissie voor welstand en monumenten worden overlegd. De commissie en de RCE zijn positief over dit bouwplan.

Gedachten gaan uit naar schoonmetselwerk van bij het kerkgebouw passende gevelstenen afgedekt met een zinken dak. De bedoeling is om een modern en strak gedetailleerd gebouw te ontwerpen dat qua materiaalgebruik juist heel erg goed op het bestaande kerkgebouw aansluit.

Het gevelmetselwerk bestaat uit een plint met liggend metselwerk, het opgaand werk daarboven zelfde baksteen maar verticaal verwerkt. Onder de daklijst een dakplint met liggend metselwerk wederom uit de zelfde baksteen.

Het Kerkgebouw is voorzien van hoge verticale vensters en steunberen.

Voor de aanbouw is ook gekozen voor smalle verticale vensters die voorzien zijn van hardstenen dagstukken, boven- en onderdorpels.

Herindeling Torenportaal.

Met de laatste ingrijpende restauratie van 1979-1982 zijn grote wandopeningen in het torenlichaam op de begane grond met metselwerk dicht gezet en van deuren voorzien.

Voorheen was het een zaaltje waar de burgerlijke gemeente slechts sporadisch gebruik van maakte. Tevens is er destijds een invalide toilet aangebracht.

Om te kunnen voldoen aan het programma van eisen zullen de wanden wederom open gemaakt moeten worden conform de contour van de openingen van destijds.

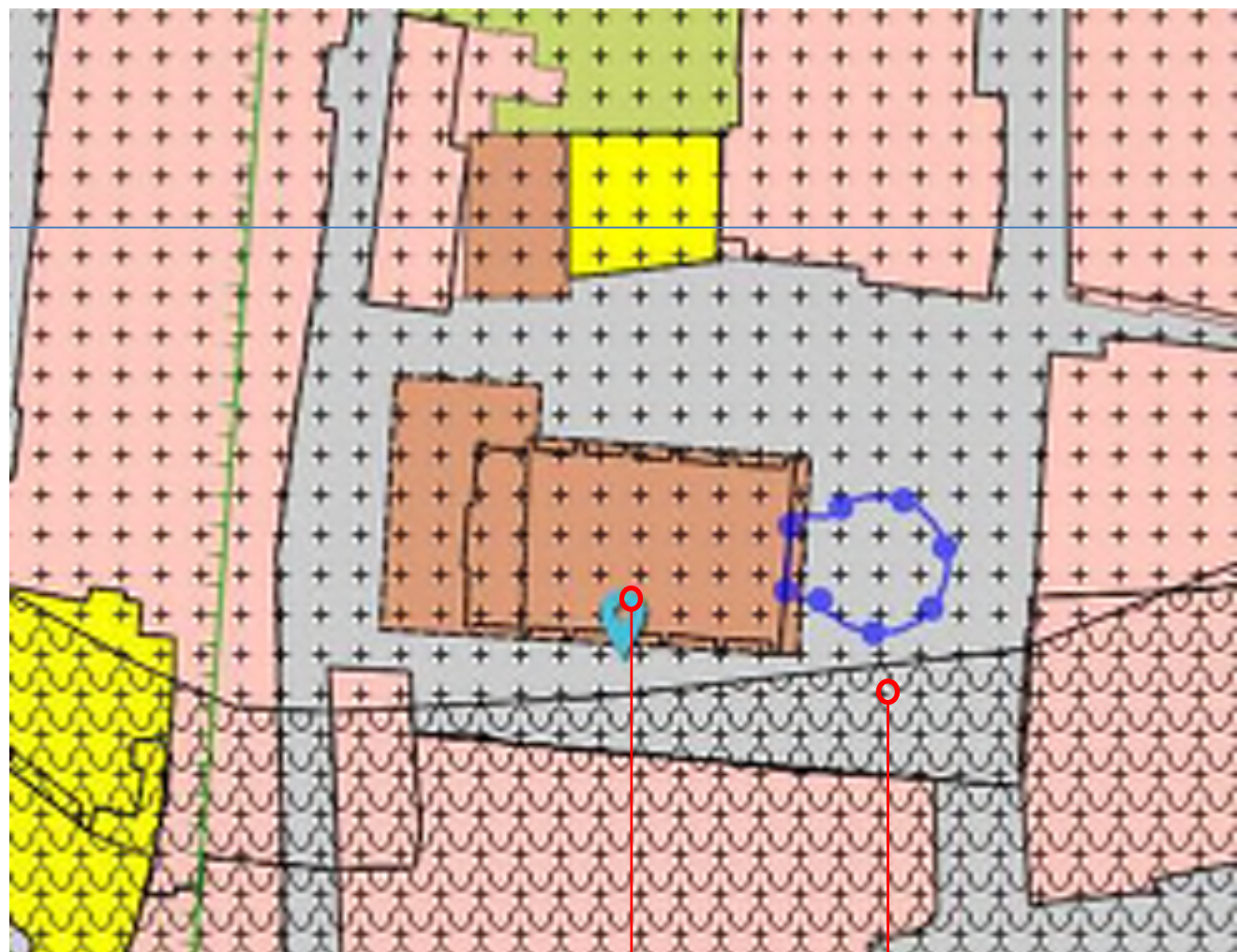
(Zie bijgaande tekeningen in de bijlage B).

Houten tochtportaal 1883

In 1883 is een pad over de begraafplaats aangelegd en een houten tochtportaal aangebracht.

Met de restauratie 1979-1982 is het tocht portaal geheel gedemonteerd, van een nieuwe funderingsplaat met vorstrand voorzien en zijn enkele onderdelen (houten delen aan de oost- en zuidzijde) hergebruikt. De fundering, de vloer, het dak en de hoofddraagconstructie zijn met voornoemde restauratie nieuw aangebracht. Alleen het houten schotwerk bevat historisch materiaal.

Het houten schotwerk zal worden gedemonteerd en in de hal van de aanbouw worden hergebruikt.

Figuur 11,
Fragment bestemmingsplankaart
(gemeente Krimpenerwaard)

Enkelbestemming, verkeer
Dubbelbestemming, waarde,
archeologie

Enkelbestemming, maatschappelijk
Dubbelbestemming, waarde,
archeologie
Functieaanduiding, religie

1.3 Geldende planologische situatie

Figuur 7 is een fragment van de vigerende bestemmingsplankaart van het bestemmingsplan dorpskernen Lekkerkerk van de gemeente Krimpenerwaard.

De bestemmingsplan gegevens zijn als volgt:

Naam: NL.IMRO.0643.BP1210DK001-VA01
Vastgesteld: 2013-05-03
Type plan: bestemmingsplan

Het kerkplein heeft de bestemming verkeer en de dubbelbestemming archeologische waarde. Het kerkgebouw is een rijksmonument met de bestemming maatschappelijke doeleinden in de functie religie en dubbelbestemming archeologische waarde.

Het gebied valt binnen het beschermd stads en dorpsgezicht.

Het bestemmingsplan is actueel en de verwachting is dat er op korte termijn geen nieuw bestemmingsplan opgesteld zal worden.

Om de bouw van de uitbreiding van het kerkgebouw mogelijk te maken zal een uitgebreide vergunningprocedure doorlopen moeten worden.

1.4 Visie op de toekomstige ruimtelijke ontwikkeling

Omdat het bestemmingsplan redelijk actueel is bestaat er voor dit plangebied voor zover mij bekend geen andere ruimtelijke visie op dit gebied en er is ook geen andere visie in ontwikkeling.

1.5 Ruimtelijke effecten van het project op de omgeving

De bouwlocatie wordt momenteel door omwonenden en gebruikers van het veer als parkeerterrein gebruikt. Het gebied rond de kerk is enkele jaren geleden opnieuw bestraat waarin de contour van de voormalige kruiskerk alsmede het idee van een kerkvloer is verwerkt. Zeer fraai aangelegd, jammer dat er geparkeerd wordt.

In het bouwhistorisch onderzoek wordt nader op de bouwhistorische kwaliteiten van de hoge oostgevel ingegaan.

Voor de ruimtelijke effecten zou gesteld kunnen worden dat de bestaande oostgevel een dichte hoge gevel is, een introverte achterkant van een gebouw, waarvoor geparkeerd wordt. Met als enig schaal reducerend element het in 1883 aangebouwde houten tochtportaal. Het portaal wordt als CV ruimte gebruikt en niet als toegang tot het kerkgebouw. Er lopen geen mensen in en uit het tochtportaal wat een positieve bijdrage zou kunnen leveren aan het gebruik en de vitaliteit van het plein.

De gevel is ontegenzeggelijk als kerkgebouw herkenbaar, maar door het ontbreken van vensters en gevelarticulaties zoals steunberen en natuursteen ornamenten, verteld de oostgevel weinig over het de inhoud van het gebouw.

Een uitbreiding zou daarentegen een positief ruimtelijk effect op de omgeving kunnen hebben. Naast de reguliere diensten wordt de uitbreiding ook doordeweeks (overdag en in de avonden) gebruikt. 's-Avonds brandt er licht en er lopen mensen in en uit. Door de vensters en glaspartijen van het tussenlid van de beoogde aanbouw zijn de functies afleesbaar.

Het kerkgebouw veroorzaakt in de huidige situatieschaduw aan de west, noord en oostzijde van het kerkgebouw.

De verwachting is dat de geplande uitbreiding niet of nauwelijks op deze situatie van invloed is. De afstand van de geplande aanbouw naar de bebouwing aan de noordzijde (kerkplein 11a en 13) bedraagt ca. 17 meter. De afstand van de aanbouw naar de bebouwing aan de burgemeester Roosstraat bedraagt ca. 19 meter. T.z.t. kan er altijd een nader onderzoek naar de gevolgen van de bezonning uitgevoerd worden om precies de gevolgen in beeld te brengen.

1.6 Rapportage van gehouden inspraak

Op 24 adressen rondom de Grote of Johanneskerk zijn brieven bezorgd waarbij men in de gelegenheid werd gesteld kennis te nemen van het plan tot het realiseren van een bouw aan de oostzijde van de kerk. De informatiebijeenkomsten waren op vrijdag 15 april 2016 van 19.00 tot 21.30 uur en op zaterdag 16 april 2016 van 10.30 tot 12.00 uur.

In totaal hebben bewoners/bedrijven van 10 adressen van de geboden mogelijkheid gebruikt gemaakt. Onderstaand een korte weergave van opmerkingen.

Nr.	Opmerkingen
1.	Leuk concept.
2.	Historisch goed om massa weer terug te brengen.
3.	Staat positief tegenover dit plan.
4.	Liever plan dat past bij kerkgebouw.
5.	Tevreden met het plan.
6.	Vind het niet mooi. Denk aan parkeren.
7.	Is tegen het bouwplan i.v.m. beperking uitzicht.
8.	Is tegen het bouwplan i.v.m. uitzicht. Eén laag akkoord.
9.	Positief. Mag nog moderner.

Op vrijdag 28 oktober en zaterdag 29 oktober 2016 is er ook een informatieavond en ochtend georganiseerd. Dit is nog eens herhaald op 16 en 17 juni 2017.

1.7 Verantwoording van de economische uitvoerbaarheid

De financiering van de uitbreiding alsmede de aankoop van de grond zal uit eigen middelen plaats vinden. Voor de economische uitvoerbaarheid van het bouwplan bestaan er op dit moment geen belemmeringen.

De protestantse gemeente bezit meerdere objecten en percelen in Lekkerkerk en het beleid is er op gericht om de Grote of Johanneskerk voor de eredienst, concerten en overige functie behorende bij het kerkelijk leven te behouden en als zodanig te gebruiken. Desgewenst kan er een verklaring bestendig gebruik worden overlegd.

1.8 Toets aan rijks-, regionaal en provinciaal beleid

1.8.1 Rijksbeleid

Op 22 augustus 2011 is het besluit algemene regels ruimtelijke ordening vastgesteld (BARRO) En op 13 maart 2012 is de nieuwe Structuurvisie Infrastructuur en Ruimte vastgesteld. Hierin zijn geen beperkingen en voorwaarden gevonden die de bouw van de uitbreiding aan de Oostzijde in de weg zou kunnen staan.

1.8.2 Regionaal en provinciaal

In juli 2010 zijn de Structuurvisie, de verordening ruimte en de Uitvoeringsagenda Structuurvisie 2010-20120 door de provinciale staten van de provincie Zuid Holland vastgesteld. Ook hierin zijn geen bepalingen of voorwaarden gevonden die de bouw van de uitbreiding aan de Oostzijde in de weg zouden kunnen staan.

Deel 2 Milieuaspecten.

2.1 Bodemonderzoek, schoongrond verklaring.

Een bodemonderzoek heeft (nog) niet plaats gevonden en er is ook (nog) geen schoongrond verklaring. In het laatste aandachtspunt van 2.5 heb ik uiteengezet dat de bodem door de jaren heen meerdere malen is geroerd. Archeologische vondsten worden in de eerste 1,5 meter onder het maaiveld van de bouwlocatie niet verwacht. En er worden ook geen ernstige bodemverontreinigingen verwacht. Het is uiteraard niet voor 100% uit te sluiten dat met de aanleg van een plantsoen in 1936 vervuilde grond is aangevoerd. Desgewenst kan bij de verdere planvorming een bodemonderzoek uitgevoerd worden. Over de eventuele aanwezigheid van werkplaatsen op locatie of in de omgeving is niets bekend mede hierom is de locatie niet verdacht. Om de uitbreiding mogelijk te maken zal er tot een diepte van ca. 80 cm onder het huidige maaiveld gegraven worden. De toe te passen funderingspalen kunnen grond verdringend zijn zodat eventuele vervuilingen niet naar de oppervlakte kunnen komen.

2.2 Ecologisch onderzoek (Flora- en Fauna, vogel- habitatrichtlijn). (zie Bijlage G)

Op 1 april 2002 is de Flora- en Fauna wetgeving van kracht geworden. De Flora- en Faunawet is opgesteld om de in het wild voorkomende plant- en diersoorten te beschermen. Van de ca. 36.000 soorten die in Nederland voorkomen zijn er ongeveer 500 door de wet beschermd. Door het bureau De Watersnip uit Reeuwijk is een Flora en Fauna onderzoek uitgevoerd. De rapportage hiervan in bijlage G opgenomen.

2.3 Watertoets.

Het project heeft geen gevolgen voor de waterhuishouding, omdat er geen watergangen worden verlegd of gedempt en is geen toename van verharding. De plaatselijke verharding maakt plaats voor een gebouw dat van hemelwaterafvoeren is voorzien die op het gescheiden rioleringsstelsel van de gemeente Krimpenerwaard wordt aangesloten.

2.4 Akoestisch onderzoek.

De aanbouw is geen geluidgevoelig object in het kader van de wet geluidhinder en bevindt zich niet een gebied met hoge geluidbelasting. Akoestische onderzoeken kunnen achterwege blijven.

2.5 Lucht onderzoek.

Het project heeft geen negatieve invloed op de luchtkwaliteit. Voor wat betreft de luchtkwaliteit zijn er dan ook geen belemmeringen voor dit bouwplan.

2.6 Geuronderzoek.

De functie van de aanbouw is een bijeenkomst functie en er vinden geen processen plaats die nadelig voor de geur zouden kunnen zijn. Een geuronderzoek kan achterwege blijven.

2.7 Wet Milieubeheer.

De functie van de aanbouw is een bijeenkomst functie en er vinden geen processen plaats die in strijd met de wet milieubeheer zouden kunnen zijn.

Deel 3 Externe veiligheid.

3.1 Externe veiligheid.

De aanbouw is geen kwetsbaar object en er doen zich geen activiteiten met bijvoorbeeld gevaarlijke stoffen voor. Vanuit het oogpunt van de externe veiligheid doe zich geen belemmeringen voor.

Deel 4 Archeologie, cultuurhistorie.

4.1 Archeologisch onderzoek. (zie Bijlage D)

Er is door archeologisch bureau RAAP (west Nederland te Leiden) een archeologisch bureauonderzoek uitgevoerd.

Het rapport is als bijlage bij deze ruimtelijke onderbouwing gevoegd.

Het ODMH heeft dit rapport beoordeeld en advies uitgebracht.

Dit advies van het ODMH d.d. 23-06-2016 kenmerk 2016135912 is ook bij deze onderbouwing gevoegd en bindend voor de aanvang van de uitvoeringswerkzaamheden.

De conclusie is dat er door een gecertificeerd bedrijf een proefsleuven onderzoek moet worden uitgevoerd voor de aanvang van de bouw. De uitkomst van dit onderzoek kan bepalend zijn voor de posities van heipalen en funderingen.

4.2 Cultuurhistorisch onderzoek. (zie Bijlage E)

Adviesbureau Hylkema heeft een historisch ruimtelijke inventarisatie gemaakt van het Kerkplein te Lekkerkerk. Voorgaande is vastgelegd in een rapport d.d. 20-06-2016.

Dit rapport wordt nog aangevuld met de uitkomsten van het onderzoek naar de ontstaansgeschiedenis van de bebouwing aan het Kerkplein rond het Kerkgebouw.

4.3 Bouwhistorisch onderzoek. (zie Bijlage F)

Adviesbureau Hylkema heeft ook een bouwhistorisch onderzoek uitgevoerd en in een rapport d.d. 16-6-2016 vastgelegd. De conclusie en aanbevelingen zullen in de verdere planvorming worden meegenomen.

De bewoners en ondernemers van het Kerkplein,
Achterstraat, Lange Stoep, Burgemeester Roosstraat
en Voorstraat te Lekkerkerk

Contactpersoon		Ons kenmerk	NE13/04308	Datum	26 AUG. 2013
Doorkiesnr.	0180 - 66 77 18	Uw kenmerk		Bijlage(n)	
Onderwerp	Herinrichting Kerkplein.				

Geachte heer, mevrouw,

Graag informeer ik u over de follow up van de informatiebijeenkomst van 18 juni jl. over de herinrichting van het Kerkplein en het verzoek om meer parkeerplaatsen dan in het toen getoonde ontwerp was voorzien.

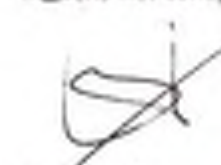
Wij hebben 8 juli gesprekken gevoerd met de bewoners van het Kerkplein en de ondernemers op en rond het plein. Hierin hebben wij de volgende oplossingsrichting voorgelegd. De ruimte aan de oostzijde van de kerk blijft autovrij (wel te gebruiken voor het laden en lossen). Het Kerkplein krijgt de status van blauwe zone. De parkeervakken die in het ontwerp zijn ingetekend, komen te vervallen. De geplande muur aan de noordzijde van de kerk wordt ingekort en de geplande muur aan de zuidzijde komt te vervallen. Het deel van de muur dat resteert aan de zijde van de hoofdentree en de noordzijde, zal ons inziens voldoende zijn om bij te dragen aan de gewenste verbetering van de statuur van het kerkgebouw. De bewoners van het Kerkplein en het deel Voorstraat dat aan het Kerkplein grenst, krijgen een ontheffing. Door deze wijzigingen worden de mogelijkheden om op het plein te parkeren op de momenten dat dit nodig is verruimd (in plaats van 10 parkeerplaatsen die in de voorgaande planversie op het plein zouden resterend, ontstaat nu ruimte voor het kort parkeren van circa 26 auto's) en is er voldoende ruimte om te laden en te lossen. Dit met behoud van de gewenste kwaliteitsimpulsen voor het plein.

De bij de gesprekken van 8 juli aanwezige ondernemers en bewoners, konden zich vinden in deze oplossing. De aanpassingen worden in het definitief ontwerp van het inrichtingsplan opgenomen. Ik acht het correct u op deze wijze van de wijzigingen op de hoogte te brengen.

Deze brief, aangepaste tekeningen en de korte verslagen van de bijeenkomsten van 8 juli zijn beschikbaar via de website www.nederlek.nl

Een afschrift van deze brief hebben wij verzonden aan de winkeliersvereniging Lekkerkerk.

Met vriendelijke groet,
namens het college van burgemeester en wethouders van Nederlek,

Hoofd Project Management Bureau en Gemeentewerken

Gemeentehuis Burg. van der Wilgenstraat 38	Tel. 0180 - 667777	E-mail	info@nederlek.nl	Bank	BNG 28.50.20.498
Postadres Postbus 2503 2943 AA Lekkerkerk	Fax 0180 - 664314	Internet	www.nederlek.nl	BTW	NL 0068.25.862.8.01

Deel 5

Infra

5.1

Verkeerskundig onderzoek, parkeren.

Het Kerkplein heeft de bestemming verkeersdoeleinden en wordt als parkeerplaats voor auto's gebruikt. Er wordt dagelijks geparkeerd. Ook op rustigere momenten staan er altijd auto's op het Kerkplein. De gemeente heeft met haar brief van 26 augustus 2013 bewoners en ondernemers aan het Kerkplein over het parkeerbeleid geïnformeerd. (Zie de hiernaast afgebeelde figuur 15) Met de herinrichting van het openbaar centrumgebied van Lekkerkerk enige jaren geleden zijn er meer parkeerplaatsen ontstaan dan voorheen. Het kerkplein blijft een populaire plek om te parkeren. De parkeerdruk lijkt daardoor hoog terwijl er op andere plekken in het centrum voldoende vrije parkeerplaatsen aanwezig zijn.

De uitbouw heeft tot gevolg dat er een grotere parkeervraag is. De parkeerkencijfers voor een religiegebouw zijn 0,1 – 0,2 parkeerplaats per zitplaats in de kerk. Het aantal zitplaatsen wordt niet uitgebreid. In deze parkeervraag treedt geen wijziging op.

De uitbouw gaat fungeren als een sociaal cultureel centrum/ wijk-/ verenigingsgebouw. Hiervoor zijn in de CROW parkeerkencijfers opgenomen: 3-4 parkeerplaatsen per 100 m² aan bruto vloeroppervlakte. De uitbouw heeft een oppervlakte van 178 m². Dit betekent, dat volgens de parkeerkencijfers het aantal parkeerplaatsen 7 bedraagt. De parkeervraag neemt dus toe met 7 parkeerplaatsen.

Deze parkeerplaatsen zijn niet beschikbaar op het Kerkplein. Indien er niet voldaan kan worden aan de parkeervraag dan kan er besloten worden af te wijken van de parkeervraag zoals deze opgenomen is in artikel 3.1.1 van het door de gemeente vastgestelde Parapluplan parkeren Krimpenerwaard. Artikel 3.1.2 biedt deze mogelijkheid indien op een andere wijze is of wordt voorzien in voldoende parkeergelegenheid om de toename van de parkeerbehoefte op te vangen. Deze clausule is opgenomen om in bijzondere omstandigheden te kunnen meewerken aan een plan. Dit om te voorkomen dat sommige ruimtelijke ontwikkelingen in alle redelijkheid niet door kunnen gaan.

In de directe nabijheid zijn er parkeerplaatsen aan het Raadhuisplein en achter het gemeentehuis. Deze bevinden zich op 125 meter respectievelijk 275 meter afstand. Op basis van de CROW-publicatie 317 'Kencijfers parkeren en verkeersgeneratie' bedraagt de acceptabele loopafstand voor religie 200 tot 600 meter en is hiermee gelijkgeschakeld aan winkels en werken. Binnen deze afstand bevinden zich de parkeerplaatsen aan het Raadhuisplein-Kerkweg. Er is een goede loopverbinding tussen de kerk en de parkeerplaatsen. De Kerk geeft parkeerinstructies aan hun leden. Verder komen de meeste leden te voet of per fiets voor de activiteiten buiten de zondagsdiensten. Ook de parkeerplaatsen achter het gemeentehuis bevinden zich op aanvaardbare loopafstand van 200 tot 300 meter. Er is een goede looproute waarbij er wel een hoofdweg gekruist moet worden. Echter deze hoofdweg maakt onderdeel uit van een shared space gebied, waarbij de auto te gast is. In de praktijk zal echter blijken dat de parkeerdruk als gevolg van de aanbouw niet toeneemt. Het gebruik van de bestaande GE-AR is al tot een minimum beperkt en de pastorie is in gebruik bij de parttime pastores die zullen meeverhuizen naar de aanbouw. De gebruikers van de pastorie kunnen nu ook aanspraak maken op parkeren op het kerkplein. Voor een verdere toelichting op het gebruik van de uitbouw wordt verwezen naar onder paragraaf 5.2 Gebruik gebouwen.

Figuur 15,
Brief gemeente Nederlek, (rechtsvoorganger van de gemeente Krimpenerwaard)
d.d. 26 augustus 2013

Door de uitbouw 'verdwijnen' er parkeerplaatsen

De uitbouw wordt gerealiseerd op een perceel grond, dat bij de herinrichting van het Kerkplein aangewezen is als autovrij. Echter in de praktijk werd de grond wel gebruikt ten behoeve van parkeren. Het zijn echter geen officiële parkeerplaatsen. Inmiddels heeft de gemeenteraad besloten de grond aan de openbaarheid te onttrekken (raadsbesluit 30 januari 2018, kenmerk 17-0033322).

De 'fictieve' parkeerplaatsen die verdwijnen door de aanbouw kunnen niet gecompenseerd worden in de naaste omgeving. Op het Raadhuisplein-Kerkweg zijn 25-30 parkeerplaatsen gecreëerd. Deze bevinden zich op een afstand van 125 meter. Voor de functie Religie is de acceptabele loopafstand 200 tot 300 meter. De parkeerplaatsen bevinden zich dus op een aanvaardbare afstand. De activiteiten vinden voornamelijk in de avonden plaats. Op de momenten dat de winkels aan het Raadhuisplein gesloten zijn. Er is dan geen sprake van parkeerdruk.

Ook voor bewoners/bezoekers van het kerkplein is dikwijls binnen 100 meter op andere plaatsen parkeerruimte beschikbaar. Indien dit niet lukt is er op een loopafstand van 150 meter voldoende capaciteit beschikbaar.

Voor dit laatste wordt verwezen naar het in maart 2019 door Royal Haskoning B.V. uitgevoerde parkeerdruk onderzoek dat als bijlage J aan deze ruimtelijke onderbouwing is toegevoegd.

Foto aan het begin van de Burgemeester Roosstraat

Foto aan het eind van de Burgemeester Roosstraat

Vraagstelling

Heeft de uitbreiding van de Grote of Johanneskerk een toename van auto's tot gevolg, kijkend naar het gebruik van de gebouwen?

Inleiding

De Gereformeerde kerk in Lekkerkerk en de Hervormde Gemeente Lekkerkerk zijn beide onderdeel geworden van de Protestantse Kerk Nederland.

Beide kerkelijke gemeenten zijn gefuseerd en verder gegaan onder de naam Protestantse Gemeente Lekkerkerk.

Door de fusie is een herschikking van de beschikbare gebouwen noodzakelijk geworden. Na een advies van het Kantoor der Kerkelijke Goederen te Amersfoort heeft de kerkenraad uiteindelijk besloten beide kerkgebouwen (de Grote of Johanneskerk aan het Kerkplein en de Ichthuskerk aan de Kerkweg te Lekkerkerk) te behouden en de overige gebouwen af te stoten. Tevens is besloten aan de Grote of Johanneskerk een uitbreiding te realiseren. In de praktijk betekent dit dat de gebouwen GE-AR, Kerkplein 7 en de pastorie, Kerkplein 9 worden verkocht.

Hierbij is overwogen dat de bestaande activiteiten in de gebouwen Kerkplein 7 en 9 zo enigszins mogelijk worden ondergebracht in de Ichthuskerk, Kerkweg 34, Lekkerkerk. Zo nodig zou dit gebouw hiervoor een verbouwing ondergaan.

Gebruik gebouwen

Om inzicht te geven in het bestaande gebruik van Kerkplein 7 en 9, op welke wijze de gebruikers na verkoop van de twee panden worden gehuisvest en of dit een toename tot gevolg heeft van het aantal auto's dat op het Kerkplein een parkeerplaats inneemt of zou willen innemen, wordt het gebruik van de gebouwen nader genuanceerd.

Hierbij wordt er van uitgegaan, dat Kerkplein 9 altijd een pastorie is geweest en aanspraak kon maken op tenminste één parkeerplaats. De laatste jaren is de pastorie overdag gebruikt als uitvalbasis voor de twee parttime predikanten die op wisselen tijden hier kantoor houden. De gebruikers van de pastorie parkeren op eigen erf aan de achterzijde van de pastorie.

Gebruik aanbouw Grote- of Johanneskerk

Toekomstig gebruik aanbouw	Afkomstig van	Periodiciteit	Dag
Kinderoppas	GE-AR	1 x per week	Zondag
Kindernevendienst	GE-AR	1 x per week	Zondag
Werkplekken pastores	Pastorie	div.	div.
Samen komen Kerkenraad voor de kerkdienst	Consistoriekamer	1 x per week	
Bergruimte koster	Pastorie	Gehele week	
Archiefruimte	Pastorie	Gehele week	

Door de aanbouw wordt de functionaliteit van het kerkgebouw verbeterd. In de eerste plaats voor de kerkelijke gemeente zelf. Immers alle voorzieningen zijn dan “onder één dak”.

Parkeersituatie Kerkplein e.o.

In 2013 heeft de gemeente met de omwonenden van het Kerkplein definitieve afspraken gemaakt over de herinrichting van het Kerkplein en het verzoek om meer parkeerplaatsen dan in het eerder getoonde ontwerp. (zie figuur 15, de brief op bladzijde 12)

In de brief van 26 augustus 2013 aan de bewoners en ondernemers van het Kerkplein e.o. worden o.a. de volgende afspraken vastgelegd:

- De ruimte aan de oostzijde van de kerk blijft autovrij.
- Het Kerkplein krijgt de status van blauwe zone.
- De bewoners van het Kerkplein en het deel Voorstraat dat aan het Kerkplein grenst krijgen een ontheffing.
- Door de wijzigingen worden de mogelijkheden om op het plein te parkeren op de momenten dat dit nodig is verruimd (in plaats van 10 parkeerplaatsen die in de voorgaande planversie op het plein zouden resteren, ontstaat nu ruimte voor het kort parkeren van circa 26 auto's).

Op 30 januari 2018 heeft de raad van de gemeente Krimpenerwaard besloten het gedeelte van het Kerkplein, aan de oostzijde van de Grote Kerk die bedoeld is om autovrij te blijven aan de openbaarheid te onttrekken.

Uitbreiding grote of Johanneskerk Lekkerkerk Randvoorwaarden stedenbouw en monumentenzorg

4 februari 2016

Algemeen

- Studie met betrekking tot de massa. Eenvoudige massa, geen steunberen, kleinere overkapping.
- Tusserspoort, zodat de massa los komt te staan.
- Overleg met omwonenden gewenst voorafgaand aan besluitvorming (initiatief kerkbestuur).

Monumentenzorg

Randvoorwaarden

- Triomfboog in het zicht houden;
- Duidelijk contrast tussen oud en nieuw. Moderne materialen en ontwerp. Maar traditioneel materiaal en moderne vorm of andersom is ook mogelijk.
- Gebruik maken van de historische context zoals het voormalige koor en de voormalige begraafplaats voor de positionering van de nieuwbouw en de inrichting van de openbare ruimte.
- Berghok handhaven, indien mogelijk restaureren, gebruiken als poort, bij voorkeur zichtbaar van buiten. Hiervoor valt te denken aan een glazen overkapping waardoor de nieuwbouw los komt te staan van de kerk.

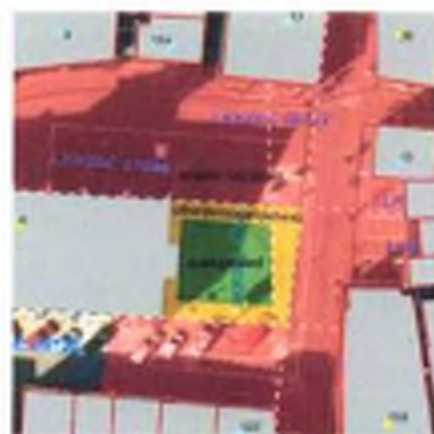
Advies

- Nader historisch onderzoek (informatie vanuit de historische vereniging opvragen) naar het voormalige koor. Koor in beeld te brengen alsmede de plattegrond van de begraafplaats en het plantsoen.

Stedenbouw

Randvoorwaarden

- Plein met kerk erop als ruimte respecteren;
 - Plein als een samenhangend geheel vormgeven;
 - Openbare ruimte niet opdelen in verschillende losse ruimtes;
 - Afstand houden tot bebouwing in de omgeving;
- Integraal ontwerp openbare ruimte;
 - openbare ruimte verbeteren, iets toevoegen. Meer een geheel van maken,
 - refereren aan historie van begraafplaats / plantsoen door groen toe te voegen.
- Onderzoeken hoe met parkeren en vuilcontainer(s) om te gaan;
- De nieuwe bouwmasa is ondergeschikt aan de kerk en de andere bebouwing aan het plein;
 - Qua hoogte
 - Qua massa (een eenvoudige bouwmasa)
 - Qua positionering. De massa staat los van de kerk waardoor de vorm/massa van de kerk gerespecteerd wordt;

figuur: visualisatie stedenbouwkundige kaders

Deel 6 **Maatschappelijk.**

6.1 **Civilrechtelijk.**

Voor de realisatie van de aanbouw aan de Oostzijde van het Kerkgebouw dient de Protestantse Gemeente Lekkerkerk grond te kopen van de gemeente Krimpenerwaard.
Ook dient de gemeente Krimpenerwaard grond aan te kopen van de Protestantse Gemeente Lekkerkerk voor de realisatie van de vier parkeerplaatsen in de tuin van de Pastorie.
Partijen hebben hierover onderhandeld en er bestaan geen civielrechtelijke belemmeringen voor de realisatie van de aanbouw.

Voorgaande is in een concept anterieure overkomst vastgelegd die t.z.t. door partijen ondertekend zal worden.

6.2 **Economische uitvoerbaarheid**

De financiering van de uitbreiding alsmede de aankoop van de grond zal uit eigen middelen plaats vinden. Voor de economische uitvoerbaarheid van het bouwplan bestaan er op dit moment geen belemmeringen.

De protestantse gemeente bezit meerdere objecten en percelen in Lekkerkerk en het beleid is er op gericht om de Grote of Johanneskerk voor de eredienst, concerten en overige functie behorende bij het kerkelijk leven te behouden en als zodanig te gebruiken. Desgewenst kan er een verklaring bestendig gebruik worden overlegd.

Deel 7 **Ruimtelijke ordening**

7.1 **Stedenbouwkundige inpassing**

Zoals onder punt 1.4 t/m 1.5 toegelicht heeft de bouwlocatie de bestemming verkeersdoeleinden. Om de bouw van de aanbouw mogelijk te maken moet een omgevingsvergunning voor de activiteiten strijdig gebruik, bouwen en monumenten worden aangevraagd.

Hierbij is deze ruimtelijke onderbouwing nodig om aan te geven dat de geplande aanbouw aan de oostzijde van het Kerkgebouw weliswaar strijdig is met het vigerende bestemmingsplan maar voor de kerkelijke en maatschappelijke doeleinden zeer gewenst is.

De gemeente heeft in de voorbereidingen vóór de omgevingsvergunningsaanvraag haar medewerking verleend en stedenbouwkundige randvoorwaarden voor de realisatie van de aanbouw geformuleerd.

Deze randvoorwaarden geven een bouwvlak aan waarop gebouwd mag worden, daarnaast zijn er randvoorwaarden gesteld vanuit monumentenzorg en stedenbouw.

Massastudies van diverse bouwvormen hebben tot de conclusie geleid dat een cilindrische hoofdvorm het best passend is in deze bijzondere omgeving.

De ronde vorm begeleidt de bewegingen op het plein.
Daarnaast is de aanbouw door de toepassing van een transparant glazen tussenlid een op zich zelf staand zelfstandig gebouw op het plein naast het Kerkgebouw.
De ronde vorm van de aanbouw versterkt dit gegeven.

7.2 **Welstandstoetsing**

Het ontwerpproces, de massastudies en het daaropvolgende bouwkundig ontwerp is door de commissie van welstand en monumenten op de voet gevolgd.

In de vergadering van de commissie op 20 juni 2016 is het bouwplan, de cilindrische hoofdvorm en het glazen tussenlid, goedgekeurd.

Nadere bouwkundige uitwerking en detaillering van de aanbouw wordt nog overlegd.
Ook de keuze van de toe te passen baksteen moet nog worden bemonsterd.

In het college van B&W is daarop aansluitend het bouwplan behandeld en is er een raadinformatiebrief samengesteld waarin het college van B&W verklaart in te stemmen met het bouwplan.

Voor de aanbouw worden de volgende materialen toegepast.

Cilindrisch gebouw:

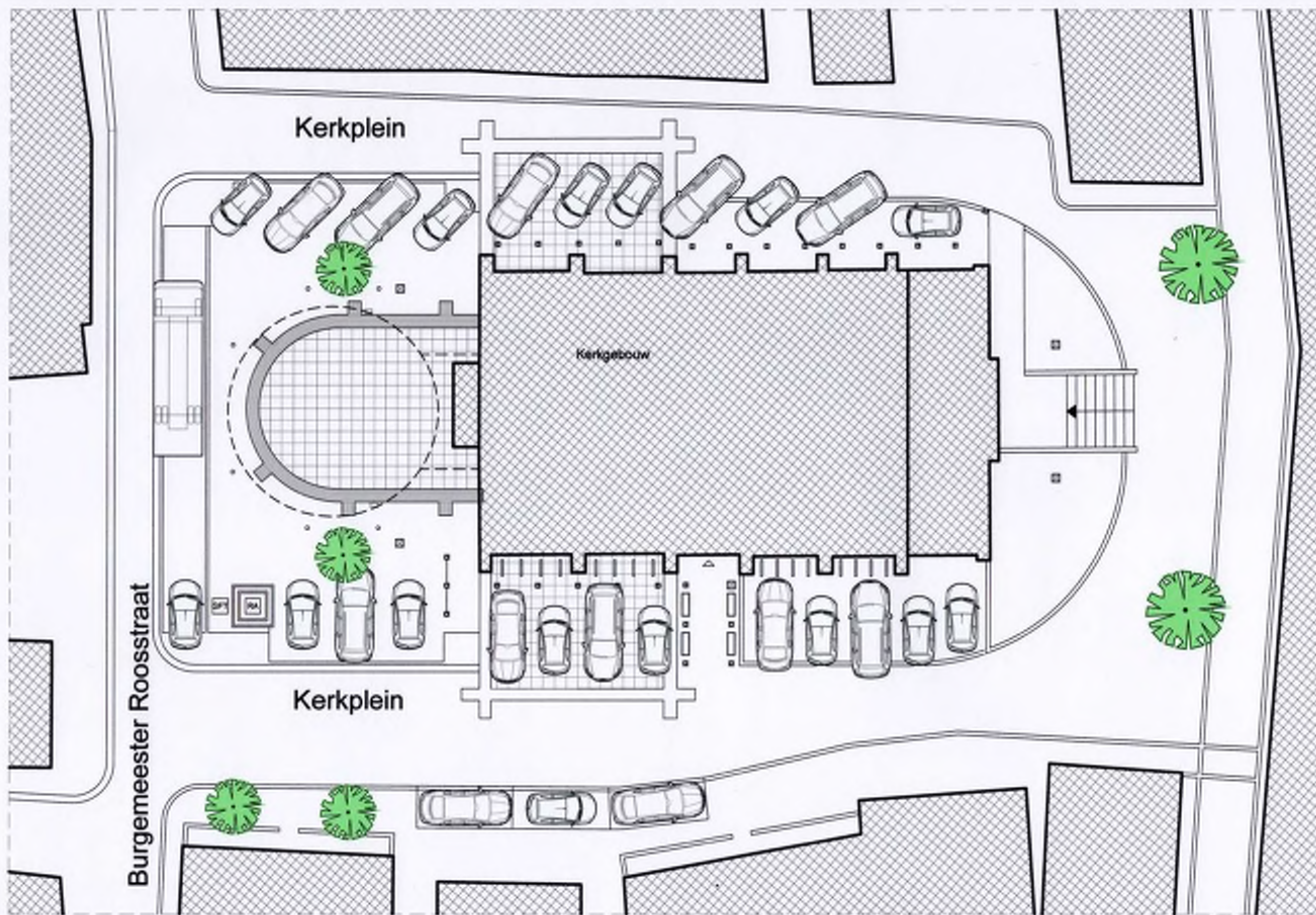
Gevels:	Metselwerk, plint, liggend werk	Naturel
	Metselwerk, opgaande werk, staand werk	Naturel
	Metselwerk, dakplint, liggend werk	Naturel
Roosters:	RVS	Naturel
Kozijnen:	Hout, geschilderd	Antraciet RAL 7016
	Hardsteen dagstukken, onder- en bovendorpels	Naturel
Daklijst:	Zink	Naturel
	Plafond, Kunststofplaten (verlijmd)	Lichtgrijs RAL 7001
Dakbedekking:	Zink, felsdak met platte felsen	Naturel
Dakvensters:	Staal	Antraciet RAL 7016

Tussenlid:

Gevels:	Houten kozijnen	Antraciet RAL 7016
	Deuren Eiken	Transparante lak
	Doorgaande onderdorpel DTS	Antraciet
Daktrim:	Zink, Platte kraal	Naturel
Plat dak:	Bitumineus	Naturel

BIJLAGE A

Situatie, plattegronden en gevelaanzichten bouwplan

BEBOUWING:	
	Bestaand
	Nieuw

VERHARDING:	
	Beton paal, bestaand.
	Straatlantaarn, bestaand.
	Bloembakken, bestaand.
	Container, Restafval.
	Container, Groente fruit tuin.
	Bomen, bestaande pos.

UITZETTEN:	
Met behulp van GPS positie.	
Coördinaten centerpunt in overleg met het gemeente te bepalen.	
	Maatvoering Restmaat
Maten in het werk te controleren.	

SITUATIE schaal 1:500

Gebaseerd op uitsnede kadastrale kaart

Kerkplein 4

2941AD Lekkerkerk

Kadastrale Gemeente:

Sectie:

Perceel:

Lekkerkerk

C

7986

schaal: 1:200

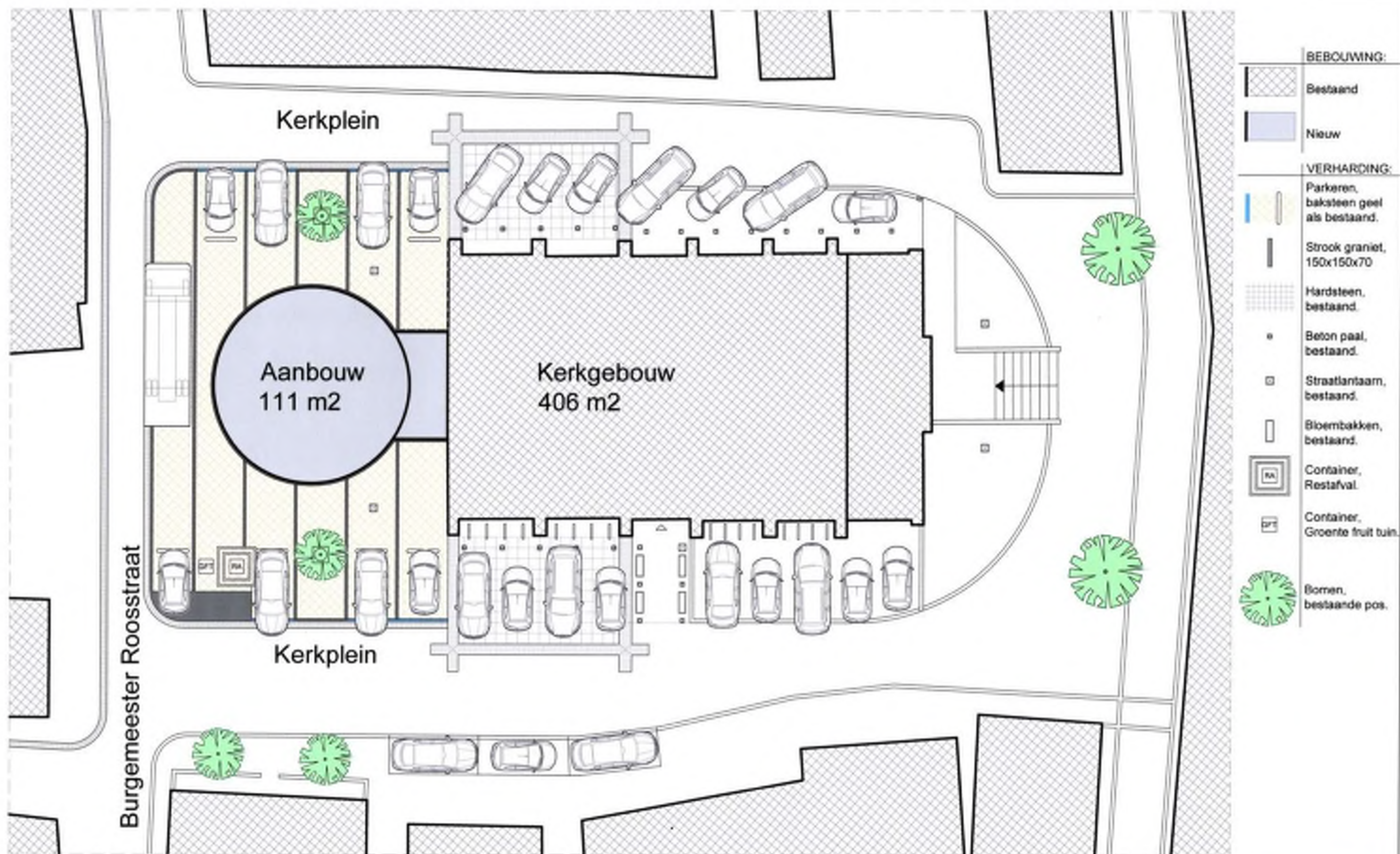
datum: 09-01-2019

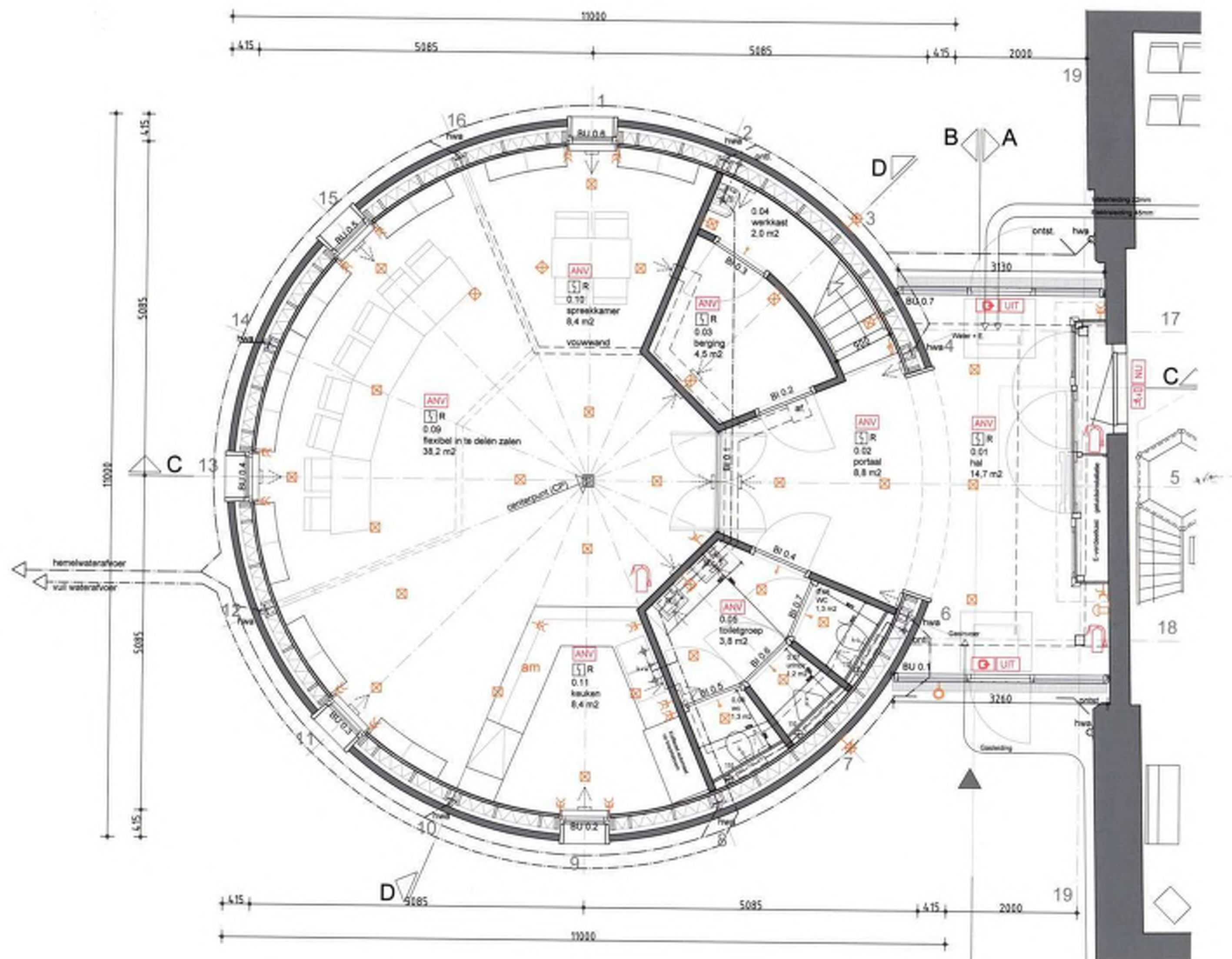
Situatie 11011-07-C

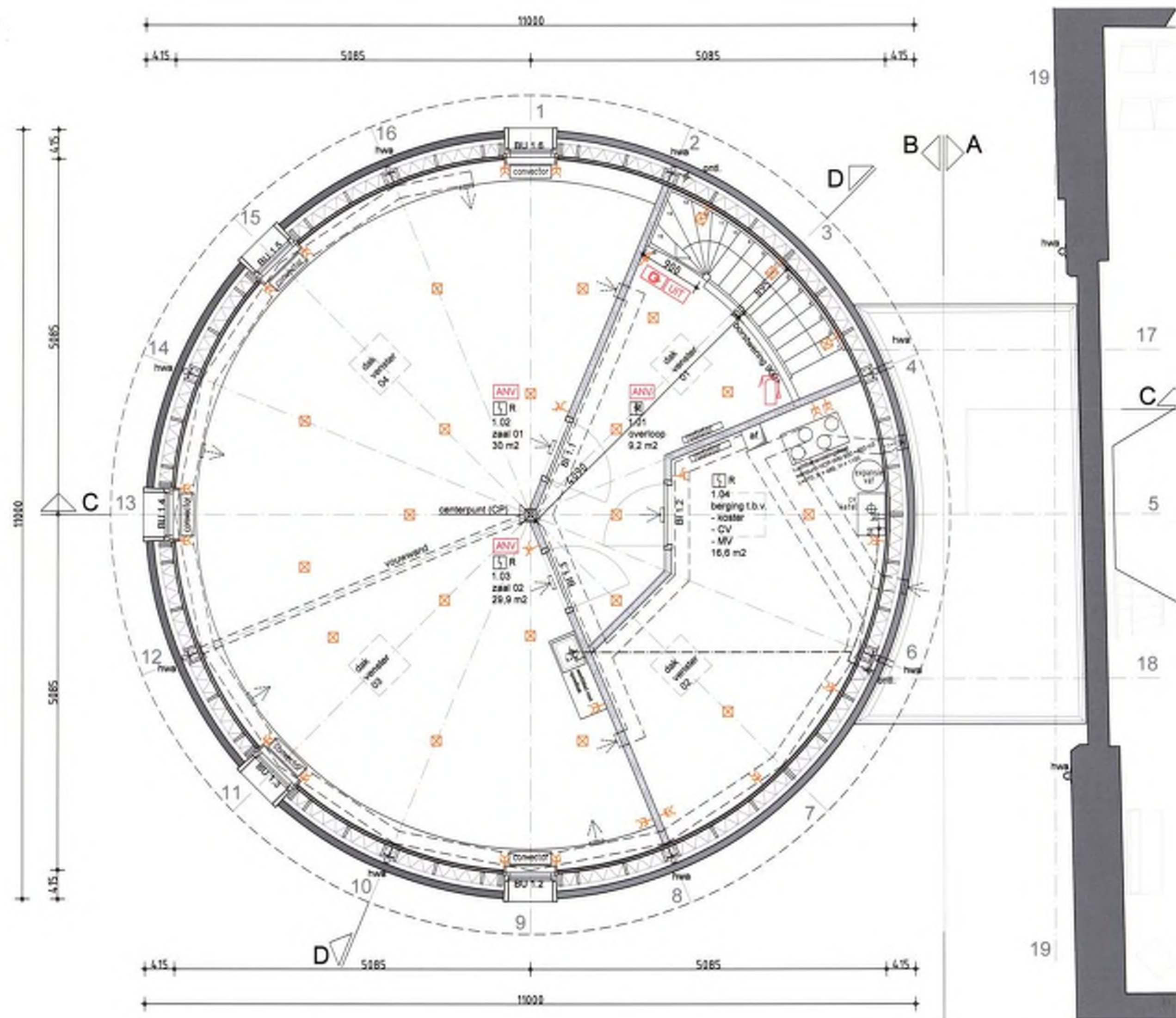
Bestaande situatie

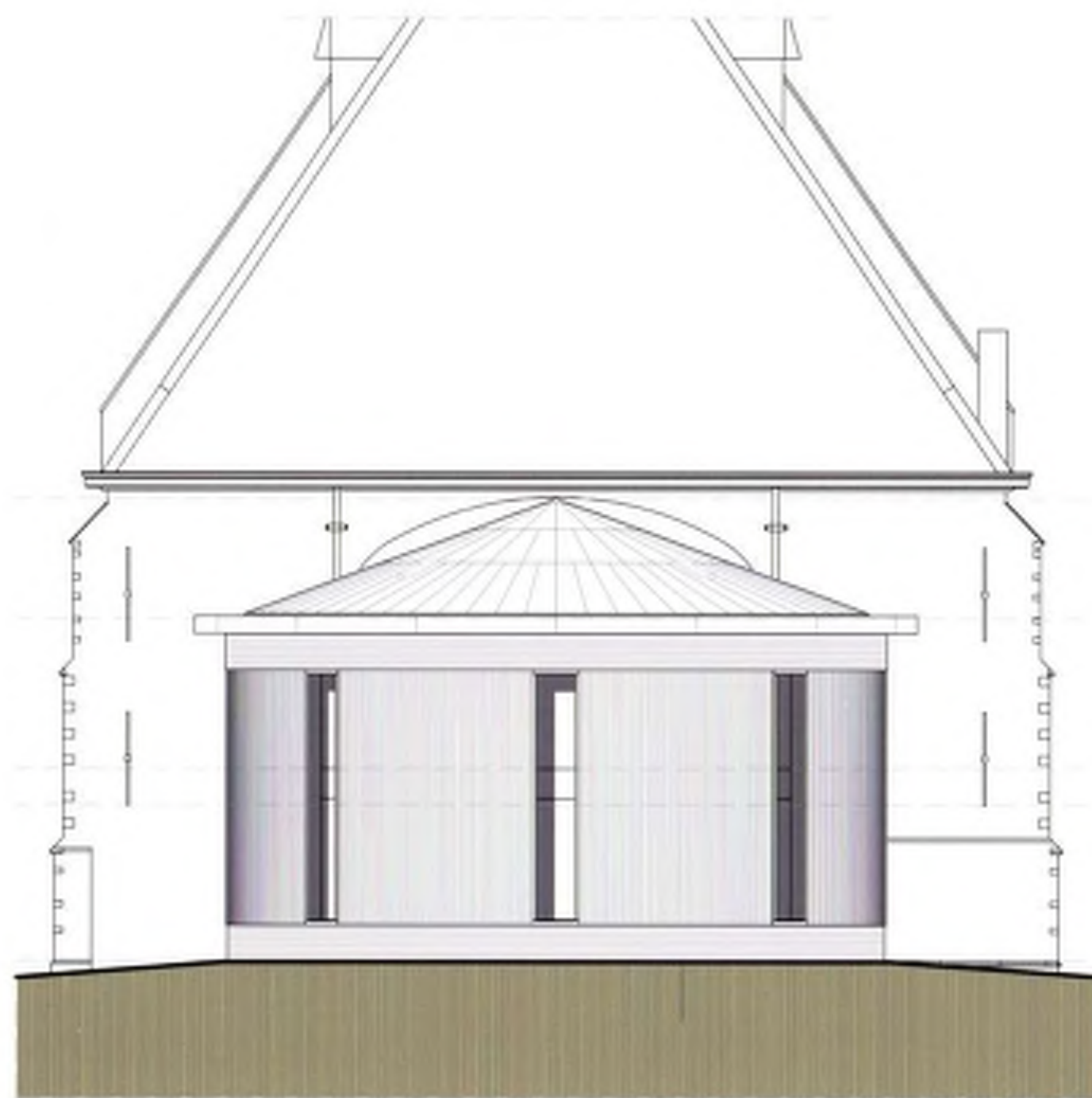

ROKUS VISSER
ARCHITECTENBUREAU

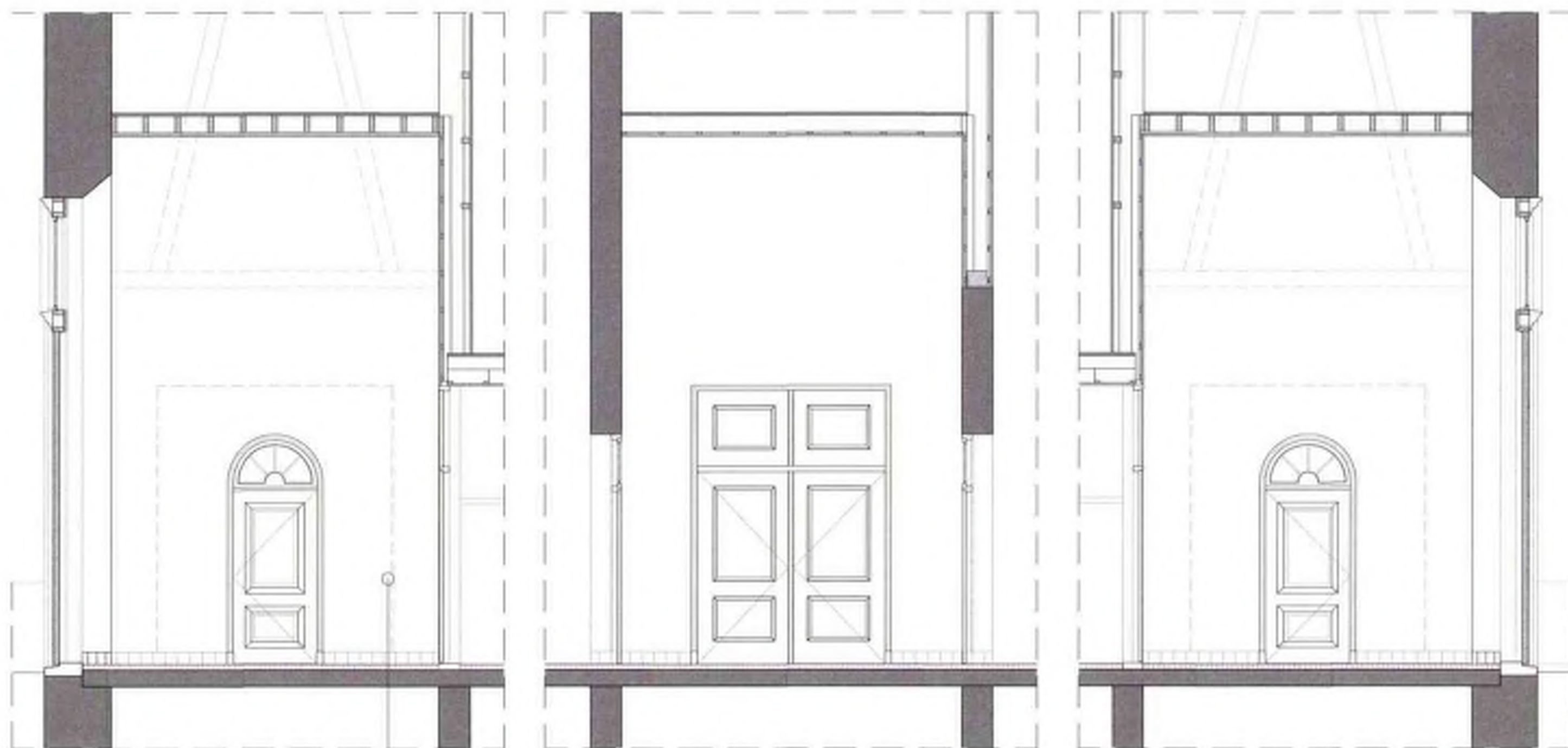
Oostgevel

Noordgevel,
Zuidgevel gespiegeld.

BIJLAGE B

Plattegronden en doorsneden wijzigingen entreegebied

Wandaanzicht,
kerkenraadskamer

Wandaanzicht,
kerkzaal

Wandaanzicht,
garderobe en toiletten

Contour voormalige wandopening.
Met de restauratie 1997-1982 dichtgezet en van
nieuwe getoogde deur voorzien.

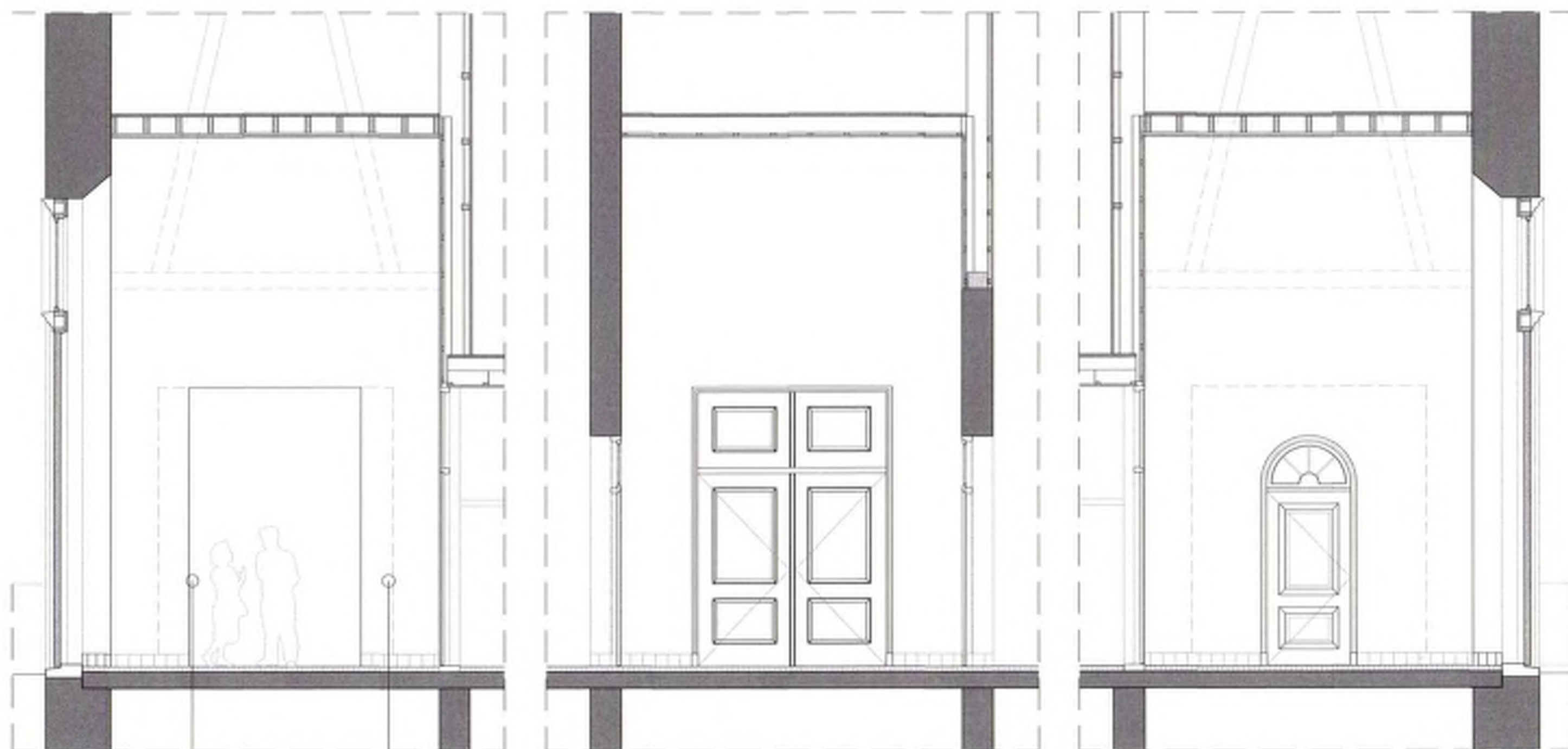
schaal: 1:50

datum: 13-10-2015

Aanzichten Hal bestaand
Grote Kerk Lekkerkerk

ROKUS VISSER
ARCHITECTENBUREAU

Wandaanzicht,
garderobe

Wandaanzicht,
kerkzaal

Wandaanzicht,
toiletten

Nieuwe wandopening,
2100mm breed en
3400mm hoog.

Contour voormalige wandopening.
Met de restauratie 1997-1982 dichtgezet en van
nieuwe getoogde deur voorzien.

school: 1:50

datum: 10-11-2016

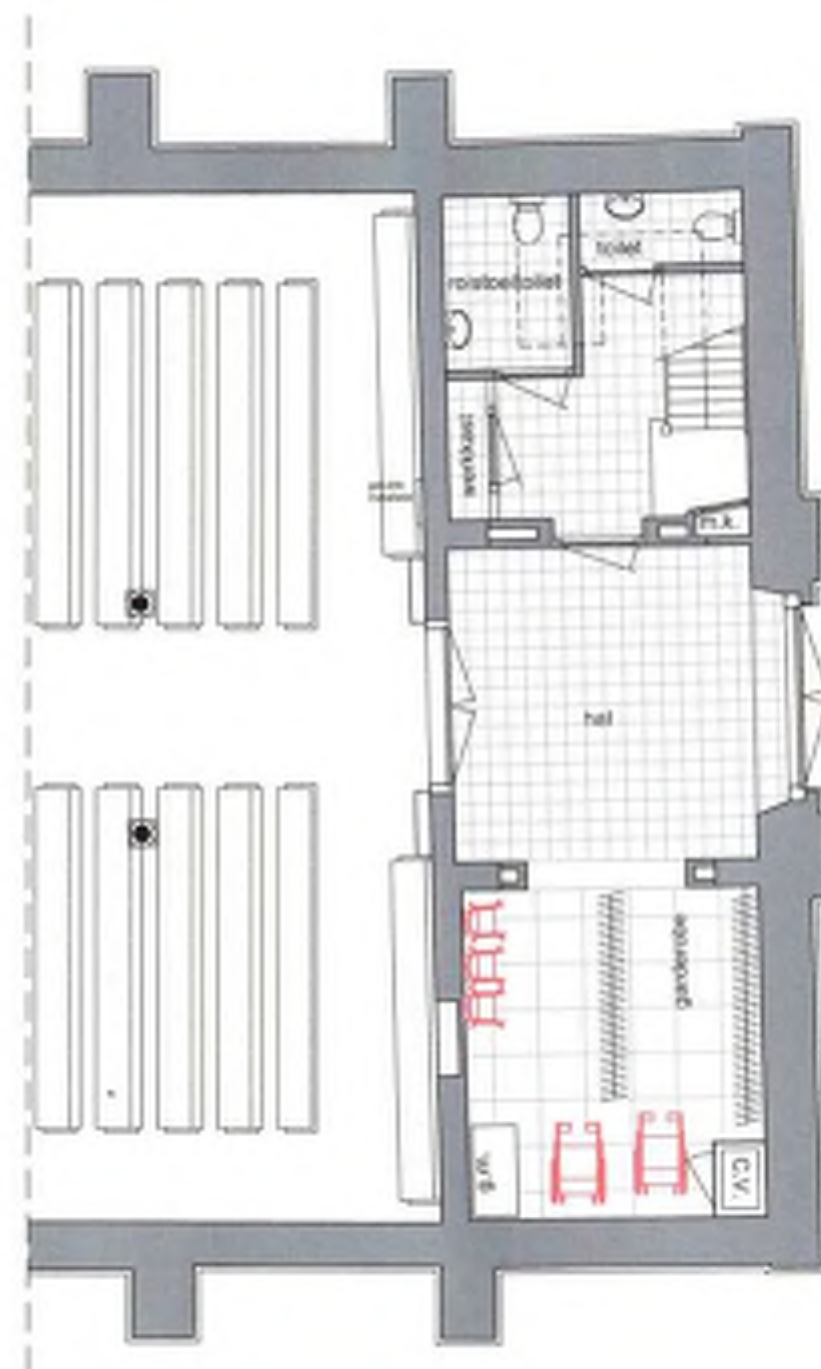
Aanzichten Hal nieuw
Grote Kerk Lekkerkerk

ROKUS VISSER
ARCHITECTENBUREAU

Plattegrond bestaand

Plattegrond nieuw

schaal: 1:100

datum: 10-11-2016

Plattegrond Entreegebied
Grote Kerk LekkerkerkROKUS VISSER
ARCHITECTENBUREAU

Aan de Gemeente Krimpenerwaard
t.a.v. Werner den Hartigh/ Helga Kliffen
Postbus 51
2820 AB STOLWIJK

Smallepad 5
3811 MG Amersfoort
Postbus 5600
3800 BP Amersfoort
www.cultureelerfgoed.nl

Contactpersoon
Mr. Drs. D.C. Takens
T 033 421 74 38
F 033 421 77 99
d.takens
@cultureelerfgoed.nl

Onze referentie
AHT-2016-72

Datum
Betreft Preadvies uitbreiding NH kerk Lekkerkerk

Object NH kerk (Grote- of Johanneskerk)
Adres Bij Kerkplein 8
Postcode/plaats 2941 AD, Lekkerkerk
Gemeente/provincie Krimpenerwaard, Zuid-Holland
Monumentnummer 25735

Geachte heer Den Hartigh en mevrouw Kliffen,

Op 6 oktober 2015 vond een gezamenlijk locatiebezoek plaats aan bovengenoemd monument. Aanleiding voor het bezoek was de wens van het kerkbestuur van de Grote- of Johanneskerk van Lekkerkerk voor het realiseren van een uitbreiding aan de kerk voor het onderbrengen van aanvullende functies ten behoeve van het gebruik van de kerk, die voorheen op andere locaties waren ondergebracht. Het plan hangt samen met de recente samenvoeging van gemeenten en vormt onderdeel van een visie op het beheer en de toekomst van de kerk.

Bij het bezoek werd de noodzaak voor het plan toegelicht en zijn schetsplannen voorgelegd voor een toe te voegen volume op de locatie van het vroegere koor van de kerk. In vervolg op het bezoek, heeft u mij op verschillende momenten stukken toegezonden met betrekking tot verkenningen naar de bouw- en restauratiegeschiedenis van de kerk, de historische ontwikkeling van de directe omgeving en mogelijke volumes voor een uitbreiding. Op 16 maart 2016 ontving ik uw verzoek om op basis van deze stukken een preadvies over het plan en de voorlopig gekozen variant uit te brengen.

Het monument

De kerk ligt in het centrum van het dorp. In het rijksregister is het monument als volgt aangeduid: *Ned. Herv. kerk. In de huidige vorm na 1575 tot stand gekomen rechtsgesloten eenbeukige zaalkerk met ingebouwde westtoren. Het gebouw is, met uitzondering van de voorgevel, van geel-rode baksteen opgetrokken. Zij ligt onder een leien dak met schild aan de oostkant. De kerk staat op een naar het westen toe aflopend terrein binnen een kerkkring. Zij is georiënteerd. De in oorsprong middeleeuwse kruiskerk met driezijdig gesloten koor werd in 1575 of*

1576 vrijwel geheel verwoest. Bij de herbouw die in 1615 gereed kwam werden de transeptarmen en het koor niet meer opgebouwd. Nadat in 1779 de toren was ingestort is deze in 1780 herbouwd en werd de voorgevel opnieuw opgetrokken, beide naar ontwerp van J. van der Linden uit Den Haag. Boven de westelijke ingang is een steen ingemetseld waarop de herbouw vermeld staat. In 1830 is de torenbekroning gewijzigd. Het zes traveeën lange schip heeft spitsboogvensters met bakstenen vorktraceringen (restauratiewerk). Alleen in de meest westelijke travee zitten nog vensters met ijzeren honingraattracering uit 1851. Tussen de vensters tweemaal versneden steunberen met natuurstenen banden. Het inwendige van de kerk wordt door een houten schot van de torentravee afgesloten. De kerkruimte wordt met een houten tongewelf overdekt. Houten korbelschilden met trekbalen en sleutelsstukken. Tijdens de restauratie van de kerk in 1980 is de vroeg 17e-eeuwse preekstoel verbrand. Het klankbord bleef gespaard. Tot de inventaris behoren voorts een koperen preekstoellezenaar uit 1724, een houten voorzangerslezenaar (XVIIIe eeuw), een koperen kroon met Justitiabeeldje (XVIIe eeuw, sterk gerestaureerd), een oorspronkelijk eenklaviers orgel, in 1874 gemaakt door Scholgens en Van den Haspel. Avondmaalszilver, bestaande uit twee bekers (1663), een beker (1893) en tinnen borden en bekers uit 1804. Kerk met inventaris van belang uit een oogpunt van architectuur- en cultuurhistorie.

Preadvies

Hoewel het vanuit het monument bezien de voorkeur zou hebben om gebruik te maken van bestaande gebouwen aan het plein, bestaat begrip voor de keuze om functies in het kerkgebouw te concentreren. Tijdens het bezoek en op basis van de uitgevoerde studies, is mij gebleken dat voor het gewenste programma binnen de huidige kerk onvoldoende ruimte is.

De voor de uitbreiding gekozen locatie is vanuit de typologie en opbouw van het monument een logische. De opgave van een toevoeging aan het monument, de prominente ruimtelijke situering, de historische context van de kerk in het dorp en het feit dat gebouwd zal worden op een ondergrond met hoge archeologische en bouwhistorische waarden, brengt wel met zich mee dat aan het ontwerp voorwaarden worden gesteld. Ten behoeve van de uitwerking van volumestudies zijn daarom door uw gemeente op basis van het gevoerde vooroverleg diverse randvoorwaarden voor de ruimtelijke inpassing en de borging van monumentale waarden meegegeven. Met deze uitgangspunten kan ik instemmen.

De voor advies voorgelegde voorkeursvariant voor de uitbreiding waarin gekozen is voor een relatief lage uitbreiding op een cirkelvormige plattegrond binnen de maten van het voormalige koor, laat het zicht op de achterzijde van de kerk en de in het metselwerk aanwezige sporen grotendeels aanwezig. Qua volume blijft de uitbreiding ondergeschikt aan de kerk. Mijn advies luidt daarom positief op het ontwerp in hoofdlijn.

Ten aanzien van een passende uitwerking van het ontwerp, doe ik u echter de volgende aanbevelingen.

-Een nadere ontwerpstudie ten aanzien van de wijze van beëindiging van het volume, dat nu door middel van een nadrukkelijk overstekende dakrand wordt afgesloten. Hierin zou tevens de positie van de vensters in het volume kunnen worden betrokken. Hoewel gekozen is voor een eigzinnige vorm, is het toch wenselijk als in de vormgeving en geleiding van het volume enige samenhang bestaat met het monument.

-Ik betreur het dat, in tegenstelling tot wat als uitgangspunten is meegegeven, het houten portaal niet in situ behouden blijft en alleen het front wordt hergebruikt op een nieuwe plaats. Mijn advies is dit planonderdeel nogmaals te overwegen.

-De gevels van het tussenlid zo rank en transparant mogelijk uit te voeren.

-Nader inzichtelijk te maken wat de gevolgen zijn voor het archeologische bodemarchief. Ik ga ervan uit dat aanvullend archeologisch en bouwhistorisch onderzoek wordt uitgevoerd en dat voor de constructieve uitwerking van het volume nog uitgangspunten worden geformuleerd om het bodemarchief zo min mogelijk aan te tasten.

-In het schetsplan is een aanzet gegeven tot een herinrichting van het terrein rondom de kerk en de uitbreiding. Mijn advies is om ook voor de uitwerking hiervan het nog uit te voeren nadere cultuurhistorische onderzoek als inspiratie te nemen.

Vragen

Mocht u nog vragen hebben over de inhoud van dit advies, dan kunt u contact opnemen met de contactpersoon die in het briefhoofd vermeld staat.

De Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed
namens deze,

drs. Danielle Takens
Adviseur architectuurhistorie

BIJLAGE D

Archeologisch rapport RAAP,
En notitie C. Thanos ODMH

Gemeente Krimpenerwaard
T.a.v. dhr. W. den Hartigh
Postbus 51
2820 AB Stolwijk

Postbus 45
2800 AA Gouda
088 - 5450000
www.odmh.nl

Onderwerp
beoordeling archeologisch bureauonderzoek Grote- of Johanneskerk
Lekkerkerk

Besluitdatum
Verzenddatum 23-06-2016
Ons kenmerk 2016135912
Uw kenmerk

Bijlagen

Geachte heer Den Hartigh,

U heeft ons op 14 juni 2016 gevraagd om het archeologisch bureauonderzoek te beoordelen van het plangebied Grote Kerk in Lekkerkerk. Het onderzoek is uitgevoerd door adviesbureau RAAP (RAAP-notitie 5553, mei 2016) in verband met een aanbouw aan de oostzijde van de kerk.

Naast het bureauonderzoek heeft u nog meer documenten gestuurd, waaronder een bouwhistorische verkenning en een nieuw ontwerp van de geplande uitbouw. Hield het archeologisch bureauonderzoek nog rekening met een rechthoekige uitbouw met een fundering op palen en een ringbalk, het nieuwe ontwerp is rond. Uit een toelichting van de architect (telefonisch op 20 juni) blijkt dat nog nagegaan wordt of de ronde uitbouw op staal gefundeerd kan worden of dat er heipalen nodig zijn. In ieder geval zal er gegraven moeten worden tot in de vorstvrije zone, zo'n 0,6 – 0,7 m onder het maaiveld.

Beoordeling rapport

Uit het rapport blijkt dat de voorgenomen uitbouw in een zone ligt waar de resten van de funderingen van het oude koor zijn aangetroffen. Tijdens een archeologisch onderzoek in 1980 werden deze resten gedocumenteerd. Helaas zijn de onderzoeksgegevens niet meer boven water gekomen, zodat er geen informatie is over de exacte diepteligging en het onderzochte deel binnen het plangebied. De bovengrondse resten van de kerk zijn wettelijk beschermd.

Ook blijkt dat het plangebied tot 1869 in gebruik was als begraafplaats. Deze begraafplaats is in ieder geval gedeeltelijk geruimd vanaf 1879, maar het is niet duidelijk of deze ruiming volledig is uitgevoerd. Na 1936 is het plangebied in gebruik geweest als plantsoen en mogelijk zijn er graafwerkzaamheden uitgevoerd voor de aanleg van een nieuw gemeentehuis op de rand van het plangebied. Uiteindelijk is dit gemeentehuis nooit gerealiseerd.

De conclusie van RAAP is dat ter hoogte van het plangebied tal van verstoringen aanwezig zijn, maar de omvang en diepte ervan zijn niet bekend. Daarbij is het niet uitgesloten dat er nog sporen van graven aanwezig zijn. RAAP adviseert daarom geen graafwerkzaamheden uit te laten voeren die dieper gaan dan 0,5 m onder het maaiveld. Is dat niet mogelijk, dan wordt een vervolgonderzoek geadviseerd in de vorm van proefsleuven. Deze vorm van onderzoek is de meest doeltreffende manier om inzicht te krijgen in de aan- en afwezigheid van archeologische resten.

Beoordeling onderzoek

We hebben geen inhoudelijke op- of aanmerkingen op het onderzoek, maar wel een aanvulling.

Tijdens de archeologische begeleiding van de rioleringswerkzaamheden in de Burgemeester Roostraat, direct ten oosten van het plangebied, zijn muurresten aangetroffen op circa 0,7 m onder het maaiveld. Waarschijnlijk houden deze verband met (of zijn ze zelfs onderdeel van) het oude koor van de kerk. Ook zijn er onverwachts graven aangetroffen op een diepte van 0,6 m onder het maaiveld.

We hebben het bovenstaande onderzoek opgestuurd naar het adviesbureau en ze gaan de resultaten ervan verwerken.

Conclusies en aanbeveling

Het is zeer aannemelijk dat de bodem ter hoogte van het plangebied (gedeeltelijk) verstoord is doordat het in gebruik is geweest als grafveld, door de (gedeeltelijke) ruiming van graven na 1879, de aanleg van een plantsoen en door het archeologisch onderzoek uit de jaren 1980. Helaas hebben we geen inzicht in de omvang en diepte van de verstoringen. Het is ook niet uitgesloten dat er nog (delen) van graven binnen het plangebied aanwezig zijn.

Voor de nieuwe plannen moet er zeer waarschijnlijk gegraven worden tot 0,6/0,7 m onder het maaiveld (vorstvrije zone). Het is goed mogelijk dat tot deze diepte de bodem verstoord is, maar zeker weten doen we het niet. Gezien de waarde van de nog aanwezige funderingsresten en de mogelijke kans op de aanwezigheid van resten van graven, onderschrijven we het advies van RAAP en adviseren we u een archeologisch onderzoek uit te laten voeren in de vorm van proefsleuven.

Dit onderzoek kan relatief snel worden uitgevoerd. Met behulp van een graafmachine met een gladde bak (breedte 2 m) kan de benodigde ontgraving ruim voor de aanvang van de bouwwerkzaamheden onderzocht worden. Worden er geen archeologische resten aangetroffen, dan stopt het verdere onderzoek. Worden er wel archeologische resten aangetroffen, dan moet de gemeente verder besluiten of deze resten opgegraven moeten worden of niet.

Het proefsleuvenonderzoek mag alleen uitgevoerd worden door een daarvoor gecertificeerd (archeologisch) bureau en voorafgaande aan het onderzoek is een door de gemeente goedgekeurd Programma van Eisen (PvE) nodig. In dit PvE staat onder meer hoe het onderzoek uitgevoerd moet worden en welke onderzoeksvragen de basis vormen voor het onderzoek.

Indien u naar aanleiding van voorgaande nog vragen of opmerkingen heeft kunt u contact opnemen met de heer C. Thanos (088 – 5450 363) van onze dienst.

Wij vertrouwen er op u hiermee voldoende geïnformeerd te hebben.

Hoogachtend,

Plv. teamleider Bodem en Archeologie Omgevingsdienst Midden-Holland,
Ir J.S. Mellema

Dit document is digitaal vastgesteld. Er staat daarom geen handtekening onder.

cc. Gemeente Krimpenerwaard, mevr. M. van Burgsteden, Postbus 51, 2820 AB Stolwijk

RAAP-NOTITIE 5553

Plangebied Grote Kerk in Lekkerkerk

Gemeente Krimpenerwaard
Archeologisch vooronderzoek:
een bureauonderzoek

Archeologisch Adviesbureau

4000 voor Chr.

3750 voor Chr.

2200 voor Chr.

700 voor Chr.

150 na Chr.

320 na Chr.

250 na Chr.

1650 na Chr.

Colofon

Opdrachtgever: Architectenbureau ir. Rokus Visser

Titel: Plangebied Grote Kerk in Lekkerkerk, gemeente Krimpenerwaard; archeologisch vooronderzoek: een bureauonderzoek

Status: herziene eindversie

Datum: juni 2016

Auteur: *drs. R.A.C. Kroes*

Projectcode: LKKK

Bestandsnaam: LKKK_Notitie_01.docx

Projectleider: drs. R.A.C. Kroes

Projectmedewerker: drs. J.A. Schenk

ARCHIS-vondstmeldingsnummers: niet van toepassing

ARCHIS-waarnemingsnummers: niet van toepassing

ARCHIS-onderzoeksmeldingsnummer: 4000373100

Bewaarplaats documentatie: RAAP West-Nederland

Autorisatie:

Bevoegd gezag: Gemeente Krimpenerwaard

ISSN: 0925-6369

RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V.

Leeuwendeldseweg 5b

1382 LV Weesp

Postbus 5069

1380 GB Weesp

telefoon: 0294-491 500

telefax: 0294-491 519

E-mail: raap@raap.nl

© RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V., 2016

RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V. aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen.

Samenvatting

In opdracht van Architectenbureau ir. Rokus Visser heeft RAAP in mei 2016 een archeologisch bureauonderzoek (BO) uitgevoerd in Plangebied Grote Kerk, gemeente Krimpenerwaard. De aanleiding voor dit onderzoek is het voornemen om op deze locatie een uitbreiding van de kerk te realiseren, waarvoor een omgevingsvergunning nodig is.

In opdracht van Architectenbureau ir. Rokus Visser heeft RAAP in mei 2016 een archeologisch bureauonderzoek (BO) uitgevoerd in Plangebied Grote Kerk, gemeente Krimpenerwaard. De aanleiding voor dit onderzoek is het voornemen om op deze locatie een uitbreiding van de kerk te realiseren, waarvoor een omgevingsvergunning nodig is.

Op basis van de onderzoeksresultaten en de voorgenomen bodemingrepen (paragraaf 1.3) kan worden geconcludeerd dat bij de realisering van de plannen mogelijk archeologische resten zullen worden verstoord. Daarbij spelen de volgende overwegingen een rol:

- Op grotere diepte eventueel intacte rivierduinen met resten van bewoning door jagers-verzamelaars en de eerste boeren. Deze zullen – indien aanwezig – slechts incidenteel worden verstoord door funderingspalen. Deze verstoring is naar verwachting zeer klein en bovendien zullen de resten behoorlijk diep liggen. Nader onderzoek is hier niet op zinnige wijze mogelijk.
- Resten van bewoning en bebouwing uit de periode 11^e t/m 13^e eeuw zijn mogelijk verstoord geraakt door de bouw van het koor van de Grote Kerk, de sloop van het koor in de 18^e eeuw en het gebruik als begraafplaats tot 1869, het ruimen van de begraafplaats in 1879 en graafwerkzaamheden ten behoeve van de bouw van een nieuw gemeentehuis en de aanleg van een plantsoen in 1936;
- Resten van de funderingen van het koor van de Grote Kerk zijn mogelijk verstoord geraakt door de sloop van het koor in de 18^e eeuw en het gebruik als begraafplaats tot 1869, door het ruimen van de begraafplaats in 1879 en graafwerkzaamheden ten behoeve van de bouw van een nieuw gemeentehuis en door de aanleg van een plantsoen in 1936;
- Resten van de begravingen uit de periode van de 18^e eeuw tot 1869 zijn mogelijk verstoord geraakt door het ruimen van de begraafplaats in 1879 en graafwerkzaamheden ten behoeve van de bouw van een nieuw gemeentehuis en de aanleg van een plantsoen in 1936;
- Van de sloop van het koor is bekend dat deze niet overal even diep is geweest en dat resten van het koor vanaf 70 cm diepte kunnen worden verwacht.
- Van het ruimen van de begraafplaats staat vast dat deze allerm minst volledig is geweest en dat er graven kunnen worden aangetroffen vanaf 60 cm diepte.

Uit bovenstaande opsomming blijkt duidelijk dat de archeologische resten in het gebied voornamelijk een verhaal van onderlinge verstoringen zijn, die niet licht in beeld te brengen zijn door middel van booronderzoek, waarmee wel verstoorde grond op zich kan worden herkend, maar onmogelijk een stratigrafie tussen de verschillende te verwachten pakketten verstoorde grond. Het betreft immers sporen van verstoorde grond in andere sporen van verstoorde grond. Alleen gravend onderzoek, waarbij een leesbaar profiel ontstaat dat op stratigrafie beoordeeld kan worden en een leesbaar vlak waarin sporen kunnen worden herkend, zal hierin klaarheid brengen.

Archeologische vondsten worden verwacht vanaf een diepte van 60 cm (graven) en 70 cm (muurwerk). Geadviseerd wordt daarom in eerste instantie om de mogelijkheden te bestuderen om de uitbouw op staal te funderen en daarbij geen graafwerkzaamheden dieper dan 50 cm -Mv te verrichten. Hierbij zal naar verwachting alleen dat deel van de bodem worden verstoord dat al eerder bij de aanleg van de verharding is verstoord en dus geen sprake zijn van verstoring van het bodemarchief.

Indien dit niet mogelijk blijkt, wordt geadviseerd om een archeologisch vervolgonderzoek in de vorm van een inventariserend veldonderzoek (IVO) waarderende fase, bestaande uit proefsleuvenonderzoek uit te laten voeren. Dit om in een vroeg stadium over voldoende gegevens te kunnen beschikken op grond waarvan het bevoegd gezag (Gemeente Krimpenerwaard) een besluit kan nemen met betrekking tot het al dan niet (geheel) opgraven van de vindplaats(en).

Het is mogelijk dat een proefsleuf het grootste deel of zelfs de gehele oppervlakte van de voorgenomen bodemingreep dekt. In dat geval verdient het aanbeveling de proefsleuf direct vlakdekend uit te voeren als laatste stap in het onderzoek. Daarmee wordt het feitelijk een proefsleufonderzoek met een mogelijke doorstart naar een opgraving.

Het uitvoeren van een archeologische begeleiding raden wij nadrukkelijk af. Niet alleen zou een dergelijk advies tegen de regels in gaan (archeologisch vooronderzoek is hier fysiek niet onmogelijk), maar de te verwachten archeologische sporen zijn ook van dien aard dat een goed aangelegd vlak en profielen noodzakelijk zijn om een zinnige uitspraak te kunnen doen over de aard van het aanwezige bodemarchief. Bovendien zal wanneer tijdens een begeleiding van de bouwwerkzaamheden graven worden aangetroffen, sprake zijn van een aanzienlijke vertraging omdat het archeologisch documenteren en ruimen van graven een tijdrovende bezigheid is, die ook bijzonder slecht vooraf kan worden gepland.

Een proefsleuvenonderzoek (IVO-P) behoort conform de KNA plaats te vinden op basis van een goedgekeurd Programma van Eisen (PvE). Dit PvE dient voor aanvang van het onderzoek te worden opgesteld door een senior-archeoloog en ter goedkeuring worden voorgelegd aan de bevoegde overheid. Een eventuele doorstart naar een opgraving kan in dit PvE ook opgenomen worden, zodat de consequenties van het aantreffen van te documenteren sporen en vondsten inzichtelijk worden.

Over dit advies kunt contact op nemen met de bevoegde overheid, de gemeente Krimpenerwaard. Indien u dat wenst, kunnen wij u in dit overleg assisteren.

Inhoudsopgave

Samenvatting.....	3
Inhoudsopgave	6
Administratieve gegevens	7
1 Inleiding.....	8
1.1 Kader	8
1.2 Ligging van het plangebied	8
1.3 Planomschrijving	8
1.4 Doel- en vraagstelling.....	9
1.5 Kwaliteit.....	9
2 Bureauonderzoek	10
2.1 Methode	10
2.2 Aardkundige situatie.....	10
2.3 Bewoningsgeschiedenis.....	10
2.4 Archeologie.....	12
2.5 Bodemverstoringen	13
2.6 Gespecificeerde archeologische verwachting.....	14
3 Conclusies en aanbevelingen	16
3.1 Conclusies	16
3.2 Aanbevelingen	16
Literatuur.....	18
Overzicht van figuren, tabellen en bijlagen	19

Administratieve gegevens

Projectcode	LKKK	
ARCHIS-onderzoeksmelding	4000373100	
Type onderzoek	bureauonderzoek	
Opdrachtgever	Architectenbureau ir. Rokus Visser	
Contactpersoon	Dhr. R. Visser	
Onderzoekskader	aanvraag omgevingsvergunning	
Locatie	Plangebied Grote Kerk	
	<i>Plaats</i>	Lekkerkerk
	<i>Gemeente</i>	Krimpenerwaard
	<i>Provincie</i>	Zuid-Holland
	<i>Kadastrale gegevens</i>	LKK00C07986G0000
	<i>Oppervlakte plangebied</i>	85,3 m ²
	<i>Kaartblad</i>	38C
	<i>Centrumcoördinaat</i>	106.570 / 434.293
Bevoegde gezag	Gemeente Krimpenerwaard	
Onderzoekperiode	Mei 2016	
Afbakening onderzoeksgebied	Het bureauonderzoek is beperkt gebleven tot het plangebied.	

1 Inleiding

1.1 Kader

Aanleiding

In opdracht van Architectenbureau ir. Rokus Visser heeft RAAP in mei 2016 een archeologisch bureauonderzoek (BO) uitgevoerd in Plangebied Grote Kerk, gemeente Krimpenerwaard. De aanleiding voor dit onderzoek is het voornemen om op deze locatie een uitbreiding van de kerk te realiseren, waarvoor een omgevingsvergunning nodig is.

Beleidskader

Het uitgangspunt voor dit onderzoek wordt gevormd door het wettelijk en beleidsmatig kader voor de ruimtelijke ordening en monumentenzorg. De gemeente Krimpenerwaard is in dezen de bevoegde overheid die een besluit zal nemen over hoe om te gaan met de aanwezigheid van eventueel aanwezige archeologische waarden.

Op de archeologische beleidskaart van de voormalige gemeente Nederlek ligt het plangebied in zone 'Archeologische Waarden 1'. Het beleid voor deze categorie/zone schrijft voor dat er bij bodemingrepen groter dan 100 m² en dieper dan 50 cm -Mv een archeologisch onderzoek dient te worden uitgevoerd (Wink, 2013). Deze voorschriften zijn verankerd in het bestemmingsplan Dorpskernen (NL.IMRO.0643.BP1210DK001-VA01), waarin geen maten zijn aangegeven waarbinnen geen sprake is van een archeologisch onderzoeksverplichting. De omvang van de bodemingrepen bedraagt 85,3 m² en de diepte van de ingrepen bedraagt 0,8 m -Mv. Een archeologische onderbouwing met betrekking tot de eventuele aanwezigheid van archeologische waarden is derhalve sowieso verplicht conform het vigerend bestemmingsplan, ongeacht de omvang van de bodemingrepen, en gezien de omvang van de geplande ingrepen in de bodem niet verplicht volgens het gemeentelijk beleid.

1.2 Ligging van het plangebied

Het plangebied ligt ten oosten van de Grote Kerk in Lekkerkerk (figuur 1). Op recente luchtfoto's uit Google Earth en Bing Maps is het plangebied te zien als een verhard plein. Volgens de geraadpleegde topografische kaart en het Actueel Hoogtebestand Nederland (<http://www.ahn.nl/>) bedraagt de huidige maaiveldhoogte in het plangebied ongeveer 1,5 tot 2,0 m +NAP.

1.3 Planomschrijving

Aan de achterzijde van de kerk zal een aanbouw worden gerealiseerd. Er wordt 85,3 m² bij gebouwd, waarbij maximaal 80 cm wordt ontgraven. De uitbouw zal op funderingspalen gefundeerd worden. Het type te gebruiken paal is nog niet bekend.

1.4 Doel- en vraagstelling

De doelstelling van het bureauonderzoek is het verwerven van informatie over bekende of verwachte archeologische waarden binnen het plangebied aan de hand van bestaande bronnen teneinde een gespecificeerde archeologische verwachting op te stellen. Het doel van het veldonderzoek is het toetsen en aanvullen van deze gespecificeerde verwachting. Op basis van de onderzoeksresultaten en de aard en omvang van de voorgenomen bodemingrepen is vervolgens in hoofdstuk 4 een advies gegeven over de omgang met eventueel aanwezige archeologisch relevante geo(morfo)logische eenheden of archeologische resten.

Onderzoeksvragen:

1. Welke gegevens met betrekking tot archeologische waarden zijn reeds over het plangebied bekend?
2. Hoe ziet de geologische/bodemkundige opbouw van het plangebied eruit?
3. Zijn in het plangebied archeologisch relevante geo(morfo)logische eenheden of archeologische resten aanwezig die (mogelijk) bedreigd worden door de geplande inrichting?
4. Op welke diepte bevinden zich de archeologisch interessante lagen?
5. Is de bodemopbouw in het plangebied zodanig dat archeologisch vervolgonderzoek zinvol is?
6. Welke methoden zouden bij het archeologisch vervolgonderzoek ingezet kunnen worden?
7. Op welke manier dient bij eventuele graafwerkzaamheden met archeologische waarden te worden omgegaan?

1.5 Kwaliteit

Het onderzoek is uitgevoerd volgens de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA, versie 3.3), beheerd door de Stichting Infrastructuur Kwaliteitsborging Bodembeheer (SIKB; www.sikb.nl).

Voor de in deze notitie genoemde archeologische perioden wordt verwezen naar tabel 1.

2 Bureauonderzoek

2.1 Methode

Tijdens het bureauonderzoek wordt aan de hand van verschillende bronnen informatie verzameld om inzicht te krijgen in de genese van het landschap, de (lokale) opbouw van de bodem en de sporen die de mens in het landschap heeft achtergelaten. Om een beeld te vormen over het voormalige landschap is onder andere gebruik gemaakt van verschillende geologische, geomorfologische en bodemkundige kaarten. Voor informatie omtrent het reliëf in en rondom het plangebied is het Actueel Hoogtebestand van Nederland (AHN) geraadpleegd (www.ahn.nl).

Om de bekende archeologische gegevens te inventariseren zijn de beleidsadvieskaart van de gemeente Krimpenerwaard, de Cultuurhistorische Atlas van de provincie Zuid-Holland, de Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden (IKAW) en het Archeologisch Informatie Systeem (Archis II) van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed geraadpleegd.

Om inzicht te krijgen in de aanwezigheid van eventuele bebouwing en/of bodemverstoringen in het plangebied zijn onder andere historisch kaartmateriaal, het bouwarchief van de gemeente Krimpenerwaard en het Bodemloket (www.bodemloket.nl) geraadpleegd. Voor een volledig overzicht van de geraadpleegde bronnen wordt verwezen naar de literatuurlijst achter in dit rapport.

2.2 Aardkundige situatie

Het plangebied bestaat volgens de geologische kaart uit komafzettingen (Afzettingen van Tiel) op een afwisseling van veen (Hollandveen) met oever- en komafzettingen (Afzettingen van Gorkum). Het plangebied valt binnen de zone waar rivierduinafzettingen (Formatie van Kreftenheye) in de ondergrond aanwezig kunnen zijn (Bosch & Kok, 1994). Dergelijke rivierduinen zijn ontstaan aan het eind van het Pleistoceen, tijdens de laatste IJstijd. Zij bestaan uit lokaal opgestoven zand, dat afkomstig is uit de periodiek droogliggende riviervlakte. Verwacht wordt dat eventuele in de ondergrond aanwezige rivierduinen in ieder geval aan de top zullen zijn geërodeerd door de Lek. Intacte rivierduinen worden alleen op grotere diepte aanwezig zijn.

De bodem van het plangebied noch de geomorfologie zijn gekarteerd omdat het plangebied in de bebouwde kom ligt.

2.3 Bewoningsgeschiedenis

(Cultuur)historische achtergrond

Lekkerkerk is in de Middeleeuwen ontstaan aan de ontginningsas van de veenontginning van het veengebied ten noorden van de Lek. Deze ontginning is begonnen in de 11^e eeuw. De Grote

Kerk ligt op het punt waar men de oudste, eerste ontginningen vermoedt. De eerste kerk op deze locatie is waarschijnlijk in de 13^e eeuw gebouwd (Wink, 2013). In 1512 wordt deze kerk door Gelderse troepen zwaar beschadigd, waarna een nieuwe kerk wordt gebouwd; een kruiskerk. Op 25 november 1567 treft de beeldenstorm de kerk. De eerste predikant is bekend uit 1574, maar Lekkerkerk wordt pas definitief hervormd in 1579 (Van Groningen, 1996). In 1575 wordt de kerk verwoest door Spaanse troepen of door Geuzen, dat is niet helemaal duidelijk (Hoogenboezen & Van der Graaf, 1981).

In 1615 wordt de kerk herbouwd, waarbij het transept verdwijnt. In de loop van de 18^e eeuw wordt het koor van de kerk (aan de oostzijde) gesloopt. Aan de oostzijde wordt dan een begraafplaats ingericht. Bekend is dat deze is 'opgeruimd en geëffend' in 1781-1782 en 1808, maar of dit ook inhoudt dat alle graven geruimd zijn, is niet bekend (Van Groningen, 1996).

Puin van het koor blijft nog lang liggen: in 1828 wordt het laatste puin opgeruimd als de begraafplaats wordt opgeknapt, nadat deze in beheer van de gemeente is gekomen. Daarbij wordt de begraafplaats ommuurd. Volgens sommige bronnen wordt dan pas ook het terrein direct ten oosten van de kerk – het plangebied – als begraafplaats in gebruik genomen (Hoogenboezen & Van der Graaf, 1981). Bij de ingebruikname van een ander kerkhof, in Opperduit, wordt de begraafplaats vanaf 1869 niet meer gebruikt (Van Groningen, 1996). Volgens opgave van de opdrachtgever wordt hij in 1879 geruimd.

In 1780 en 1838 worden herstelwerkzaamheden aan de kerk uitgevoerd. In het laatste jaar ook aan de fundamenteën. Ook in 1980-1982 worden herstelwerkzaamheden aan de funderingen verricht (Van Groningen, 1996).

Historisch landgebruik

Om inzicht te verkrijgen in het grondgebruik in het plangebied in de Nieuwe tijd biedt de analyse van historische kaarten een goede invalshoek.

Op de 'Kaart van Holland' uit 1681 van Jacob Aertsz. Colom staat Lekkerkerk afgebeeld mét een kerk. De schaal en uitwerking van de kaart laten echter geen conclusies toe over de exacte ligging en uitleg van de kerk. Een oude kaart van de Krimpenerwaard uit 1683 laat hetzelfde zien (Schoute, 1980). De kaart van Schieland en de Krimpenerwaard van Isaac Tirion uit 1740 laat even weinig zien. Deze drie kaarten komen overeen in het detail dat het gaat om een kerk met een toren.

Historische kaarten uit de 19e eeuw laten in het plangebied een situatie zien die vrijwel overeenkomt met de huidige situatie. De kadastrale minuut uit de periode 1811-1832 is de eerste kaart die topografisch betrouwbare informatie laat zien (figuur 2). De Grote Kerk heeft hierin de vierkante vorm die zij nu nog steeds heeft. Het deel van het kerkplein waarin het plangebied valt, lijkt omheind te zijn, het betreft hier mogelijk de muur rond de begraafplaats, die in deze periode is gebouwd.

Andere topografische kaarten uit circa 1850 (de TMK) en 1900 (de Bonnebladen, ook 1929 en 1949) laten in het gebied een identieke situatie zien, maar geven de kerk aan in een kruisvorm, maar gezien de schaal is daarmee waarschijnlijk eerder het symbool voor 'kerk' bedoeld.

2.4 Archeologie

Archeologische verwachting

Op de Archeologische waardenkaart van de voormalige gemeente Nederlek ligt het plangebied in een zone met een zeer hoge verwachting vanwege de historische dorpskern. De kerk zelf is aangegeven als een bekende vindplaats uit de Late Middeleeuwen.

Op de Cultuurhistorische Atlas van de provincie Zuid-Holland ligt het plangebied in de zone van een stads- of dorpskern (in dit geval een dijklint) met een zeer hoge archeologische verwachting. Daarnaast wordt aangegeven dat het plangebied in de invloedzone van de Oude Hollandse Waterlinie ligt (<http://geo.zuid-holland.nl/geo-loket/html/atlas.html?atlas=chs>).

Op de Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden (IKAW) ligt het plangebied in een zone met een hoge verwachting, in verband met de ligging op de stroomgordelafzettingen van de lek (Deeben, 2008).

Bekende archeologische resten

In ARCHIS staan geen archeologische vindplaatsen geregistreerd uit de wijde omgeving van het plangebied. Daarnaast is op het kerkplein zelf, ten westen van de kerk een losse keramiekvondst geregistreerd zonder verdere details (ARCHIS-waarnemingsnummer 31.628).

Eerder archeologisch onderzoek

Volgens opgaven van de gemeente aan de opdrachtgever zou in of nabij het plangebied in de jaren '80 zijn opgegraven door de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek. In de nationale database van archeologische informatie zijn in Lekkerkerk in totaal 147 vondst- en onderzoeksmeldingen geregistreerd, maar geen van deze heeft betrekking op het Kerkplein ten oosten van de kerk. Toch blijkt uit gemeentelijke stukken (z.a., 1980) dat dhr. Pernis van de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek ten oosten en noorden van de kerk waarnemingen heeft verricht en tekeningen heeft gemaakt van funderingsresten.

Wel zijn in 2014 in de Poolmanweg en de Burgemeester Roosstraat, direct ten oosten van het plangebied, rioleringswerkzaamheden archeologisch begeleid (onderzoeksmeldingsnummer 59.769). Daarbij zijn in de Burgemeester Roosstraat, ter hoogte van het Kerkplein in 13 sporen begravingen en een kniekput aangetroffen, alsmede muurwerk en oude bestrating (Engelse, 2016).

Het muurwerk, met kalkmortel, is op basis van het baksteenformaat gedateerd in de 13e eeuw. Het werd op twee plekken aangetroffen op een diepte van 0,7 tot 2,3 m –mv ter weerszijden van de lengteas van de kerk. De onderzoekers vermoedden dat het de muur van het kerkkoor is, óf de muur van het kerkhof. Dat laatste is op grond van de datering echter onwaarschijnlijk. Een projectie van beide sporen op een oude kaart met daarop de vermoedelijke ligging van het oude koor laat zien dat het muurwerk keurig samenvalt met twee hoeken van steunberen van het koor. Er zijn op 0,6 tot 2,3 m diepte in drie lagen 12 hele of gedeeltelijke begravingen aangetroffen, allen oost-west georiënteerd en in gestrekte rugligging. Gezien de vondst van hout gaat het om

begravingen in kisten. Aan de noordzijde van het kerkhof is over een lengte van 5 m een knekelput aangetroffen bestaande uit ween laag botmateriaal van minimaal 60 cm dik (Engelse, 2016).

2.5 Bodemverstoringen

Gebouwen en funderingen

Op basis van historische gegevens kan worden vastgesteld dat aan de oostzijde van de huidige kerk ooit een verhoogd koor aanwezig is geweest. Delen van de funderingen van dit koor zijn in het verleden aangetroffen bij graafwerkzaamheden, waaronder tijdens waarnemingen door de ROB in de jaren '80 en bij een archeologische begeleiding in 2014. Het aangetroffen baksteenformaat wijst op een bouwdatering in de 13^e of 14^e eeuw (30 x 15 x 7,5; Engelse, 2016; 24,8-27 x 12-14 x 5,5-7 cm; Van Groningen, 1996). Het koor was iets smaller dan de achtermuur van de kerk (11 m ipv 15 m) en reikte tot 15 m uit de huidige oostgevel. Het koor is in de 18^e eeuw gesloopt. Vroeger was de kerk ook voorzien van een transept, waarvan de beide armen zijn gesloopt. De sloop van het koor heeft, gezien de vondsten in 2014, gereikt tot een variabele diepte van 0,7 tot 2,3 m onder maaiveld.

Het bouwarchief van Lekkerkerk is raadpleegbaar via het Streekarchief Midden Holland te Gouda. Op het adres van de Grote Kerk is slechts één bouwaanvraag geregistreerd uit 1931, voor de bouw van een kerkelijk pand aan de Lange Stoep, ten zuidwesten van de Grote Kerk. Het archief van de Hervormde Gemeente bevat géén bouwdoSSIers.

Bronnen: Streekarchief Midden Holland, informatie opdrachtgever.

Milieukundige toestand van het terrein

Een bodemonderzoek heeft (nog) niet plaats gevonden en er is ook (nog) geen schoongrond verklaring. In het Bodemloket zijn in het plangebied geen saneringen of saneringsonderzoeken geregistreerd. Bronnen: informatie van opdrachtgever, www.bodemloket.nl

Grondwerkzaamheden, leidingen en ontgrondingen

De bouwgrond aan de oostgevel is (in tegenstelling tot de overige gevels) in de loop der jaren meerdere malen geroerd. Doordat dit gedeelte van het kerkplein tot 1869 als begraafplaats in gebruik is geweest zijn in de periode daarvoor de restanten van de fundering van het voormalig koor gesloopt tot dieptes variërend van 0,7 tot 2,3 m onder maaiveld.

In 1879 zijn de graven geruimd om plaats te maken voor een nieuw gemeentehuis. Bij de aanleg van de funderingssleuven kwamen echter botten en schedels aan het licht, wat leidde tot onrust onder de bevolking. Naar verluid bleven de graven van familieleden van de aannemer echter ongeschonden. De onrust leidde tot een opstootje op 19 december 1879, waarbij bewoners van het buurtschap Schuwacht de werklieden met hooivorken en bijlen hebben verjaagd. De werkzaamheden zijn daarna niet meer hervat (z.a., 2014; informatie opdrachtgever). Dat houdt in dat er wel verstoring heeft plaatsgevonden door het graven van de sleuven, maar dat resten van de funderingen zelf niet te verwachten zijn. Het verklaart ook waarom op historische kaarten geen bebouwing van het plangebied in de periode 1879-1936 is aangegeven.

Het betekent eveneens dat de ruiming van de graven voorafgaand aan de voorgenomen aanleg van het gemeentehuis niet heel grondig is uitgevoerd.

In het kader van de werkverschaffing is in 1936 een plantsoen aangelegd en is wat nog over was van de voormalige begraafplaats geruimd.

2.6 Gespecificeerde archeologische verwachting

Op basis van het bureauonderzoek kunnen in het plangebied een aantal 'landschappen' worden onderscheiden uit verschillende perioden met elke hun eigen gebruiksmogelijkheden en kansen op de aanwezigheid van archeologisch erfgoed. Deze worden hieronder behandeld.

Rivierduinen

Alleen op grotere diepte – onder de beddingafzettingen van de Lek – kunnen nog intacte rivierduinen worden verwacht, waarop mogelijk resten te vinden zijn van bewoning door jagers-verzamelaars en de eerste boeren. Deze zullen door de werkzaamheden niet worden verstoord, behalve incidenteel door een funderingspaal.

De stroomgordel van de Lek

De bedding- en oeverafzettingen van de Lek vormen goede landbouwgrond en hooggelegen en dus droge plekken om te wonen. Vanaf de 11^e eeuw wordt het veengebied ten noorden van Lekkerkerk ontgonnen en ontstaat Lekkerkerk als dorp. De zandige oeverafzettingen van de Lek vormen dan een goede plek om te wonen. Er zijn dan ook met zekerheid resten van bewoning te verwachten uit deze periode, al zullen deze als gevolg van de bouw van de kerk in de 13^e eeuw, en tijdens bouwfasen daarna, zijn verstoord. De kans op het aantreffen van archeologische resten uit de periode 11^e-13^e eeuw in context is dan ook klein.

Het kerkgebouw: koor en transept

Het grootste deel van het plangebied is in ieder geval bebouwd geweest, mogelijk al vanaf de 13^e eeuw tot in ieder geval in de 18^e eeuw. Tijdens die periode is de kerk overgegaan van de katholieke naar de reformatorische geloofsgemeenschap. In de kerk en vlak daar buiten zal mogelijk – zeker is dat niet – begraven zijn. Dit houdt in dat uit deze periode graven te verwachten zijn. Bovendien is het mogelijk dat uit de katholieke kerk verwijderd materiaal zoals heiligenbeelden en andere typisch katholieke voorwerpen, als afval buiten de kerk zijn beland bij de overname door de reformatorische gemeenschap. Te verwachten is dat ook deze resten verstoord zijn geraakt bij de sloop van het koor en het transept.

Begraafplaats

In de 18^e eeuw is het koor gesloopt en werd het plangebied gebruikt als begraafplaats tot 1869. Daarbij zijn de funderingen van het koor gesloopt tot dieptes variërend van 0,7 tot 2,3 m, zo blijkt uit onderzoek, uitgevoerd in 2014. Het is mogelijk dat de beheerders van de begraafplaats bij het aanleggen van graven rekening hebben gehouden met de locatie van de funderingen. De begra-

vingen zullen wel oudere begravingen hebben verstoord, zodat in het algemeen kan worden verwacht dat wanneer uit deze periode graven bewaard zijn gebleven, dit vooral graven uit jongere perioden zullen zijn.

Gemeentehuis

In 1879 is de begraafplaats geruimd ten behoeve van de bouw van een nieuw gemeentehuis, Van dit nieuwe gemeentehuis zijn overigens afgezien van de funderingssleuven, geen resten te verwachten, het is nooit gebouwd. Het staat vast dat de ruiming van de graven niet heel grondig is gebeurd. Dit betekent dat de kans op het aantreffen van (deels) intacte graven uit de voorgaande periode groot is. In 2014 zijn graven al op een diepte van 60 cm aangetroffen.

Plantsoen en parkeerplaats

In 1936 is een plantsoen aangelegd waarbij eventueel nog aanwezige graven verder zijn opgeruimd. Ook van deze bodemingreep is niet bekend hoe grondig het verstorende effect is geweest op het eventueel nog aanwezige bodemarchief. Het plantsoen is op enig moment verhard en parkeerplaats geworden. Bij het eventueel rooien van bomen zal enige bodemverstoring zijn ontstaan, maar van de aanleg van een parkeerplaats is geen noemenswaardige verstoring te verwachten. Wel zal het gebruik als parkeerplaats mogelijk geleid hebben tot bodemvervuiling.

3 Conclusies en aanbevelingen

3.1 Conclusies

Op basis van de onderzoeksresultaten en de voorgenomen bodemingrepen (paragraaf 1.3) kan worden geconcludeerd dat bij de realisering van de plannen mogelijk archeologische resten zullen worden verstoord. Daarbij spelen de volgende overwegingen een rol:

- Op grotere diepte eventueel intacte rivierduinen met resten van bewoning door jagers-verzamelaars en de eerste boeren. Deze zullen – indien aanwezig – slechts incidenteel worden verstoord door funderingspalen. Deze verstoring is naar verwachting zeer klein en bovendien zullen de resten behoorlijk diep liggen. Nader onderzoek is hier niet op zinnige wijze mogelijk.
- Resten van bewoning en bebouwing uit de periode 11^e t/m 13^e eeuw zijn mogelijk verstoord geraakt door de bouw van het koor van de Grote Kerk, de sloop van het koor in de 18^e eeuw en het gebruik als begraafplaats tot 1869, het ruimen van de begraafplaats in 1879 en graafwerkzaamheden ten behoeve van de bouw van een nieuw gemeentehuis en de aanleg van een plantsoen in 1936;
- Resten van de funderingen van het koor van de Grote Kerk zijn mogelijk verstoord geraakt door de sloop van het koor in de 18^e eeuw en het gebruik als begraafplaats tot 1869, door het ruimen van de begraafplaats in 1879 en graafwerkzaamheden ten behoeve van de bouw van een nieuw gemeentehuis en door de aanleg van een plantsoen in 1936;
- Resten van de begravingen uit de periode van de 18^e eeuw tot 1869 zijn mogelijk verstoord geraakt door het ruimen van de begraafplaats in 1879 en graafwerkzaamheden ten behoeve van de bouw van een nieuw gemeentehuis en de aanleg van een plantsoen in 1936;
- Van de sloop van het koor is bekend dat deze niet overal even diep is geweest en dat resten van het koor vanaf 70 cm diepte kunnen worden verwacht.
- Van het ruimen van de begraafplaats staat vast dat deze allerm minst volledig is geweest en dat er graven kunnen worden aangetroffen vanaf 60 cm diepte.

3.2 Aanbevelingen

Uit bovenstaande opsomming blijkt duidelijk dat de archeologische resten in het gebied voornamelijk een verhaal van onderlinge verstoringen zijn, die niet licht in beeld te brengen zijn door middel van booronderzoek, waarmee wel verstoorde grond op zich kan worden herkend, maar onmogelijk een stratigrafie tussen de verschillende te verwachten pakketten verstoorde grond. Het betreft immers sporen van verstoorde grond in andere sporen van verstoorde grond. Alleen gravend onderzoek, waarbij een leesbaar profiel ontstaat dat op stratigrafie beoordeeld kan worden en een leesbaar vlak waarin sporen kunnen worden herkend, zal hierin klaarheid brengen.

Archeologische vondsten worden verwacht vanaf een diepte van 60 cm (graven) en 70 cm (muurwerk). Geadviseerd wordt daarom in eerste instantie om de mogelijkheden te bestuderen om de uitbouw op staal te funderen en daarbij geen graafwerkzaamheden dieper dan 50 cm -Mv te verrichten. Hierbij zal naar verwachting alleen dat deel van de bodem worden verstoord dat al eerder bij de aanleg van de verharding is verstoord en dus geen sprake zijn van verstoring van het bodemarchief.

Indien dit niet mogelijk blijkt, wordt geadviseerd om een archeologisch vervolgonderzoek in de vorm van een inventariserend veldonderzoek (IVO) waarderende fase, bestaande uit proefsleuvenonderzoek uit te laten voeren. Dit om in een vroeg stadium over voldoende gegevens te kunnen beschikken op grond waarvan het bevoegd gezag (Gemeente Krimpenerwaard) een besluit kan nemen met betrekking tot het al dan niet (geheel) opgraven van de vindplaats(en).

Het is mogelijk dat een proefsleuf het grootste deel of zelfs de gehele oppervlakte van de voorgenomen bodemingreep dekt. In dat geval verdient het aanbeveling de proefsleuf direct vlakdekend uit te voeren als laatste stap in het onderzoek. Daarmee wordt het feitelijk een proefsleuf-onderzoek met een mogelijke doorstart naar een opgraving.

Het uitvoeren van een archeologische begeleiding raden wij nadrukkelijk af. Niet alleen zou een dergelijk advies tegen de regels in gaan (archeologisch vooronderzoek is hier fysiek niet onmogelijk), maar de te verwachten archeologische sporen zijn ook van dien aard dat een goed aangelegd vlak en profielen noodzakelijk zijn om een zinnige uitspraak te kunnen doen over de aard van het aanwezige bodemarchief. Bovendien zal wanneer tijdens een begeleiding van de bouwwerkzaamheden graven worden aangetroffen, sprake zijn van een aanzienlijke vertraging omdat het archeologisch documenteren en ruimen van graven een tijdrovende bezigheid is, die ook bijzonder slecht vooraf kan worden gepland.

Een proefsleuvenonderzoek (IVO-P) behoort conform de KNA plaats te vinden op basis van een goedgekeurd Programma van Eisen (PvE). Dit PvE dient voor aanvang van het onderzoek te worden opgesteld door een senior-archeoloog en ter goedkeuring worden voorgelegd aan de bevoegde overheid. Een eventuele doorstart naar een opgraving kan in dit PvE ook opgenomen worden, zodat de consequenties van het aantreffen van te documenteren sporen en vondsten inzichtelijk worden.

Over dit advies kunt contact op nemen met de bevoegde overheid, de gemeente Krimpenerwaard. Indien u dat wenst, kunnen wij u in dit overleg assisteren.

Literatuur

- Bosch, J.H.A. & H. Kok**, 1994. *Toelichting bij de geologische kaart van Nederland 1:50.000 Blad Gorinchem West (38W)*. Rijks Geologische Dienst, Haarlem.
- Deeben, J.H.C. (red.)**, 2008. De Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden (IKAW), derde generatie *Rapportage Archeologische Monumentenzorg* 155. Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, Amersfoort (info: www.cultureelerfgoed.nl).
- Engelse, R.F.**, 2016. Archeologisch onderzoek bij de rioolvernieuwingen in de Burgemeester Roosstraat e.o. en de Poolmanweg e.o. te Lekkerkerk (gemeente Krimpenerwaard). *ArcheoMedia Rapport A14-004-R/A15-034-R*, Capelle aan den IJssel.
- Hoogenboezen, M. & L.G. van der Graaf**, 1981. *De kerk van het Lekker-Land, de geschiedenis van de Lekkerkerkse dorpskerk*.
- Groningen, C.L. van**, 1996. De Nederlandse monumenten van geschiedenis en kunst: de Krimpenerwaard. De Nederlandse monumenten van geschiedenis en kunst. Zeist/Zwolle. (http://www.dbnl.org/tekst/gron052krim02_01/)
- Schoute, C.R. (inl), Johannes Leupenius**, 1980 (facsimile). Kaart van het Hoogheemraadschap van de Krimpenerwaard 1683.
- Wink, K.**, 2013. Archeologie en cultuurhistorie tussen Lek en Hollandsche IJssel; Een archeologische verwachtings- en beleidsadvieskaart van de gemeenten Nederlek en Ouderkerk. *RAAP-rapport* 2428. Weesp.
- Z.a.**, 1980. *Verslag van de 5e bouwvergadering, betreffende de restauratie van de Ned. Hervormde kerk en toren te Lekkerkerk, gehouden op woensdag 6 augustus 1980 om 9.00 uur in de Raadzaal van het Gemeentehuis te Lekkerkerk*. Werkno. 1146-1147.
- Z.a.**, 2014. Met hooivorken naar het Kerkplein. *Lekker Leven aan de Lek*. jrg 1, nr 1.

Overzicht van figuren, tabellen en bijlagen

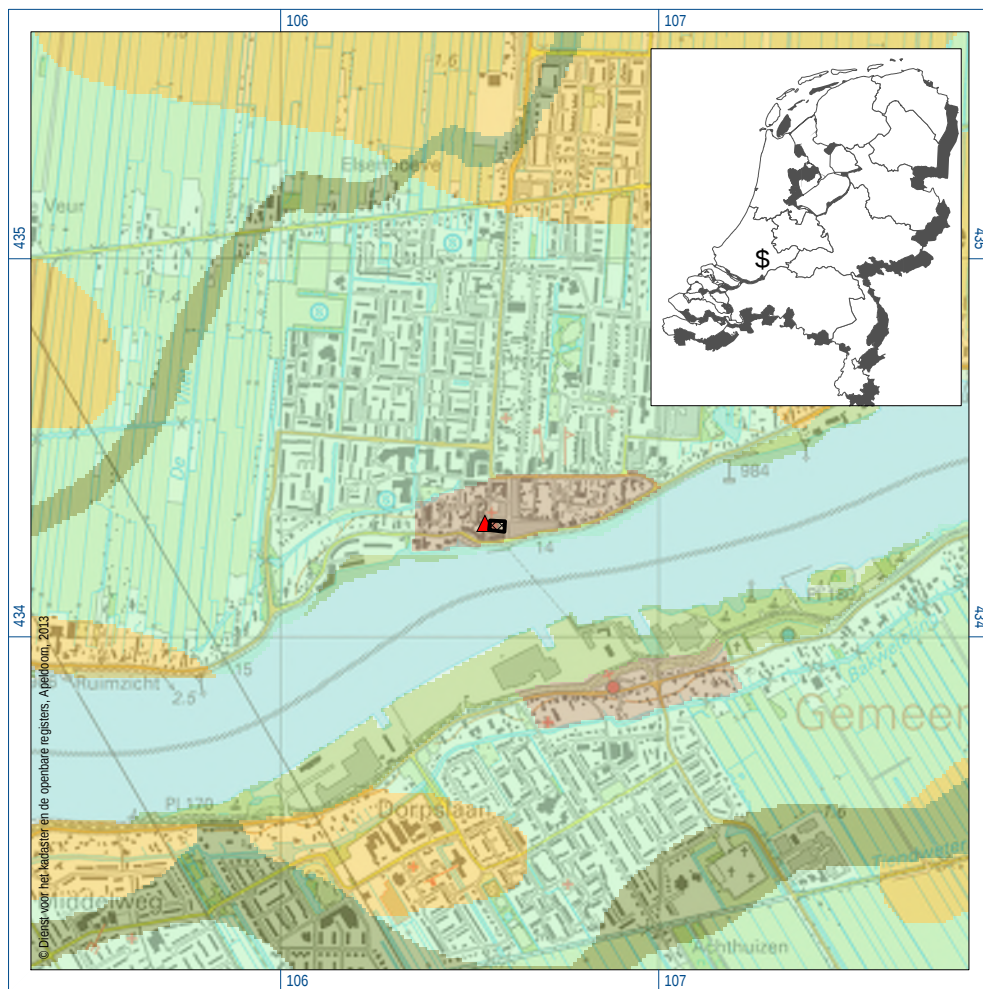
Figuur 1. Het plangebied (zwart) geprojecteerd op de topografie en de Cultuurhistorische Hoofdstructuur (CHS) van de Provincie Zuid-Holland; inzet: ligging in Nederland.

Figuur 2. Het plangebied op de kadastrale minuutplan van 1832.

Tabel 1. Geologische en archeologische tijdschaal.

Geologische perioden				Archeologische perioden						
Tijdvak	Chronozone		Datering	Tijdperk			Datering			
Holocene	Laat Subatlanticum		1150 na Chr.	Recente tijd			1945			
				Nieuwe tijd	C	1850				
	B	1650								
	A	1500								
	Vroeg Subatlanticum		0	Middeleeuwen	Laat B		1250			
					Laat A		1050			
					Vroeg	D: Ottoonse tijd		900		
						C: Karolingische tijd		725		
						B: Merovingisch tijd		525		
						A: Volksverhuizingstijd		450		
Subboreaal		450 voor Chr.	Romeinse tijd	Laat		270				
				Midden		70 na Chr.				
				Vroeg		15 voor Chr.				
Atlanticum		3700	IJzertijd	Laat		250				
				Midden		500				
				Vroeg		800				
			Bronstijd	Laat		1100				
Midden		1800								
Vroeg		2000								
Boreaal		7300	Neolithicum (Nieuwe Steentijd)	Laat		2850				
				Midden		4200				
				Vroeg		4900/5300				
Preboreaal		8700	Mesolithicum (Midden Steentijd)	Laat		6450				
				Midden		8640				
				Vroeg		9700				
Pleistoceen	Weichselien	Laat Glaciaal	Late Dryas	11.050	Prehistorie	Paleolithicum (Oude Steentijd)	Laat	12.500		
			Allerød	11.500						
			Vroege Dryas	12.000						
			Bølling	12.500						
			Vroegste Dryas	13.500						
		Midden Glaciaal	Denekamp	30.500			Jong B	16.000		
			Hengelo	60.000						
			Moershoofd	71.000						
			Odderade	114.000						
			Brørup	126.000						
		Vroeg Glaciaal	Eemien	236.000			Jong A	35.000		
			Saalien II	241.000						
			Oostermeer	322.000						
			Saalien I	336.000						
			Belvédère/Holsteinien	384.000						
			Glaciaal x	416.000						
		Holsteinien	463.000	Midden			250.000			
			Elsterien					463.000		
					labell standaard GeoBio/Archeo RAAP 2014					

Tabel 1. Geologische en archeologische tijdschaal.

Figuur 1. Het plangebied (zwart) geprojecteerd op de topografie en de Cultuurhistorische Hoofdstructuur (CHS) van de Provincie Zuid-Holland; inzet: ligging in Nederland.

Figuur 2. Het plangebied op de kadastrale minuutplan van 1832.

Offerte Flora- en fauna-inspectie Grote- of Johanneskerk te Lekkerkerk

Aanleiding

In het kader van de uitbreiding van de Grote- of Johanneskerk te Lekkerkerk wordt er aan de oostzijde van het kerkgebouw een uitbouw geplaatst die aansluit op de oostgevel. Ook wordt de huidige parkeerplaats omgevormd tot tuin. Voorafgaande aan de werkzaamheden dient onderzocht te worden of de werkzaamheden negatieve gevolgen hebben op beschermde planten- en diersoorten in het kader van de Flora- en faunawet. De initiatiefnemer dient op de hoogte te zijn van de aanwezige beschermde flora- en fauna in zijn of haar plangebied.

Architectenbureau ir. Rokus Visser BV heeft in dit verband Watersnip Advies gevraagd een offerte uit te brengen voor het uitvoeren van een flora- en fauna-inspectie. Hieronder wordt aangegeven op welke wijze Watersnip Advies de inspectie uitvoert.

Ecologisch onderzoek

Bureaustudie en inventarisatie

Voorafgaande aan het veldbezoek vindt een korte, grondige bureaustudie plaats, waarbij o.a. beschikbare literatuur en internetgegevens worden geraadpleegd. In de bureaustudie wordt vooral onderzocht welke (beschermde) soorten voor kunnen komen en welke biotoop-eisen deze soorten stellen aan hun leefomgeving.

Vervolgens voert een gekwalificeerde medewerker van Watersnip Advies een eenmalig veldbezoek uit. Het veldonderzoek bestaat uit een inventarisatie van de op dat moment aanwezige flora en fauna. Hierbij wordt de nadruk gelegd op de aanwezigheid van (streng) beschermde soorten.

In het onderzoek worden de volgende soortengroepen onderscheiden:

- Flora;
- Fauna;
 - Vogels;
 - Vleermuizen.

Andere soortgroepen zoals vissen, amfibieën en reptielen worden niet relevant geacht aangezien het noodzakelijk biotoop voor deze soorten ontbreekt binnen het plangebied.

Bij het vogelonderzoek zal de nadruk liggen op aanwezige nesten en holten van jaarrond beschermde nesten. Gezien de stedelijke omgeving waarin de kerk zich bevindt, gaat het hier specifiek om Gierzwaluw en Huismus.

Het vleermuisonderzoek is een indicierend vooronderzoek, dat uitgevoerd wordt met behulp van een checklist. Deze checklist is opgesteld aan de hand van het Vleermuisprotocol van de Gegevensautoriteit Natuur (maart 2013). Gezien het feit dat streng beschermde vleermuissoorten zich veelal aangetrokken voelen tot historische panden als kerkgebouwen (met name kerkzolders) wordt hier tijdens het veldbezoek extra aandacht aan gegeven door te zoeken naar sporen en/of aanwezige exemplaren. Hierbij kan gebruik gemaakt worden van een endoscoop om ook in minder toegankelijk en overzichtelijke ruimtes te kunnen inventariseren.

Schadebepaling en notitie

De in het veld verzamelde inventarisatiegegevens worden door één van onze adviseurs verwerkt tot een korte beschrijving van de huidige flora en fauna op locatie. Aan de hand van het veld- en biotopenonderzoek wordt een inschatting gemaakt van de mogelijke aanwezigheid van beschermde soorten. In de beschrijving wordt onderscheid gemaakt tussen beschermde soorten (algemene soorten en overige soorten) en streng beschermde soorten (bijlage IV Habitatrichtlijn en bijlage I AmvB). Voor de (streng) beschermde soorten wordt beoordeeld of ze door de voorgenomen werkzaamheden schade zullen ondervinden en of ze in hun voortbestaan worden bedreigd. Indien noodzakelijk wordt aanvullend onderzoek geadviseerd.

In de notitie wordt aangegeven of een ontheffingsaanvraag in het kader van de FF-wet noodzakelijk is. Waar mogelijk wordt aangegeven of schade kan worden voorkomen door het nemen van preventieve maatregelen, zodat eventuele ontheffingsaanvragen mogelijk beperkt of voorkomen kunnen worden.

De inventarisatiegegevens, schadebepaling, conclusies en aanbevelingen worden weergegeven in een korte notitie en waar nodig ondersteund met tekeningen en foto's. De afgeronde notitie wordt digitaal aangeleverd.

Begroting

Deze offerte is opgesteld op basis van het aantal uren en is exclusief 21% BTW.
Watersnip Advies hanteert in 2016 de volgende tarieven:

Senior-adviseur: €105,00
Adviseur: € 84,00

Flora- en fauna-inspectie

onderdeel	uur	kosten
bureaustudie	0,5	€ 42,-
veldopname	1,5	€ 126,-
rapportage	5	€ 420,-
overleg opdrachtgever	0,5	€ 42,-
Materiaal (huur endoscoop)		€ 40,-
subtotaal		€ 670,-

Mocht door omstandigheden of meerwerk het aantal uren worden overschreden, dan wordt ons uurtarief doorberekend. Voordat er overschrijding van het aantal uur plaatsvindt, zal dit tijdig met de opdrachtgever voor akkoord worden overlegd.

*Eventuele reacties van gemeente en/of Omgevingsdienst die leiden tot aanvullend onderzoek en/of gewenste aanpassingen van het rapport, vallen **niet** binnen deze offerte. Deze zullen als meerwerk op uurbasis in rekening worden gebracht.*

Offerte Flora- en fauna-inspectie Grote- of Johanneskerk te Lekkerkerk

Bij aanvang van de opdracht wordt 35% van de totale kosten gefactureerd. Bij afronding van de opdracht wordt de resterende 65% gefactureerd.

Voor akkoord getekend:

Namens Watersnip Advies:

John van Gemeren

Handtekening

Plaats:

Reeuwijk

dd.

10 mei 2016

Namens opdrachtgever:

Naam

Handtekening

Plaats:

dd.

Deze offerte is geldig tot en met 30 mei 2016.

Bij opdrachtbevestiging verklaart de opdrachtgever kennis te hebben genomen van de gedeponeerde (bij de KvK Gouda) Algemene Voorwaarden van Watersnip Advies, zoals bijgevoegd en deze ook te erkennen.

ALGEMENE VOORWAARDEN **Watersnip Advies gevestigd te Reeuwijk nader te noemen Watersnip**

1. **Algemeen**
 - 1.1 Deze Algemene Voorwaarden zijn van toepassing op alle offertes en overeenkomsten van Watersnip.
 - 1.2 Deze Algemene Voorwaarden zijn van toepassing ongeacht uw (voorgaande) verwijzing naar eventuele eigen voorwaarden of naar andere algemene voorwaarden. Watersnip wijst alle Algemene Voorwaarden waarnaar u verwijst of die door u worden gebruikt van de hand.
 - 1.3 Afwijkingen van deze algemene voorwaarden gelden slechts indien en voorzover deze nadrukkelijk schriftelijk zijn overeengekomen.
 - 1.4 Voorwaarden van de opdrachtgever verbinden Watersnip niet, behalve indien en voorzover deze nadrukkelijk schriftelijk zijn aanvaard, en gelden dan slechts ten aanzien van de alsdan specifiek vermelde overeenkomsten.
2. **Offertes & prijzen**
 - 2.1 De door Watersnip aangeboden offertes zijn vrijblijvend tenzij anders overeengekomen; zij zijn geldig gedurende 30 dagen, tenzij anders aangegeven.
 - 2.2 Watersnip is slechts aan de offertes gebonden indien de aanvaarding hiervan door de opdrachtgever schriftelijk binnen 30 dagen wordt bevestigd.
 - 2.3 De prijzen in de genoemde offertes zijn exclusief BTW, tenzij anders aangegeven.
3. **Uitvoering van de overeenkomst**
 - 3.1 Watersnip zal de overeenkomst naar beste inzicht en vermogen en overeenkomstig de eisen van goed vakmanschap uitvoeren en op grond van de op dat moment bekende stand der wetenschap.
 - 3.2 Indien en voor zover een goede uitvoering van de overeenkomst dit vereist, heeft Watersnip het recht bepaalde werkzaamheden te laten verrichten door derden.
 - 3.3 De opdrachtgever draagt er zorg voor dat alle gegevens, waarvan Watersnip aangeeft dat deze noodzakelijk zijn of waarvan de opdrachtgever redelijkerwijs behoort te begrijpen dat deze noodzakelijk zijn voor het uitvoeren van de overeenkomst, tijdig aan Watersnip worden verstrekt. Indien de voor de uitvoering van de overeenkomst benodigde gegevens niet tijdig aan Watersnip zijn verstrekt, heeft deze het recht de uitvoering van de overeenkomst op te schorten en/of de uit de vertraging voortvloeiende extra kosten volgens de gebruikelijke tarieven aan de opdrachtgever in rekening te brengen.
 - 3.4 Indien is overeengekomen dat de overeenkomst in fasen zal worden uitgevoerd kan Watersnip de uitvoering van die onderdelen die tot een volgende fase behoren opschorten totdat de opdrachtgever de resultaten van de daaraan voorafgaande fase schriftelijk heeft goedgekeurd.
4. **Contractduur; uitvoeringstermijn**
 - 4.1 De overeenkomst wordt aangegaan voor onbepaalde tijd, tenzij partijen uitdrukkelijk en schriftelijk anders overeenkomen.
 - 4.2 Is binnen de looptijd van de overeenkomst voor de voltooiing van bepaalde werkzaamheden een termijn overeengekomen, dan is dit nimmer een fatale termijn.
5. **Wijziging van de overeenkomst**
 - 5.1 Indien tijdens de uitvoering van de overeenkomst blijkt dat voor een behoorlijke uitvoering het noodzakelijk is om de te verrichten werkzaamheden te wijzigen of aan te vullen, zullen partijen tijdig en in onderling overleg de overeenkomst dienovereenkomstig aanpassen.
 - 5.2 Indien partijen overeenkomen dat de overeenkomst wordt gewijzigd of aangevuld, kan het tijdstip van voltooiing van de uitvoering daardoor worden beïnvloed. Watersnip zal de opdrachtgever zo spoedig mogelijk hiervan op de hoogte stellen.
 - 5.3 Indien de wijziging of aanvulling op de overeenkomst financiële en/of kwalitatieve consequenties hebben, zal Watersnip de opdrachtgever hierover tevoren inlichten.
 - 5.4 Indien een vast honorarium is overeengekomen zal Watersnip daarbij aangeven in hoeverre de wijziging of aanvulling van de overeenkomst een overschrijding van dit honorarium tot gevolg heeft.
 - 5.5 In afwijking van het genoemde in artikel 5.3 zal Watersnip geen meerkosten in rekening brengen indien de wijziging of aanvulling het gevolg is van omstandigheden die aan haar kunnen worden toegerekend.
6. **Geheimhouding**

Beide partijen zijn verplicht tot geheimhouding van alle vertrouwelijke informatie die zij in het kader van hun overeenkomst van elkaar of uit een andere bron hebben verkregen. Informatie geldt als vertrouwelijk als dit door de andere partij is medegedeeld of als dit voortvloeit uit de aard van de informatie.
7. **Intellectuele eigendom**
 - 7.1 Onverminderd het bepaalde in artikel 6 behoudt Watersnip zich de rechten en bevoegdheden voor die haar toekomen op grond van de Auteurswet.
 - 7.2 Alle door Watersnip verstrekte stukken, zoals rapporten, adviezen, ontwerpen, schetsen, tekeningen, software enz., zijn uitsluitend bestemd om te worden gebruikt door de opdrachtgever en mogen niet zonder voorafgaande toestemming van Watersnip worden vervoelvoudigd, openbaar gemaakt of ter kennis van derden gebracht.
 - 7.3 Watersnip behoudt levers het recht de door de uitvoering van de werkzaamheden toegenomen kennis voor andere doeleinden te gebruiken, voorzover hierbij geen vertrouwelijke informatie ter kennis van derden wordt gebracht.
8. **Annulering en opzegging**
 - 8.1 Indien de opdrachtgever genoodzaakt is de gegeven opdracht geheel of gedeeltelijk te annuleren, dan is de opdrachtgever verplicht dit per aangeleekend schrijven te melden aan Watersnip. Watersnip is dan echter al een aantal verplichtingen aangegaan en loopt het risico geen ander advieswerk te kunnen uitvoeren in de overeengekomen periode. Om Watersnip hiervoor schadeeloos te stellen is de opdrachtgever de volgende schadevergoeding aan Watersnip verschuldigd:
 - a. Bij annulering meer dan drie maanden voordat redelijkerwijs met de uitvoering van de opdracht zal worden begonnen: 35% van de totaalprijs;
 - b. Bij annulering tot een maand voor bedoeld tijdstip: 65% van de totaalprijs;
 - c. Bij annulering binnen een maand voor aanvang van bedoeld tijdstip of bij af uitvoering van de werkzaamheden: 100%.
9. **Ontbinding van de overeenkomst**
 - 9.1 De vorderingen van Watersnip op de opdrachtgever zijn onmiddellijk opeisbaar in de volgende gevallen:
 - a. Indien na het sluiten van de overeenkomst door Watersnip ter kennis genomen omstandigheden goede grond geven te vrezen dat de opdrachtgever niet aan zijn verplichtingen zal / kan voldoen;
 - b. Indien Watersnip de opdrachtgever bij het sluiten van de overeenkomst gevraagd heeft zekerheid te stellen voor de nakoming en deze zekerheid uitblijft dan wel onvoldoende is.
 - 9.2 In de genoemde gevallen is Watersnip bevoegd de verdere uitvoering van de overeenkomst op te schorten, dan wel tot ontbinding over te gaan, én en ander onverminderd het recht van Watersnip schadevergoeding te vorderen.
10. **Gebreken; klachttermijnen**
 - 10.1 Ondanks alle goede zorgen van Watersnip kan het voorkomen dat er een klacht is over de verrichte werkzaamheden. Deze dient door de opdrachtgever binnen 8 dagen na ontdekking, doch uiterlijk binnen 14 dagen na voltooiing van de betreffende werkzaamheden schriftelijk te worden gemeld aan Watersnip. Na deze termijn vervalt het recht op bemiddeling.
- 10.2 Indien een klacht gegrond is, zal Watersnip de werkzaamheden alsnog verrichten zoals overeengekomen, tenzij dit inmiddels voor de opdrachtgever aantoonbaar zinloos is geworden. Dit laatste dient door de opdrachtgever schriftelijk kenbaar te worden gemaakt.
- 10.3 Een klacht leidt nooit tot een verdergaande aansprakelijkheid dan in artikel 13 is bepaald en voor zover er geen sprake is van overmacht als bedoeld in artikel 14.
11. **Honorarium**
 - 11.1 Partijen kunnen bij het tot stand komen van de overeenkomst een vast honorarium overeenkomen. Het vaste honorarium is exclusief BTW.
 - 11.2 Indien geen vast honorarium wordt overeengekomen, zal het honorarium worden vastgesteld op grond van werkelijk bestede uren. Het honorarium wordt berekend volgens gebruikelijke tarieven van Watersnip, geldende voor de periode waarin de werkzaamheden worden verricht, tenzij en daarvan afwijkend uurtarief is overeengekomen. Eventuele kostenramingen zijn exclusief BTW.
 - 11.3 Bij opdrachten met een looptijd van meer dan 3 maanden zullen de verschuldigde kosten periodiek in rekening worden gebracht.
 - 11.4 Indien Watersnip met de opdrachtgever een vast honorarium of uurtarief overeenkomt, is Watersnip niettemin gerechtigd tot verhoging van dit honorarium of tarief. Watersnip mag prijsstijgingen doorberekenen, indien er aangebond kan worden dat zich tussen het moment van aanbidding en levering significante prijswijzigingen hebben voorgedaan bijvoorbeeld ten aanzien van lonen.
12. **Betaling**
 - 12.1 Binnen twee weken na aanvaarding van de offerte dient er een aanbetaling te worden gedaan van 35% van de totaalprijs.
 - 12.2 Het restant wordt uiterlijk 14 dagen voor oplevering van het product in rekening gebracht.
 - 12.3 In afwijking van hetgeen in lid 12.2 is bepaald, wordt bij een verwachte looptijd van meer dan 3 maanden het resterende bedrag in minimaal 2 gelijke delen over de looptijd gefactureerd.
 - 12.4 Indien de werkzaamheden minder dan een maand zullen bedragen moet het verschuldigde bedrag ineens worden voldaan voor aanvang van de werkzaamheden.
 - 12.5 Indien niet tijdig wordt betaald aan Watersnip, wordt een heffingsrente aan de opdrachtgever gezonden. Bij het niet betalen binnen de daarin vermelde termijn, wordt bij de daarop volgende aanmaning € 28,50 aan administratiekosten in rekening gebracht. Na negeren van deze aanmaning wordt een incassobureau ingeschakeld. Alle daaruit voortvloeiende extra kosten zijn voor rekening van de opdrachtgever. Daarbij is de opdrachtgever de wettelijke rente verschuldigd over het totaal nog openstaande bedrag. Tevens wordt de overeenkomst geacht te zijn ontbonden (geannuleerd van kant van de opdrachtgever) en is de opdrachtgever aansprakelijk voor alle schade die Watersnip als gevolg hiervan lijdt of zal lijden. Watersnip heeft in ieder geval het recht om de annuleringskosten in rekening te brengen. In dat geval zijn de bepalingen van artikel 8 van toepassing. Reeds betaalde gelden zullen worden verrekend met deze annuleringskosten, administratiekosten, incassokosten en eventueel verschuldigde vergoeding van overige schade.
 - 12.6 In geval van liquidatie, faillissement of surseance van betaling van de opdrachtgever zullen de vorderingen van Watersnip en de verplichtingen van de opdrachtgever jegens Watersnip onmiddellijk opeisbaar zijn.
 - 12.7 Door de opdrachtgever gedane betalingen strekken steeds ter afdoening in de eerste plaats van alle verschuldigde rente en kosten, in de tweede plaats van openstaare facturen die het langst open staan, zoals al vermeldt de opdrachtgever dat de voldoening betrekking heeft op een latere factuur.
 - 12.8 Indien Watersnip aantoonbaar hogere kosten te hebben gemaakt, welke redelijkerwijs noodzakelijk waren, dient de opdrachtgever deze ook te vergoeden.
13. **Aansprakelijkheid**
 - 13.1 Watersnip is niet aansprakelijk voor schade, van welke aard ook, doordat Watersnip is uitgegaan van door de opdrachtgever verstrekte onjuiste en/of onvolledige gegevens, tenzij deze onjuistheid of onvolledigheid voor haar kenbaar behoorde te zijn.
 - 13.2 Watersnip aanvaardt geen enkele aansprakelijkheid, tenzij er sprake is van grove schuld, nalatigheid van Watersnip. Evenmin slaat Watersnip ervoor in dat de uitkomst van de werkzaamheden voldoet aan de verwachtingen die de opdrachtgever daarvan had.
 - 13.3 Indien Watersnip aansprakelijk is, dan is de aansprakelijkheid als volgt begrensd:
 - a. De aansprakelijkheid van Watersnip, voor zover deze door haar aansprakelijkheidsverzekering wordt gedekt, is beperkt tot het bedrag van de door de verzekeraar gedane uitkering;
 - b. Indien de verzekeraar in enig geval niet tot uitkering overgaat of schade niet door de verzekering wordt gedekt, is de aansprakelijkheid van Watersnip beperkt tot eenmaal de factuurwaarde van overeenkomst.
 - 13.4 In afwijking van hetgeen in artikel 13.3 is bepaald, wordt bij een opdracht met een langere looptijd dan 3 maanden, de aansprakelijkheid verder beperkt tot het over de laatste 3 maanden verschuldigde honorariumgedeelte.
 - 13.5 Watersnip is nimmer aansprakelijk voor schade bestaande uit derving van bedrijfs- en andere gevolgschade.
 - 13.6 Watersnip is niet aansprakelijk voor storingen in de dienstverlening of gebreken bij door derden verleende diensten.
14. **Overmacht**
 - 14.1 Overmacht aan de zijde van Watersnip bestaat indien de uitvoering van de overeenkomst geheel of gedeeltelijk, al dan niet tijdelijk wordt verhinderd door omstandigheden gelijkelijk buiten de wil van Watersnip voorzien of niet-voorzien, daaronder mede begrepen oorlogsgewaar, personeelsstakingen, blokkades, brand, overstromingen, natuurrampen en andere storingen of gebeurtenissen en hetgeen daaromtrent in de wet en jurisprudentie wordt begrepen.
 - 14.2 Watersnip zal zo spoedig mogelijk nadat voorgenomde omstandigheden zijn ingetreden een wijzigingsvoorstel voorleggen.
 - 14.3 Watersnip heeft ook het recht zich op overmacht te beroepen, indien de omstandigheden die (verdere) nakoming verhindert, intreedt nadat de opdrachtgever zijn verbintenis had moeten nakomen.
 - 14.4 Tijdens overmacht worden de verplichtingen van Watersnip opgeschort. Indien de periode waarin door overmacht nakoming van de verplichtingen door Watersnip niet mogelijk is langer duurt dan 2 maanden zijn beide partijen bevoegd de overeenkomst te ontbinden zonder dat er in dat geval een verplichting tot schadevergoeding bestaat met uitzondering van hetgeen in artikel 14.5 is vermeld.
 - 14.5 Indien Watersnip bij het intreden van de overmacht al gedeeltelijk aan haar verplichtingen heeft voldaan, of slechts gedeeltelijk aan haar verplichtingen kan voldoen, is zij gerechtigd het reeds uitgevoerde c.q. uitvoerbare deel afzonderlijk te factureren en is de opdrachtgever gehouden deze factuur te voldoen als betrof het een afzonderlijk contract. Dit geldt echter niet als het reeds uitgevoerde c.q. uitvoerbare deel geen zelfstandige waarde heeft.
15. **Toepasselijk recht & geschillen**

Op elke overeenkomst tussen Watersnip en de opdrachtgever is Nederlands recht van toepassing. De rechter in de woonplaats van Watersnip is bij uitsluiting bevoegd van geschillen kennis te nemen, tenzij de kantonnerechter bevoegd is. Niettemin heeft Watersnip het recht haar wederpartij te dagvaarden vo of de volgens de wet bevoegde rechter.
16. **Wijzigingen & vindplaats van de voorwaarden**

Deze voorwaarden zijn gedeponeerd ten kantore van de Kamer van Koophandel en Fabrieken te Gouda. Van toepassing is steeds de laatste gedeponeerde versie c.q. de versie zoals die gold ten tijde van het totstandkomen van de onderhavige opdracht.

HYLKEMA
CONSULTANTS

ERFGOED | RESTAURATIE
BELEID | HERONTWIKKELING
FINANCIERING | ONTWERP

INHOUD

INTRODUCTIE	3
STEDENBOUWKUNDIGE ONTSTAANSGESCHIEDENIS.....	5
STEDENBOUWKUNDIGE SITUATIE.....	8
CONCLUSIE.....	15

HYLKEMA
CONSULTANTS

ERFGOED | RESTAURATIE
BELEID | HERONTWIKKELING
FINANCIERING | ONTWERP

INTRODUCTIE

Voorliggend document betreft een aanvullende notitie op de bouwhistorische verkenning die door Hylkema Consultants is opgesteld van de Grote- of Johanneskerk te Lekkerkerk. Voor deze Rijksmonumentale kerk uit omstreeks 1575 zijn plannen ontwikkeld om aan de oostzijde van de kerk een nieuwe aanbouw te plaatsen om de religieuze functie beter te faciliteren. Deze aanbouw, naar ontwerp van architect R. Visser, zal door middel van een tussenlid met de kerk worden verbonden.

Om de beoogde nieuwbouw in stedenbouwkundige context te kunnen plaatsen, is door de gemeente om aanvullende informatie gevraagd. Deze aanvullende informatie valt doorgaans buiten de reikwijdte van een bouwhistorische verkenning. Daarom dat deze notitie als apart document wordt aangeleverd en los is gehouden van de bouwhistorische verkenning. De historische context dient in samenhang te worden beschouwd.

Op de volgende pagina's worden de stedenbouwkundige ontstaansgeschiedenis en de stedenbouwkundige situatie in woord en beeld samengevat. Daarnaast zijn de resultaten van de inventarisatie ter plaatse in een tabel gezet om in één oogopslag de omringende bebouwing grenzend aan het Kerkplein te identificeren en te duiden aan de hand van gebouwtype en materialisatie.

Bij de historische achtergronden is naast de informatie uit de bouwhistorische verkenning ook gebruik gemaakt van C. van Groningen (1996, 2de dr.), *De Krimpenerwaard. De Nederlandse monumenten van geschiedenis en kunst*. Zwolle: Waanders uitgevers. Historische kaarten zijn afkomstig van het kadaster en de beeldbank van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed.

ca. 1825, uitsnede van de topografische kaart van de Krimpenwaard en omgeving. De waard wordt omsloten door de Hollandse IJssel aan de noordzijde, de Lek aan de zuidzijde en de Vliet aan de oostzijde.

ca. 1900, uitsnede van de topografische kaart. Geheel links op de kaart ligt Rotterdam. Op de kaart is te zien dat de nog niet ontgonnen plassen in 1900 ingepolderd zijn. Het gebied ten noordoosten van Rotterdam is de Alexander Polder.

2015, uitsnede uit de topografische kaart. De verstedelijking van Rotterdam in de 20ste eeuw is met deze reeks kaarten goed te zien. De Krimpenwaard is grotendeels onbebouwd gebleven, alhoewel Lekkerkerk een significante uitbreiding heeft meegemaakt in de tweede helft van de 20ste eeuw.

STEDENBOUWKUNDIGE ONTSTAANSGESCHIEDENIS

Lekkerkerk, tot 1985 een zelfstandige gemeente, vervolgens onderdeel van de gemeente Nederlek en thans deel uitmakend van gemeente Krimpenerwaard, is een dijkdorp dat aan de noordelijke oever van de Lek ligt. De gemeente Krimpenerwaard omvat bijna de gehele streek Krimpenerwaard, waarbij Krimpen aan de IJssel (eigen gemeente) en het gebied rond de Stolwijersluis (gemeente Gouda) buiten het gemeentelijke grondgebied vallen. 'Krimp' betekent 'bocht in een rivier' en 'waard' een geheel door rivieren omgeven stuk land. Bij de Krimpenerwaard is dus sprake van een waard die omgeven is door bochtige rivieren: de Lek en de Hollandse IJssel.

Lekkerkerk is in de zuidwestelijke hoek van de Hoeksche Polder gelegen, in een gebied dat bestaat uit zeeklei. Bewoning en ontginning van de Krimpenerwaard is vanaf omstreeks 1000 gestart, vanaf de rivieroever richting het binnengebied. Betrekkelijk vroeg was men echter ook al actief met ontginnen in het binnengebied. De dynamiek in het bewoningspatroon als geheel is na de ontginningen vrij beperkt gebleven, afgezien van de stad Schoonhoven. Krimp en groei vond plaats langs de ontginningsassen, nieuwe linten werden niet tot nauwelijks gevormd.

Oorzaak voor de stabiele situatie in de Krimpenerwaard kan mede liggen in de homogene bodem: er waren in het binnengebied geen hogere en drogere delen te vinden, zodat men zich vooral op de hoger gelegen dijken richtte. Gevolg is dat de verdichting van de dorpen vooral aan de randen ervan plaatsvond. Zo ook bij Lekkerkerk, waarbij tevens nog sprake was van een dorp met komvorming rondom de kern.

De oudste bewonerssporen van Lekkerkerk dateren uit de 10de eeuw na Christus. In de 11de en vroeg-12de eeuw begon men waarschijnlijk vanaf de oeverwallen van de rivier met de ontginning van het land. Aanvankelijk was de naam van het dorp en zijn omgeving Leckerlant, vanaf 1276 werd er gesproken over Leckerkercke. Er moet op dat moment dus al een kerk zijn geweest. Mogelijk is de kerk van Lekkerkerk op een oude terp gebouwd.¹

Lekkerkerk neemt een bijzondere positie in binnen het type dijkdorp dat zich binnen de Krimpenerwaard ontwikkelde. Behalve de dijk en de haaks op de dijk aansluitende Kerkweg heeft een verlande stroomgeul tussen de dijk en de weg de dorpsbebouwing beïnvloed (Korte Achterweg). Het terrein was hier waarschijnlijk wat hoger dan de directe omgeving. Er heeft in aansluiting op de verhoging ook ophoging plaatsgevonden. Achter de dijk werd langs de achtererven de Achterstraat aangelegd. Aan de noordzijde van deze parallel-as ontstond eveneens bebouwing. In de andere dorpen heeft zich een dergelijke ontwikkeling niet voorgedaan. Rond 1850 stond nog nauwelijks bebouwing aan de verlande geul zelf. Doordat de dijk pal aan de Lek lag, vond ter hoogte van Lekkerkerk geen buitendijkse bebouwing plaats.

¹ Bij groundboringen ten behoeve van de fundering van de kerk vond men de bevestiging dat de terp, waarop de kerk en een deel van het dorp zijn gebouwd, geheel bestaat uit opgebrachte grond: aangevoerd om als woonplaats te dienen. (bron: 'de kerk van het lekkerland', 1981 p. 12).

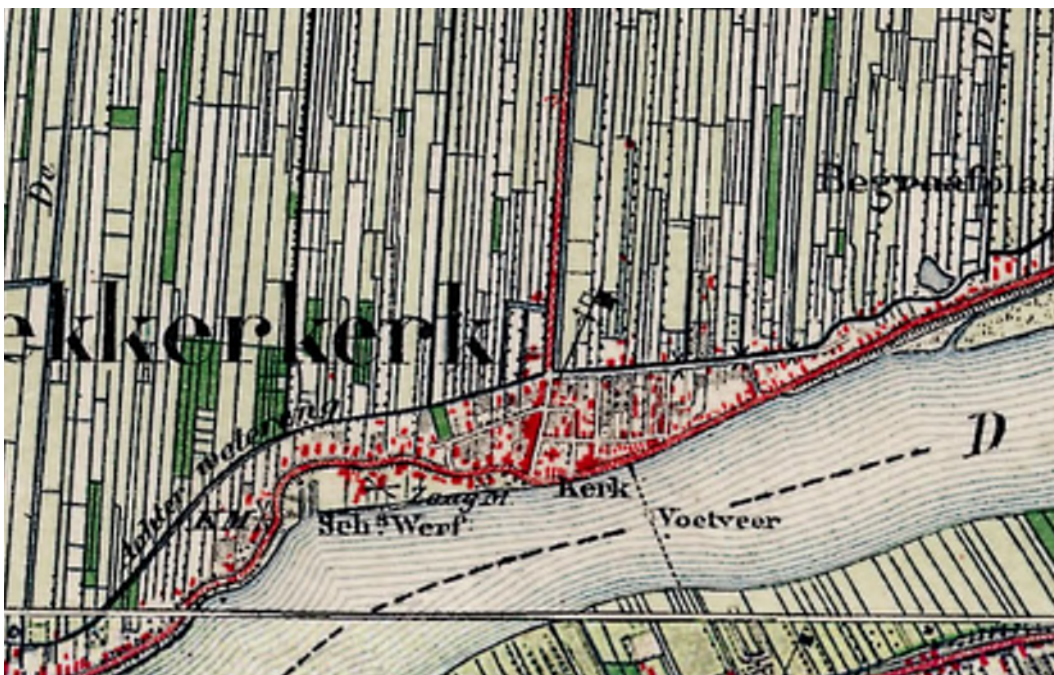

ca. 1825, uitsnede uit de kadastrale minuut. Bij deze afbeelding zijn de uitsneden gecombineerd van sectie D blad 2 (links van de Langestoep) en sectie C blad 1 (rechts van de Langestoep).

Op deze afbeelding is goed te zien dat de smalle percellering haaks op de rivierdijk aansluit. Deze smalle percellering houdt verband met het ontginningslandschap van de polder. Rondom de kerk is een vrije ruimte gesitueerd, aan de westzijde is een gedeelte van die ruimte ingericht als begraafplaats.

ca. 1850, ingezoomde topografische kaart. Bebouwing blijft medio 19de eeuw geconcentreerd rondom het Kerkplein

ca. 1900, ingezoomde topografische kaart. De ontwikkeling van bebouwing neemt in de tweede helft van de 19de eeuw nog geen grote vlucht en concentreert zich op het gebied tussen de rivierdijk en de wetering.

ca. 1950, ingezoomde topografische kaart met zicht op de kern van Lekkerkerk. Bebouwing neemt toe en de uitbreiding vindt nu ook plaats aan de polderzijde van de wetering en langs de Kerkweg parallel aan de ontginningsloten.

ca. 1975. De grootschalige uitbreiding van Lekkerkerk vond plaats in de tweede helft van de 20ste eeuw, zoals uit deze afbeeldingen blijkt. De structuur van de Voorstraat langs de Lek en de haaks daarop aansluitende Kerkweg/Boezemweg, plus de horizontale verbindingsweg (thans de Burgemeester van de Willigenstraat) behoort tot de oorspronkelijke aanleg van Lekkerkerk, maar is geheel ingekapseld in de nieuwe stedenbouwkundige structuur van het dorp.

2015, verdere uitbreidingen in het laatste kwart van de 20ste eeuw, inclusief de uitbreiding van bedrijvigheid aan de oostkant van het dorp.

BESTAANDE STEDENBOUWKUNDIGE SITUATIE

De kerk is gelegen in de kern van Lekkerkerk, net achter de lintbebouwing langs de Lek. De ruimte rondom de kerk bestaat uit het Kerkplein dat aan de westzijde begrensd wordt door de Langestoep en aan de oostzijde door de Burgemeester Roosstraat. De noord- en zuidzijde van het Kerkplein wordt begrensd door bebouwing, waarbij de zuidzijde bestaat uit recente bebouwing op de achtererven van de lintbebouwing langs de rivierdijk (Voorstraat).

Uit een inventarisatie van de bebouwing rondom de kerk blijkt dat de meeste bouwwerken één- of twee laags zijn (10 resp. 12 stuks). Een uitzondering vormt de achterbouw van Voorstraat 122 die drie bouwlagen telt. De meeste gebouwen zijn gedekt onder een zadeldak met de nok evenwijdig aan de straat. Bij twee gebouwen staat de nok van het zadeldak haaks op de straat met zicht op de topgevel. Bij 13 gebouwen wordt de gevel beëindigd door een rechte lijstgevel, waarbij acht andere bouwwerken eveneens een rechte gevelbeëindiging kennen, zonder te worden afgesloten met een lijst. Bij Langestoep 9 wordt de rechte gevel beëindigd door een sierpan.

Qua materialisering voert de donkere (rode/bruinrode) baksteen de boventoon, aangevuld met een gele IJsselsteen bij drie woningen aan de Langestoep en een gele baksteen bij het Ge-Ar gebouw (Kerkplein 7). Zeven gevels zijn gestuukt, één gevel is voorzien van witgesausde baksteen. De oude pastorie (Kerkplein 9) kent zowel donkerrode baksteen als gestuukte decoraties als gebosseerde hoeklisenen, lamberkijs met diamantkoppen en kussenpanelen onder de vensters.

Van de gebouwen die direct rondom het Kerkplein liggen kent het merendeel een groen/wit kleurenschema voor het houtwerk van ramen, kozijnen en deuren. Een viertal panden is geschilderd in een geheel licht/wit kleurenschema, drie kennen een afwijkende kleurstelling van grijs en grijs/wit. Van de tien met pannen gedekte panden rondom het plein is één pand voorzien van oranje pannen, de overige pangedeekte daken zijn grijs.

Afgaande op wat visueel waar te nemen is (dus los van de bestemmingen conform het bestemmingsplan), wordt in de meeste panden gewoond, al dan niet in combinatie met een andere functie als winkel, restaurant of berging. Die andere functies bevinden zich in alle gevallen op het maaiveld, waarboven dan wordt gewoond.

Noordelijke begrenzing van het Kerkplein. Bebouwing kenmerkt zich door diversiteit en losstaande bebouwing. In het midden de oude pastorie uit 1887.

Oostelijke begrenzing van het Kerkplein. De eenvoudige (woon)bebouwing is aaneengesloten met een terugspringende rooilijn. Links en rechts een restaurant.

Zicht op het als parkeerplaats gebruikte voorplein van de kerk en de bebouwing ten zuiden van de kerk, met een doorzicht naar de kade langs de Lek.

Zicht op de zuidelijke begrenzing van het Kerkplein met links de achterbebouwing van de percelen aan de Voorstraat. De zichtlijn wordt beëindigd door een woonhuis onder een mansardekap die er qua rooilijn letterlijk uitspringt.

Met de rug naar de Lek, kijkend richting de Langestoep. De aaneengesloten bebouwing langs de westelijke zijde van de Langestoep kent op enkele plekken een onderbreking, maar vormt de westelijke begrenzing van het Kerkplein.

Zicht op het lager gelegen Kerkplein (ten opzichte van de oostelijke zijde van het plein). Verschillen in bouwhoogte, gevels, toegepaste materialen en kleurstelling, zorgen voor een gevarieerd bebouwingsbeeld.

Kerkplein 9. De oude pastorie uit 1887 ligt ten noorden van de kerk en kent een rijk gedecoreerde voorgevel van baksteen en stucwerk. Het pand kent een voor de Krimpenerwaard opvallend brede gevel. Naar verluidt is de 19de eeuwse gevel om de oudere pastorie heen gebouwd die bij de 17de eeuwse kerk hoorde.

Kerkplein 7. Het Ge-Ar gebouw staat links van de pastorie en dateert uit 1927, gebouwd naar ontwerp van de Lekkerkerkse architect G. van der Vloet jr.

Kerkplein 13. Woonhuis met lijstgevel onder schilddak en voorzien van een gemetselde centraal geplaatste dakkapel.

Langestoep 2. Vermoedelijk van een oudere kern voorzien, springt dit woonhuis letterlijk buiten de aangrenzende rooijlijnen van het Kerkplein. De linker zijgevel en de achtergevel is voorzien van stucwerk, de voor- en rechter zijgevel zijn opgestrooken in schoon metselwerk.

Langestoep 7. De klokgevel voorzien van kermatische afdekkers en een rechte lijst is opgetrokken in gele IJsselsteen. Het pand is voorzien van een traditionele kleurstelling, maar de toepassing van de kleuren is afwijkend: normaal is raamhout groen en kozijnhout wit, maar bij dit pand is dat schema omgewisseld.

Langestoep 9. Een woon-/winkelpand uit het begin van de 20ste eeuw, met metselwerk in Noors verband in donkerbruine baksteen. De gevel wordt beëindigd door een keramische pannen afdekking.

adres	huisnr.	datering	hoogte			kapvorm			geveltype			materiaal			functie								
			eenlaags	tweelaags	drie-laags	zadeldak	schilddak	mansarde	plat dak	topgevel	lijstgevel	recht	klokgevel	gestuukt	rode steen	steen, wit	gele ijssel	wonen	winkel	restaurant	blijvenkomst	kanhoor	berging
Kerkplein	5	XXd*)																					
Kerkplein	7	XXa																					
Kerkplein	9	XXd											1										
Kerkplein	11	XXc																					
Kerkplein	13	XXa																					
Achterstraat	36	XXd																					
Burg. Roosstraat	8	XXd																					
Burg. Roosstraat	6	XXa																					
Burg. Roosstraat	4	XXd																					
Burg. Roosstraat	2	XXd																					
Voorstraat	118	XXd																					
Voorstraat **)	122	XXb																					
Voorstraat **)	124	XXc																					
Voorstraat **)	126	XXc																					
Voorstraat **)	128	XXc																					
Voorstraat **)	130-132	XXc																					
Voorstraat **)	134-136	XXc																					
Langestoep	2	XXa																					
Langestoep	3	XXd																					
Langestoep	5	XXd																					
Langestoep	7	XXa				2																	
Langestoep	9	XXa										3											
Langestoep	11	XXa																					
Langestoep	13	XXa																					
Langestoep	15	XXa																					

*) Romeinse cijfers=betreffende eeuw, a t/m d=1ste t/m 4de kwart van de betreffende eeuw

**) betreft alleen de achterbouwen grenzend aan het Kerkplein

1. decoratieve elementen

2. afgewolfd zadeldak

3. rechte gevelbeëindiging met sierpan

Afbeelding 1 – tabel met een inventarisatie van de bebouwing direct rondom het Kerkplein waarbij bouwhoogte, kapvorm, geveltype, toegepaste materialen en functies zijn bekeken.

Op basis van de rondgang op locatie kunnen bovenstaande kenmerken worden geïnventariseerd. Bebouwing grenzend aan het plein bestaat uit hoofdzakelijk traditioneel optrokken woningen van één tot twee bouwlagen onder een punt-dak. Platte daken zijn vooral toegepast bij de 20ste eeuwse toevoegingen aan de achterzijde van de percelen met de bebouwing aan de dijk.

Uit de sequentie van topografische kaarten met de kadastrale minuut als oudste, betrouwbare en nauwkeurige weergave van Lekkerkerk, blijkt, dat de bebouwing rondom de kerk uit de 19de of begin 20ste eeuw stamt. Enkele objecten, evenals de kerk zelf, dateren uit een vroegere periode. Waarschijnlijk dat de kern van veel historische panden ouder is, maar dat zou gebouwhistorisch onderzoek verder kunnen uitwijzen.

Uit de kadastrale minuut uit 1825 valt het duidelijkst op te maken hoe de bebouwing zich rondom de kerk heeft ontwikkeld. Die ontwikkeling is op de volgende pagina vertaald naar een globale datering per pand rondom de kerk.

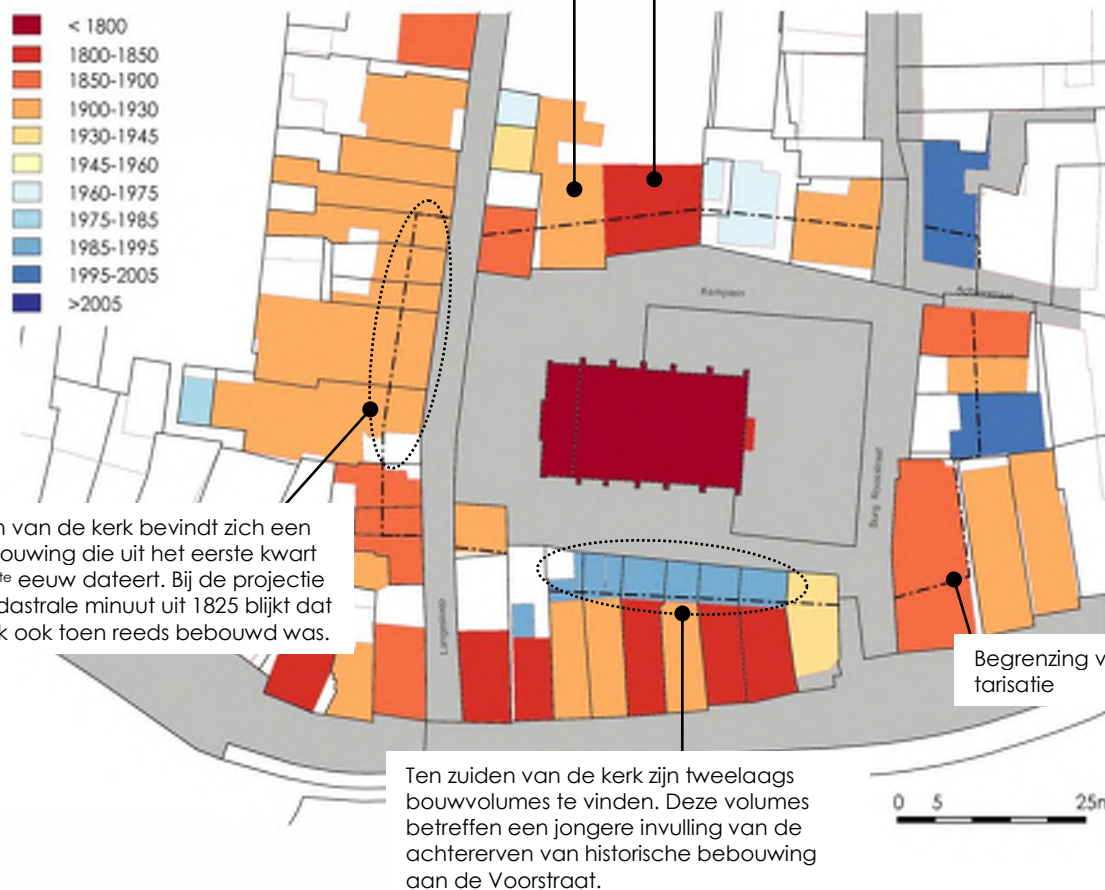

HYLKEMA
CONSULTANTS

ERFGOED | RESTAURATIE
BELEID | HERONTWIKKELING
FINANCIERING | ONTWERP

Het Ge-Ar-gebouw (Geloof in Arbeid) uit omstreeks 1930 naar ontwerp van de Lekkerkerkse architect G. van der Vloet jr. Het verenigingsgebouw is uit gele IJsselsteen opgetrokken en heeft een door verticale glasstroken gelede voorgevel.

Pastoriegebouw uit 1887, opgetrokken in donkerrode baksteen en rijk gedecoreerd met ornamenten als gebosseerde hoeklisenen, lamberkijs met diamantkoppen en kussenpanelen onder de vensters.

Op basis van de dateringskaart van Waag Society (waag.org) zijn de kavels rondom de Grote- of Johanneskerk ingevuld. Wanneer de kadastrale minuut uit 1825 op de locatie wordt geprojecteerd, dan blijkt dat de meeste bebouwde percelen al een 19de eeuwse voorloper kennen. Zodoende dienen de dateringen zoals weergegeven door Waag Society met een slag om de arm te worden beschouwd en kunnen oudere kernen schuilgaan achter jongere gevels (Kadaster/Hylkema Consultants).

CONCLUSIE

Het Kerkplein, de directe omgeving van de Grote- of Johanneskerk, kenmerkt zich door kleinschalige bebouwing van één of twee bouwlagen onder zadel- of schilddaken, aangevuld met enkele nieuwere bouwvolumes onder plat dak. De historische bebouwing concentreert zich langs de Langestoep ten westen van de kerk en langs het Kerkplein ten noorden van de kerk. De oostelijke en zuidelijke randen rondom het plein zijn ingevuld met nieuwere bebouwing en/of vernieuwde gevels van oudere bouwvolumes.

In de huidige situatie is de ruimte grenzend aan de oostzijde van de kerk in gebruik als parkeerplaats, zonder dat daarvoor een heldere indeling of invulling aan is gegeven. De bestrating en inrichting van de publieke ruimte is recentelijk aangepakt en oogt verzorgd.

Het Kerkplein maakt onderdeel uit van de historische kern van Lekkerkerk en is daarmee van cultuurhistorische waarde. Uit de beschikbare topografische kaarten blijkt de spilfunctie die het plein heeft en kan als een constante worden gezien binnen de historisch-ruimtelijke ontwikkeling van Lekkerkerk.

Op voorgaande pagina is de kadastrale minuut uit 1825 geprojecteerd op de eerder weergegeven analysekaart van het Kerkplein en directe omgeving. In roze pijlen zijn de twee routes weergegeven die het plein met kerk aan west- en oostzijde begrenzen. De bebouwing rondom de kerk dateert op basis van deze projectie al minstens uit de 18de/begin 19de eeuw. De bebouwing aan de zuidzijde van de kerk bestond aan het begin van de 19de eeuw enkel uit de achterzijde van de percelen van bebouwing langs de rivier.

Het zicht op de kerk concentreert zich vanwege de twee doorgaande routes vooral op de entreepartij aan de westzijde en het koor aan de oostzijde. De geplande nieuwbouw is bedacht op het voorplein aan de oostzijde van de kerk, en zal daarmee onderdeel gaan uitmaken van het zicht op de kerk. Met de plaatsing van het nieuwbouwwolume wordt ook een gestructureerde invulling gegeven aan de aangrenzende ruimte, zodat het parkeren in betere banen zal worden geleid.

Uit voorgaande analyse blijkt dat de nieuwbouw ten oosten van de kerk in een context wordt geplaatst van minder historische bebouwing dan aan de westzijde het geval zou zijn. De samenhang tussen de historische bebouwing en de entreepartij aan de westzijde blijft daarmee in tact.

De materialisering van de bebouwing rondom de kerk is in hoofdzaak traditioneel van aard. Er is met name baksteen toegepast in (donker)rode en gele kleurstelling. De kleuren voor gevelopeningen is eveneens behoudend in wit en wit/groen. Enkele panden kennen een modernere uitmontering in grijs. Op de afbeelding op voorgaande pagina is ook de contour van het beoogde nieuwbouwwolume weergegeven. Door te kiezen voor een ronde vorm wordt een duidelijk afleesbare laag aan de historisch-ruimtelijke context van het Kerkplein toegevoegd. Bovendien behoudt een ronde vorm maximaal zicht op het historische metselwerk van de kerk. Door ook de inrichting van het terrein direct rondom de kerk mee te nemen met de huidige ontwikkeling, wordt de huidige situatie van openbare (wild)parkeerplaats verbeterd.

Hylkema Consultants BV,
drs. R.G.M. Pince van der Aa.

Inhoud

ALGEMENE GEGEVENS	3
1 INLEIDING	5
2 BOUWGESCHIEDENIS	7
2.1 Stedenbouwkundige ontstaansgeschiedenis.....	7
2.2 Bouwgeschiedenis	7
2.3 Samenvatting.....	13
3 BOUWHISTORISCHE BESCHRIJVING	15
3.1 Inleiding.....	15
3.2 Stedenbouwkundige situatie	15
3.3 Exterieur.....	15
3.4 Constructie en interieurelementen	17
4 WAARDESTELLING	19
4.1 Inleiding.....	19
4.2 Externe monumentwaarde	19
4.3 Interne monumentwaarde	21
4.4 Waarderingsplattegrond	23
5 ADVIES INZAKE TOCHTPORTAAL	25
COLOFON	26
VERANTWOORDING	26
BIJLAGEN	27
I – De ontwikkeling van het plattegrond	27
II – Bouwhistorische analyse metselwerk oostgevel	29
III – foto's tochtportaal	35

Algemene gegevens

Naam: Grote – of Johanneskerk
Adres: Kerkplein 8, 2941 AD Lekkerkerk
Gemeente: Krimpenerwaard
Kadaster: Lekkerkerk C/3315
Monument: Kerk: 25735 (eigendom kerkgemeenschap)
Toren: 25736 (eigendom gemeente Krimpenerwaard)

Redengevende omschrijving: **Kerk:** Ned. Herv. kerk. In de huidige vorm na 1575 tot stand gekomen rechtgesloten eenbeukige zaalkerk met ingebouwde westtoren. Het gebouw is, met uitzondering van de voorgevel, van geel-rode baksteen opgetrokken. Zij ligt onder een leien dak met schild aan de oostkant. De kerk staat op een naar het westen toe aflopend terrein binnen een kerkring. Zij is georiënteerd. De in oorsprong middeleeuwse kruiskerk met driezijdig gesloten koor werd in 1575 of 1576 vrijwel geheel verwoest. Bij de herbouw die in 1615 gereed kwam werden de transeptarmen en het koor niet meer opgebouwd. Nadat in 1779 de toren was ingestort is deze in 1780 herbouwd en werd de voorgevel opnieuw opgetrokken, beide naar ontwerp van J. van der Linden uit Den Haag. Boven de westelijke ingang is een steen ingemetseld waarop de herbouw vermeld staat. In 1830 is de torenbekroning gewijzigd. Het zes traveeën lange schip heeft spitsboogvensters met bakstenen vorktraceringen (restauratiewerk). Alleen in de meest westelijke travee zitten nog vensters met ijzeren honingraattracering uit 1851. Tussen de vensters tweemaal versneden steunberen met natuurstenen banden. Het inwendige van de kerk wordt door een houten schot van de torentravee afgesloten. De kerkruimte wordt met een houten tongewelf overdekt. Houten korbeelstellen met trekbalken en sleutelstukken. Tijdens de restauratie van de kerk in 1980 is de vroeg 17e-eeuwse preekstoel verbrand. Het klankbord bleef gespaard. Tot de inventaris behoren voorts een koperen preekstoellezenaar uit 1724, een houten voorzangerslezenaar (XVIIIa), een koperen kroon met Justitiabeeldje (XVIIa, sterk gerestaureerd), een oorspronkelijk eenklaviers orgel, in 1874 gemaakt door Scholgens en Van den Haspel. Avondmaalszilver, bestaande uit twee bekers (1663), een beker (1893) en tinnen borden en bekers uit 1804. Kerk met inventaris van belang uit een oogpunt van architectuur- en cultuurhistorie.

[overgenomen uit: monumenten register. cultureel erfgoed.nl]

Toren: Toren van de Ned. Hervormde kerk. Aan de westkant van de kerk staat de geheel ingebouwde toren. De onderbouw van de toren, die samenvalt met de westgevel van de kerk, is van donkerrode baksteen opgetrokken. Hij dagtekent van 1780 en is een ontwerp van J. van der Linden uit Den Haag. De toren heeft een houten bovenbouw van twee vierkante geledingen bekroond met een koepeldak, ontworpen door de Rotterdamse stadsarchitect P. Adams in 1830. Toren van de Hervormde kerk, van belang uit een oogpunt van architectuurgeschiedenis. In koepel geluid bestaande uit een klok van G. Bakker, 1779, diam. 37,5 cm en drie moderne klokken. Mechanisch torenuurwerk vermoedelijk van de firma Weule, 1923, voorzien van elektrische opwinding.

1 Inleiding

In opdracht van het college van kerkrentmeesters van de Protestantse Gemeente Lekkerkerk heeft Hylkema Consultants een bouwhistorische verkenning uitgevoerd de Grote- of Johanneskerk te Lekkerkerk. Het doel van voorliggende verkenning is om de aangetroffen monumentwaarden in kaart te brengen. Deze verkenning is uitgevoerd aan de hand van de 'Richtlijnen Bouwhistorisch Onderzoek' (opgesteld in 2009). Het onderzoek is uitgevoerd in het kader van de plannen voor de realisatie van een nieuw gebouw aan de zijde van het voormalige koor (oostgevel). De nadruk van het onderzoek ligt derhalve op de hier uit te voeren ingrepen.

Ten behoeve van het opstellen van dit rapport is de kerk op 24 mei 2016 bezocht. Er heeft geen destructief onderzoek plaatsgevonden. Het eerste concept rapport van juni 2016 is in augustus aangevuld met een nadere ontleding van de oostgevel en een uitgebreidere waardenstelling.

In het kader van het onderzoek zijn verschillende boeken over de geschiedenis van de kerk geraadpleegd, de panddossiers en beeldbank van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE) en de beeldbank van het Streekarchief Midden Holland (SMH). Aan de hand van deze gegevens was het mogelijk de globale bouwfaserings van de kerk in kaart te brengen.

De waarderingsplattegrond is gebaseerd op bouwkundige tekeningen gemaakt door architectenbureau Rokus Visser. De foto's van de huidige situatie zijn vervaardigd door Hylkema Consultants, tenzij anders vermeld.

2 Bouwgeschiedenis

2.1 Stedenbouwkundige ontstaansgeschiedenis

Lekkerkerk is gelegen in de gemeente Krimpenerwaard in de Provincie Zuid-Holland. Het dorp bevindt zich direct aan de Lek. Van oorsprong was het een langgerekt dijkdorp die sterk op de rivier was georiënteerd. Ter plaatse van Nederlands Hervormde Kerk was de lintbebouwing verdicht en ontstond een komvormig dorp. Pas in de 20^e eeuw vond de wezenlijke vergroting van Lekkerkerk plaats.

De oudste bewonerssporen van Lekkerkerk dateren uit de tiende eeuw na Christus. In de elfde en vroeg twaalfde eeuw begon men waarschijnlijk vanaf de oeverwallen van de rivier met de ontginning van het land. Aanvankelijk was de naam van het dorp en zijn omgeving Leckerlant, vanaf 1276 werd er gesproken over Leckerkercke. Er moet op dat moment dus al een kerk zijn geweest. Pas vanaf de 15^e eeuw werden de dijken aangelegd. Mogelijk is de kerk van Lekkerkerk op een oude terp gebouwd.¹

2.2 Bouwgeschiedenis

Laatmiddeleeuwse voorganger

Op de plek van de huidige kerk stond in ieder geval vanaf de middeleeuwen een kerk. Van deze mogelijk laat 13de of 14de eeuwse kerk is niets meer bewaard gebleven dan wat restantanten van funderingen van kloostermoppen (24,8-27 x 12-14 x 5,5- 7 cm). Door de inval van Gelderse troepen in 1512 is de kerk vermoedelijk ernstig beschadigd, waarna zij werd herbouwd als een (katholieke) kruiskerk met driezijdig gesloten koor van twee traveeën lang en transepten.²

De kerk uit 1512 (met oudere funderingsresten) werd tijdens de tachtigjarige oorlog (1568-1648), in 1575 in brand gestoken.³ De muurresten van de kerk bleven veertig jaar als een ruïne in het dorp staan en vormden later de basis van de huidige kerk. Hierbij werd een groot deel van het metselwerk hergebruikt. Tijdens de restauratie van 1980 kwam men verschillende sporen van deze kruiskerk tegen. In de huidige zuidmuur van de kerk is ter hoogte van het oude transept nog een kraagsteen in het zicht gelaten. In deze muur werden ook restanten van de oude lichtvensters met twee middenmontants teruggevonden.

Tijdens de restauratie van 1980 werden nog meer bouwsporen van de oude kerk blootgelegd. Zo werden de originele uitgangen in de noord- en zuidgevel herontdekt. Het zg. Noormannenpoortje in de noordgevel werd (iets hoger) teruggebracht en het poortje in de zuidgevel werd in het als een nis gemetseld aan de binnenkant van de muur. Een andere ontdekking was dat de zware trekbalen oorspronkelijk op hardstenen consoles hebben gerust. Tijdens de restauratie werd een beschadigde console gevonden.⁴

¹ Bij grondboringen ten behoeve van de fundering van de kerk vond men de bevestiging dat de terp, waarop de kerk en een deel van het dorp zijn gebouwd, geheel bestaat uit opgebrachte grond: aangevoerd om als woonplaats te dienen. (bron: Marinus Hoogenboezem (1981) p. 12)

² C. van Groningen (1996), p. 191. De maat van de kloostermoppen wijzen op een ontstaansdatum in de 14^e eeuw. Dit komt overeen met de gegevens gevonden in archieven.

³ Het is onbekend of dit door de Spaanse troepen of door de Geuzen is gebeurd. In het dagboek van Wouter Jacobsz. Leest men op 30 januari 1576: 'Op den XXXen werde geseyt, dat die goesen tegenwoerdelick seer doende waeren op Crimpen om des conincks soudaeten vandaen te verdriven. Sy hadden by hem wel XXVIII scepen, met volck ende gereeschap ten oerloghe daerin, ende hadden nu Leckerkeck verbrant, soe men seyde' (Van Eeghen, 556, afkomstig uit C. van Groningen (1996)).

⁴ Deze console is ingemetseld op de scheiding van de kerk en de toren. [bron: Marinus Hoogenboezem (1981) p. 18]

Afbeeldingen linker pagina:

Boven: 1696 – 'Het hooge heemraadschap van de Crimpenre waard' [hoogheemraadschap van Schieland en de Krimpenerwaard KRT_0762 via archieven.nl]

Midden: 1661 – Uit de Atlas Schoemaker (1710-1735). [bron: Koninklijk Oudheidkundig Genootschap] en 1733-1784 'Het dorp Lekkerkerk aan de Lek' door Hendrik Spilman en Abraham de Haen [rijksmuseum.nl]

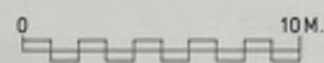
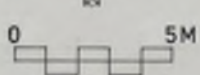
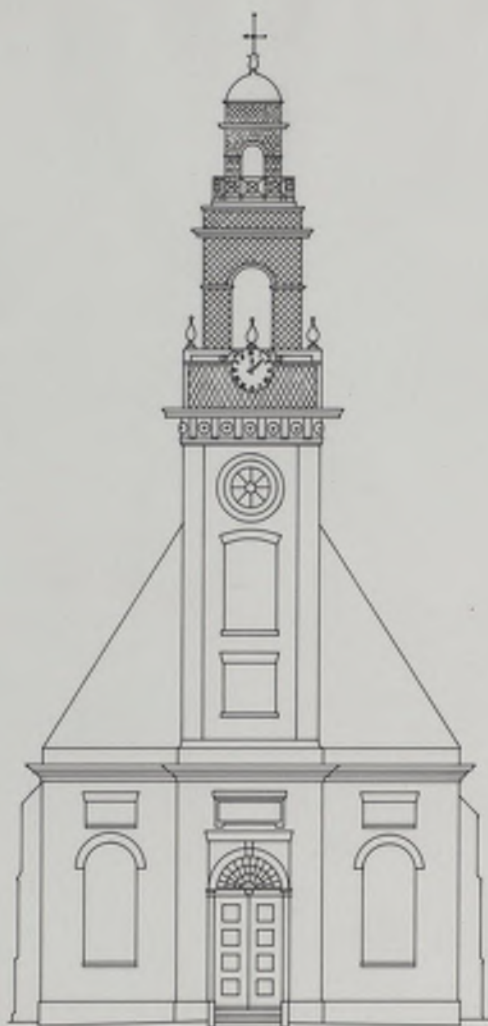
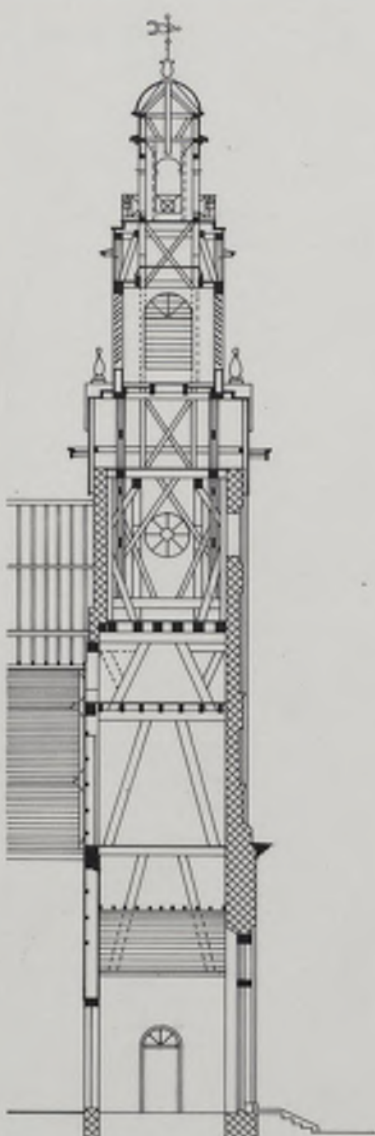
Onder: 1661 – prent uit de Atlas Schoemaker (1710-1735) [KOG]

Onbekend – detail oude kaart van den zuid Hollandse Waard [kaartencollectie Binnenland Hingman gahetna.nl invnr. 1889]

Schets met oorspronkelijke raam met twee middenmontants ingetekend op huidige vensters. [bron: de kerk van het lekkerland, 1981]

[illegible]

Rijksdienst van Monumentenzorg			
Monument nr. 1700-00-000		Postbus 1001, 1700-BB Zand	
Tussen 0000-00-00		Tussen 0000-00-00	
naam	gemeente	act. datum	jaar
LEKKERKERK.			
omschrijving		oorspr. beschrijvende beschrijving	
N-H KERK.			
substantie		oorspr. van oorsprong/beschrijving	
TORENS.		G-B	
opmerkingen		schied 1: 800	
opmerkingen		inricht	
opmerkingen		opmerkingen	0.1/1988
opmerkingen		opmerkingen	0.2
opmerkingen		opmerkingen	0.3
opmerkingen		opmerkingen	0.4
opmerkingen		opmerkingen	0.5
opmerkingen		opmerkingen	0.6
opmerkingen		opmerkingen	0.7
opmerkingen		opmerkingen	0.8
opmerkingen		opmerkingen	0.9
opmerkingen		opmerkingen	1.0
opmerkingen		opmerkingen	1.1
opmerkingen		opmerkingen	1.2
opmerkingen		opmerkingen	1.3
opmerkingen		opmerkingen	1.4
opmerkingen		opmerkingen	1.5
opmerkingen		opmerkingen	1.6
opmerkingen		opmerkingen	1.7
opmerkingen		opmerkingen	1.8
opmerkingen		opmerkingen	1.9
opmerkingen		opmerkingen	2.0
opmerkingen		opmerkingen	2.1
opmerkingen		opmerkingen	2.2
opmerkingen		opmerkingen	2.3
opmerkingen		opmerkingen	2.4
opmerkingen		opmerkingen	2.5
opmerkingen		opmerkingen	2.6
opmerkingen		opmerkingen	2.7
opmerkingen		opmerkingen	2.8
opmerkingen		opmerkingen	2.9
opmerkingen		opmerkingen	3.0
opmerkingen		opmerkingen	3.1
opmerkingen		opmerkingen	3.2
opmerkingen		opmerkingen	3.3
opmerkingen		opmerkingen	3.4
opmerkingen		opmerkingen	3.5
opmerkingen		opmerkingen	3.6
opmerkingen		opmerkingen	3.7
opmerkingen		opmerkingen	3.8
opmerkingen		opmerkingen	3.9
opmerkingen		opmerkingen	4.0
opmerkingen		opmerkingen	4.1
opmerkingen		opmerkingen	4.2
opmerkingen		opmerkingen	4.3
opmerkingen		opmerkingen	4.4
opmerkingen		opmerkingen	4.5
opmerkingen		opmerkingen	4.6
opmerkingen		opmerkingen	4.7
opmerkingen		opmerkingen	4.8
opmerkingen		opmerkingen	4.9
opmerkingen		opmerkingen	5.0
opmerkingen		opmerkingen	5.1
opmerkingen		opmerkingen	5.2
opmerkingen		opmerkingen	5.3
opmerkingen		opmerkingen	5.4
opmerkingen		opmerkingen	5.5
opmerkingen		opmerkingen	5.6
opmerkingen		opmerkingen	5.7
opmerkingen		opmerkingen	5.8
opmerkingen		opmerkingen	5.9
opmerkingen		opmerkingen	6.0
opmerkingen		opmerkingen	6.1
opmerkingen		opmerkingen	6.2
opmerkingen		opmerkingen	6.3
opmerkingen		opmerkingen	6.4
opmerkingen		opmerkingen	6.5
opmerkingen		opmerkingen	6.6
opmerkingen		opmerkingen	6.7
opmerkingen		opmerkingen	6.8
opmerkingen		opmerkingen	6.9
opmerkingen		opmerkingen	7.0
opmerkingen		opmerkingen	7.1
opmerkingen		opmerkingen	7.2
opmerkingen		opmerkingen	7.3
opmerkingen		opmerkingen	7.4
opmerkingen		opmerkingen	7.5
opmerkingen		opmerkingen	7.6
opmerkingen		opmerkingen	7.7
opmerkingen		opmerkingen	7.8
opmerkingen		opmerkingen	7.9
opmerkingen		opmerkingen	8.0
opmerkingen		opmerkingen	8.1
opmerkingen		opmerkingen	8.2
opmerkingen		opmerkingen	8.3
opmerkingen		opmerkingen	8.4
opmerkingen		opmerkingen	8.5
opmerkingen		opmerkingen	8.6
opmerkingen		opmerkingen	8.7
opmerkingen		opmerkingen	8.8
opmerkingen		opmerkingen	8.9

1615 – herbouw kerk

Ondanks de brand in 1575/1576 kon een groot deel van de kerk behouden blijven. Er was weliswaar sprake van dat de kerk door het krijgsvolk 'seer was gespolieert van houtwerk, loot, lijdak en gooten die geraseert waaren', bleken de uiteindelijke herstelkosten uitsluitend het dak te betreffen.⁵ Bij de herbouw kon waarschijnlijk een groot deel van het middeleeuwse muurwerk blijven staan. Tijdens de brand in 1575 was alleen het houtwerk verloren gegaan. Het metselwerk was in de 40 jaar tussen de brand en herbouw wel aangetast.

In 1615 werd alleen het middenschip herbouwd omdat deze ruimte het belangrijkste was bij de kerkdiensten. Het interieur was zeer sober. De meeste mensen stonden te luisteren. Tegen de noordwand (tussen tweede en derde raam) stond een preekstoel met daaromheen een hek. Tegen de muren stonden de banken van de beter gesitueerden.⁶

1722 – reparatie kerk

Dankzij een bestek behorende bij de aanbestedingsstukken weten we dat grote stukken van het dak en gewelf moesten vernieuwd worden. Er kwam een nieuwe steunbalk in de toren en de muurplaat op de noordgevel was verrot. Het noorderportaal moest worden vernieuwd en de 'zwart verweerde muren' werden gerestaureerd. De vloeren werden verhoogd. Dit gebeurde in 1780, 1816 en 1871 opnieuw.⁷

1779 - instorten toren

Na het instorten van de toren werd de scheidingsmuur tussen kerk en tochtportaal bij de toren gebouwd. Hierdoor ontstond de huidige indeling van de kerk. Ook de kerk bleek in zeer slechte staat te zijn en afbraak dreigde. Vooral de ondermuren, het bintwerk en de oostgevel bevonden zich in een slechte staat. Het bovenste deel van de oostgevel zou moeten worden afgebroken tot op de hoogte van de zijmuren.

De huidige torenromp werd in 1780 opnieuw opgetrokken, naar ontwerp van architect Van der Linden. De ronde raampjes waren toen galmgaten waarachter de grote klok hing. De kleine klok werd boven in de toren gehangen. Het houten bovendeel van de toren werd met lood bekleed en beschilderd in 'Bentheimer couleur' en kreeg hiermee een natuursteen-uitstraling. Het houtsnijwerk werd uitgevoerd door beeldhouwer Berk uit Den Haag. Het uurwerk werd hersteld. De kerk zelf werd ook hersteld. Er kwamen nieuwe glazen in de kerk en een nieuwe portiek aan ze zuidkant. In het interieur kwamen nieuwe banken en de consistorie werd betegeld.⁸

In 1781 werd het kerkhof tussen de kerk en de Lange Stoep opgeruimd, geëffend en werden de straten rondom weer in orde gebracht.⁹ Het deel aan de oostzijde van de kerk bleef mogelijk behouden en opnieuw aangelegd. In 1828 ging de begraafplaats naar de gemeente over, die het vervolgens met een muur omringt. Op de begraafplaats stonden iepen, linden en notenbomen. Op de kerkhofmuur legde men de zalm te drogen.¹⁰ Deze nieuwe begraafplaats bleef tot 1867 dienst doen.

⁵ De Keizer, 37 – overgenomen uit: C. van Groningen (1996)

⁶ Marinus Hoogenboezem (1981)

⁷ C. van Groningen (1996)

⁸ C. van Groningen (1996) zij verwijst naar Hoogenboezem, 1981 30-36 en Schouten 1979 (30-33)

⁹ Marinus Hoogenboezem (1981)p. 34 en p. 55-56. Er werd ook lange tijd (17^e en 18^e eeuw) in de kerk begraven. Hiervan resten nog slechts enkele zerken.

¹⁰ C. van Groningen, (1996)

Afbeeldingen linker pagina:

Afbeeldingen van de kerk, met de torenspits van vóór 1779, de spits van de periode 1780-1830 en de spits van na 1830:

1733 – tekening van A. den Haan (graveur H. Spilman). De toren had een slanke naaldspits en balustrade.

Rond 1800 – detail titelplaat van Van Allefe en Bakker, De toren had een achzijdig opzetstuk met koepel.

Twee foto's van rond 1905 [SMH 61583 en SMH 61584] en één met een onbekende datering [gahetna.nl 481198_016]

Twee inmeettekeningen uit 1975/1976 [RCE]. De toren is in 1830 in neoclassicistische stijl gerealiseerd.

1720-1740 – Detail van tekening door Cornelis Pronk [rijksmuseum.nl]

1750 – Detail van de kaart van de Krimpenerwaard.

1830 – vernieuwen toren

In 1830 kreeg de architect P. Adams (stadsarchitect van Rotterdam) opdracht een nieuwe (de huidige) toren voor de kerk te ontwerpen. De wijzerborden werden opnieuw gebruikt, maar verfraaid met een rondlopende architraaf, consoles en gedraaide vazen die met lood werden bekleed en geschilderd in de bentheimer steen kleur. In de nieuwe toren werd de grote klok ook in de toren gehangen en de oude ronde galmgaten werden voorzien van glas.

Aan de kerk werden in 1838 de nodige herstelwerkzaamheden uitgevoerd. Er vond constructief herstel van de fundamenteën, het metselwerk, de kap, het dak en het interieur plaats. In 1850 waren er voldoende financiële middelen om ook de vensters te vervangen. Er werden vensters met achthoekige ruiten geplaatst op de plek waar ooit gebrandschilderde ramen hadden gezeten. Van de achthoekige ruiten, het zg. honingraat-raam (ontworpen door Cornelis de Hart) bleef na de restauratie van 1980, in een raam in de toren gehandhaafd.

1867 – begraafplaats wordt plantsoen

Nadat de begraafplaats naar Opperduin was verhuisd werd de grond niet langer door de kerk gebruikt. Vanuit de gemeenteraad kwamen verschillende plannen voor dit terrein, o.a. voor de bouw van een gemeentehuis, gecombineerd met een postkantoor. Deze plannen zijn niet door gegaan. Het perceel werd uiteindelijk een plantsoen.¹¹

1874 – Orgel

In 1874 werd het kerkorgel geplaatst. Van deze wijziging, door gemeente-architect Jan Stam, zijn nog plattegronden in het archief aanwezig. De kerk werd op dat moment opnieuw ingericht. De preekstoel werd verplaatst naar de oostmuur. De kerk kreeg open banken met gietijzeren poten. Toen het kerkinterieur in 1954 werd vernieuwd, werden de banken afgevoerd. Het beeldhouwwerk van het orgel werd uitgevoerd door beeldhouwer Wegenaar uit Rotterdam. Het orgel te Overschie diende als inspiratie.

1883 – deur in oostgevel

In de oostgevel van de kerk (tegenover de hoofdingang van het oude kerkhof) wordt een deur gemaakt. Het ontwerp van het tochtportaal was van de heer A. Dirkzwaar, een lokale architect uit Moordrecht.

1936 – restauratie oostmuur

In 1936 werd het kerkplein opgeknapt. Hierbij werden de heesters tegen de oostmuur van de kerk verwijderd. In het kader van de werkverschaffing werd aan deze zijde van de kerk een nieuw plantsoen aangelegd. Na verwijdering van de begroeiing bleek restauratie van de gevel noodzakelijk.

1954 – modernisering interieur

In 1954 werd de kerk gemoderniseerd naar ontwerp van de binnenhuis-architect H.G. Reitsma. Hij maakte het ontwerp in samenwerking met een theoloog. Geheel passend bij deze tijd werden alle banken en lampen verwijderd. Het interieur kreeg een helder, open en strak karakter. De gehele kerk werd in wit en grijs tinten geschilderd. De ornamenten van het orgel werden verwijderd en verkocht, er kwamen moderne lampen en de zuilen werden strak omtimmerd. De kerk werd voorzien van vloerverwarming en grijze tegels. Tegen de oostwand werden wit houten delen aangebracht, die de verticaliteit benadrukken. Tussen de kerk en de toren kwam een glazen deur. Sinds de verbouwing van 1954 werd de kerk niet langer betreden via twee zijdeuren in de noord- en zuidgevel, via het torenportaal.

Afbeeldingen linker pagina:

1811-1832 – Detail van de kadastrale minuut [RCE]

Onbekend – gahetna.nl objectnr. 481198_016

Onbekend – afkomstig uit rapport Rokus Visser 16-10-2015 'Voorlopig uitbreiding oostzijde' afgebeeld is het plantsoen aan de oostzijde van de kerk.

Beide foto's onderaan: 1954 – de groene omgeving van de kerk [RCE]

1943- op de voorgrond het plantsoen aan de oostzijde van de kerk.

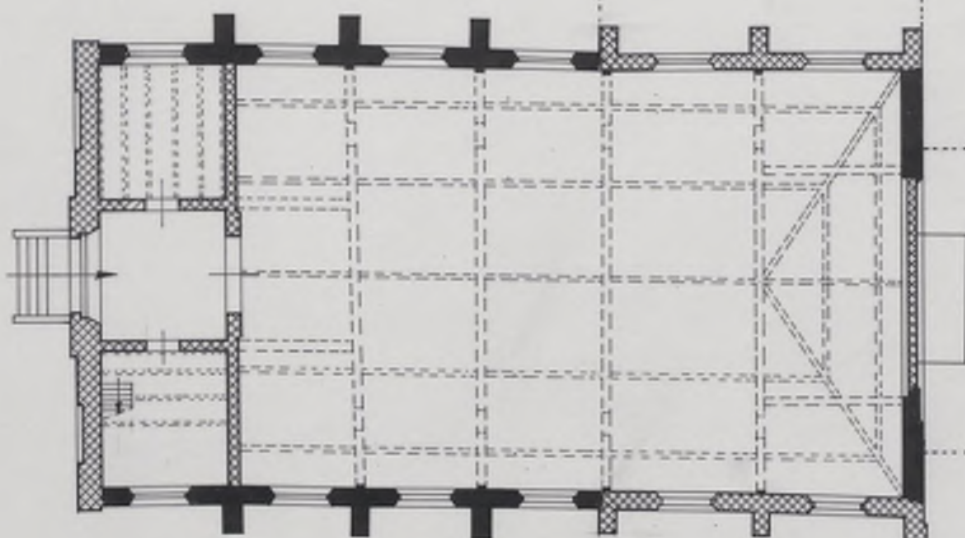

Het afvoeren van de kerkklokken. Links de noordzijde van de kerk met deur.[beeldbankWO2.nl]

1946 – ontwerp voor een uitbreiding aan de oostzijde [plan Rokus Visser 16-10-2015]

¹¹ J. van der Wouden, Out of Leckerlant of Leckerkerke (1946) p. 61

LEKKERKERK

Rijksdienst voor Monumentenzorg		
Bouwkosten 41. 3100 00 00		Postcode 1001. 3100 00 00
Tussen 0000. 0000 00		Tussen 0000. 0000 00
Naam	LEKKERKERK	gemeente
Adres	N-H KERK	plaats
Nummer	KERKEN	BL-J. 7886
Opmerkingen		G-B.
Opsteller	R. VISSER	11. 1977
Goedgekeurd	J. DEHEE	11. 1977
SCHAAL 1:100 WORDT 1:500 1:25		

1979-1982 – restauratie kerk en interieur

Het metselwerk en fundering van de kerk bevond zich in een zeer slechte staat. De kap uit 1615 behoefde weinig vernieuwing. Het totale dakbeschot werd wel vervangen. Bijna het gehele houtwerk van de toren moest vervangen worden.

De orgelkast kreeg zijn ornamenten terug. Een deel van de ornamenten konden teruggekocht worden en andere werden nagemaakt. Er was nog één oude kroonluchter aanwezig, deze werd gerestaureerd en diende als voorbeeld voor de aanschaf van de nieuwe kronen.

De honingraatramen uit 1850 werden vervangen door glas-in-lood ramen naar gotisch model. Deze ramen werden ontworpen naar aanleiding van gevonden resten van brugstaven. De ramen zijn uitgevoerd in dubbelglas.

Het vernieuwende interieur uit 1954 werd geheel verwijderd en men koos voor een meer traditioneel interieur, passend bij de kerk.

Tijdens de restauratie is het houten tochtportaal gedemonteerd en voorzien van een nieuwe funderingsplaat. Het grootste deel van de houten schotten bevond zich echter nog in een redelijke staat en kon opnieuw worden geplaatst. De vloer, het dak en de onderste delen van de schotten moesten echter wel worden vernieuwd.

2.3 *Samenvatting*

De kerk kent waarschijnlijk diverse voorgangers. Volgens C. van Groningen (1996) is de kerk in 1512 herbouwd nadat deze door Gelderse troepen was verwoest. De zware kloostermoppen in de fundering en restanten van het koor zijn nog van de middeleeuwse kerk (van voor 1512). In 1575 wordt de kerk opnieuw in brand gestoken. De stenen delen blijven hierbij gespaard. In 1615 wordt de kerk deels herbouwd. De restanten van de transepten en het koor worden gesloopt. De doorgang van het koor en de doorgangen van de transepten worden met nieuwe stenen dichtgezet.

In 1779 stortte de toren in, bij de herbouw werd de westelijke gevel van de kerk vernieuwd en werd de scheidingswand tussen toren en kerk aangebracht. In 1830 wordt het bovenste deel van de toren opnieuw aangebracht.

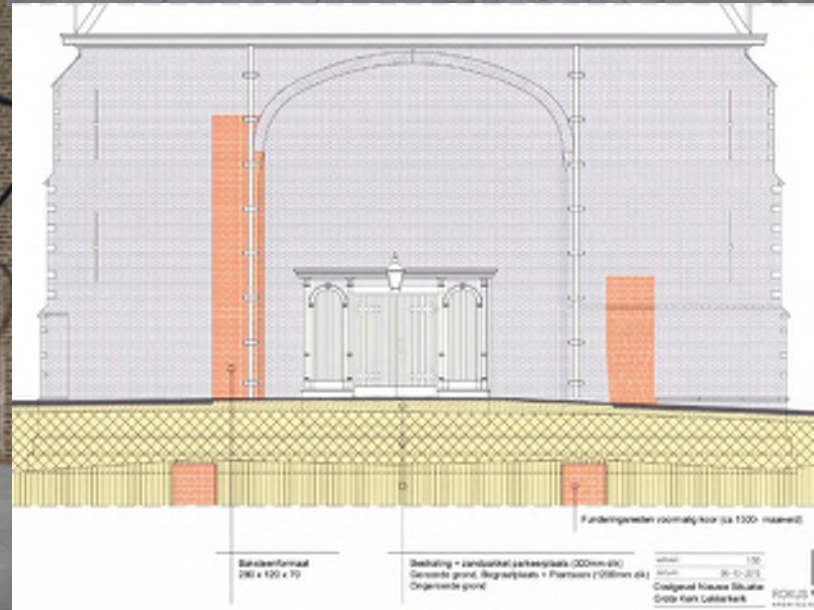
De kerk kende verschillende (ingrijpende) restauraties en wijzigingen aan het interieur. De begraafplaats rondom de kerk werd enkele malen gewijzigd, waarna hij in 1867 definitief werd gesloten. Nadat de graven waren geruimd, werd hier een plantsoen aangelegd. In 1883 werd er aan de oostzijde een houten tochtportaal geplaatst en in het metselwerk uit 1615 werd een deur geplaatst.

De laatste grootschalige restauratie vond rond 1980 plaats, hierbij kreeg de kerk zijn huidige verschijningsvorm.

Afbeeldingen linker pagina:

Dateringplattegrond van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (gebaseerd op tekeningen van Rokus Visser uit 1979). De in de plattegrond zwart aangegeven onderdelen behoren tot de oudste gedeelten van het gebouw. De met een kruisarcering aangegeven onderdelen dateren van na de reformatie. Afgebroken gedeelten zijn met een stippellijn gemarkeerd.

Enkele foto's van tijdens de restauratie in 1979-1982. Links het aanzicht van de fundering van de triomfboog aan de zuid-oost zijde [bron: beeldbank RCE]

3 Bouwhistorische beschrijving

3.1 Inleiding

Dit derde hoofdstuk beschrijft het onderzochte gebouw in bouwhistorische termen. Eerst wordt kort de stedenbouwkundige situatie besproken, waarna het exterieur, de constructie en het interieur in woord en beeld worden toegelicht. Deze beschrijvingen gelden als de basis voor de waardering van de gebouwonderdelen in het volgende hoofdstuk.

3.2 Stedenbouwkundige situatie

De kerk is gelegen in de kern van Lekkerkerk, net achter de lintbebouwing langs de Lek. Rondom de kerk is een komvormige bebouwing ontstaan. De huizen aan de zijde van de Lek staan met hun achterkant richting de kerk. De huizen aan de overige drie zijden van de kerk staan met hun voorgevel richting de kerk. In de huidige situatie ligt er rondom de kerk een weg en bevinden zich aan de achterzijde (oostzijde) enkele parkeerplaatsen. Met name aan de westzijde is een hoogteverschil tussen de kerk en de straat. De huidige entree van de kerk is aan deze zijde via een trap bereikbaar.

3.3 Exterieur

Het gaat om een rechtgesloten eenbeukige zaalkerk (in 1615 herbouwd met oude restanten) met ingebouwde westtoren (in 1780 herbouwd, torenbekleding is uit 1830). Het gebouw is in geel-rode baksteen opgetrokken. Uitzondering is de west-/voorgevel. Deze is van 1780 en in strakke rode of gele steen gemetseld. In het muurrestant van het koor (oostzijde) zijn kloostermoppen aangetroffen.¹² De kap van de kerk (met een schild aan de oostkant) is gedekt met leien, in maasdekking.¹³

Het schip is zes traveeën lang en heeft in de spitsboogvensters bakstenen vorktraceringen (1980). De huidige glas-in-lood vensters zijn van de restauratie in 1980 en later. In de meest westelijke travee zitten nog vensters met ijzeren honingraattracering uit 1851. In de noordgevel bevindt zich in de vierde travee een deur (teruggebracht in 1980) het venster hierboven is daardoor kleiner dan de overige vensters. Tussen de vensters bevinden zich tweemaal versneden steunberen. Het bakstenen muurwerk van de steunberen is hier afgewisseld met natuurstenen speklagen. In de zuidgevel bevinden zich onder het eerste en vierde venster bouwsporen (o.a. van een oude doorgang).

Aan de oostzijde is de doorgang naar het oorspronkelijke koor dichtgezet. Dit metselwerk ligt iets terug ten opzichte van het overige metselwerk en wordt met een boog afgesloten. Aan weerszijde van deze boog bevinden zich nog enkele kloostermoppen, dit zijn restanten van het koor. Het houten tochtportaal uit 1883 bevat aan de oostzijde dubbele houten deuren met sierlijk smeedijzeren hang- en sluitwerk. Aan weerszijde van de deur bevinden zich een tweetal (thans) blauw geschilderde pilasters. Het houten schot hiertussen wordt afgesloten met een boog met 'sluitsteen'. Aan de linkerzijde (zuid) bevindt zich een houten schot met eenzelfde rondboog afsluiting. Aan de rechterzijde (noord) zit onder de kroonlijst een rechte deur. Ook hier zijn sierlijk smeedijzeren scharnieren aangebracht. De houten schotten zijn opgebouwd uit planken met kraalschroten.¹⁴

Een uitgebreide bouwhistorische geleding van de oostgevel is opgenomen in de bijlage.

Afbeeldingen linker pagina:

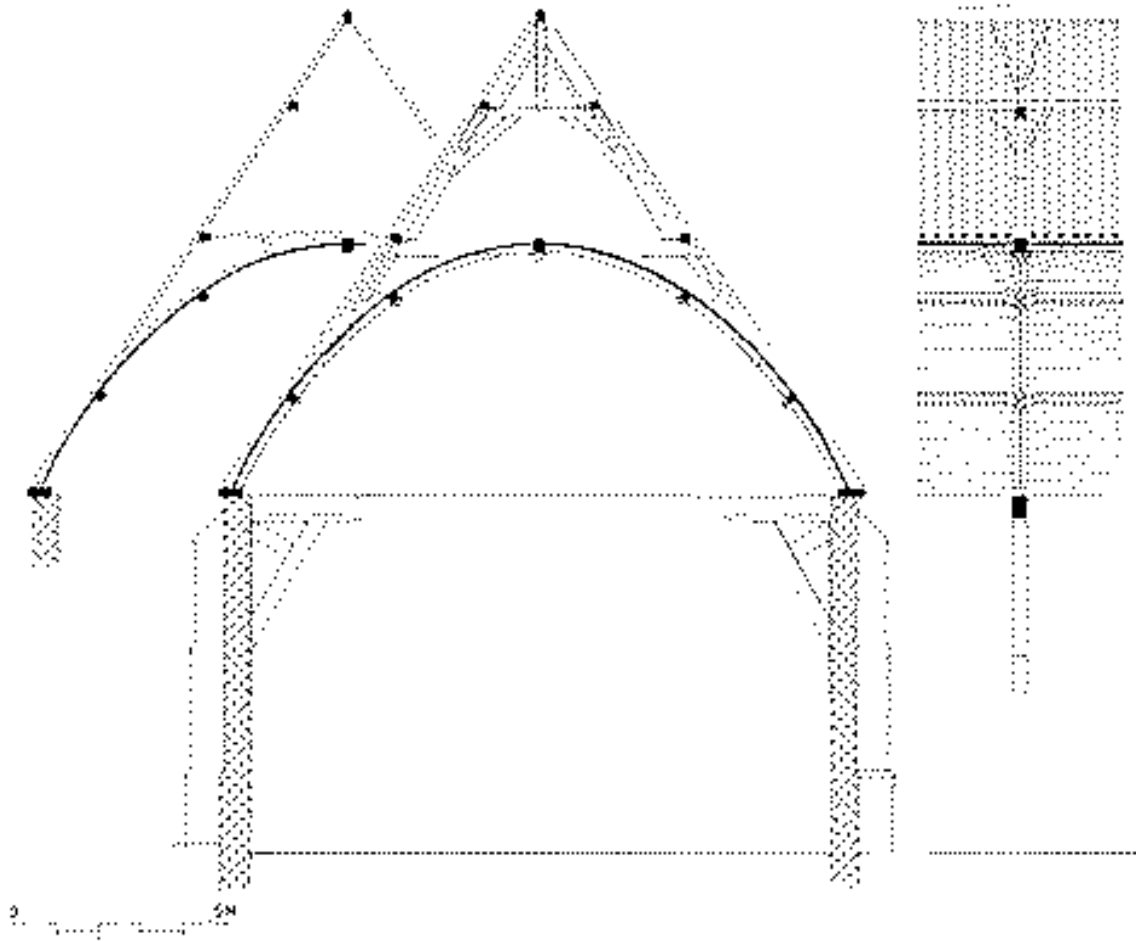
Foto's van de huidige situatie van de oostgevel en de noordgevel. Tegen de oostgevel is in 1883 een houten tochtportaal geplaatst.

Rechtsom: tekening van architectenbureau Rokus Visser met daarop aangegeven de restanten van de kloostermoppen van het koor.

¹² Het formaat 24,8-27 x 12-14 x 5,5-7 cm, wijst net als gegevens uit het archief op een ontstaansgeschiedenis in de 14^e eeuw.

¹³ Het dak van de kerk heeft altijd leien gehad, maar de soort dekking is veranderd. (in 1772 'Salkomse' leien, in 1779 'Rijnsche leijen', in 1838 'Rijnsche dakleijen'. Tegenwoordig hebben bijna alle kerken maasdekking.

¹⁴ In de periode 1880-1910 werden de profileringen d.m.v. kraaldelen talrijk toegepast. Dit was mogelijk door de ontwikkeling van het machinaal vervaardigen van timmerwerk. [bron Piet Bot (2009) p. 221 en 222]

3.4 Constructie en interieurelementen

Kerk:

De middentravee bevat vier jukspanten. Het dakschild aan de oostkant wordt gevangen door een halfspant (1780). Elke spant bestaat uit een gebintconstructie (met stijlen, korbelen en sleutelstukken met oljef met neusje. Tussen de korbeel en stijl is een extra schoor aangebracht), de dekbalkjuk (waaruit de gewelfrib gesneden is) met daarop een tweede dekbalkjuk met daar weer op een geschoord nokstijlspantje. De kerk van Lekkerkerk bevat een houten tongewelf. Om doorzakking te voorkomen heeft men geprofileerde gordingen toegepast. De kerk heeft een vroeg 17^e-eeuwse eiken kap. Zoals gebruikelijk was in die tijd zijn nokgordingen toegepast en tussenribben bij het tongewelf.¹⁵

De preekstoel is in 1980 gemaakt naar het 17^e-eeuwse voorbeeld. Deze 17^e-eeuwse preekstoel was tijdens de restauratie in zijn opslagplaats verbrand. Het Klankbord bevond zich nog in de kerk en bleef gespaard. Een deel van de kerkinventarisatie behoort tot het beschermde monument (zie redengevende omschrijving).

Het kerkinterieur is grotendeels het resultaat van de restauratie van 1980. Dit geldt bijvoorbeeld voor de kerkbanken en de kerkvloer. Het orgel is in 1980 weer voorzien van zijn ornamentering. Tijdens de restauratie is het houten plafond onder het verlaagde koor/orgel teruggebracht. Dit wordt gedragen door twee gecannuleerde zuilen met een kapiteel van de composiete orde. Tegen de muur bevinden zich consoles met bladmotieven.

Toren:

Het torenportaal heeft een gestuct tongewelf uit 1830. De toren van Lekkerkerk heeft een stenen opbouw en tot aan de kroonlijst een stenen westgevel. Het inwendige van de toren is per verdieping opgebouwd uit grenen stijlen en schoren.

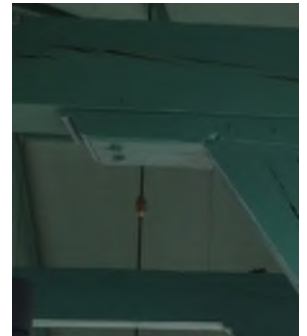
Vanuit het torenportaal is de grote kerkzaal bereikbaar en twee ondersteunende ruimten ter weerszijde van de entree. Zoals de plattegronden in bijlage I laten zien zijn de doorgangen naar de kerkzaal en beide ondersteunende ruimten in de loop van de tijd meerdere malen gewijzigd.

Het gevangenhok met zware en met ijzer beslagen deur boven de consistorie in de torentravee. Het 'gevangenhuis' in de toren werd in 1868 gemaakt op last van de burgemeester en wethouders.¹⁶

Afbeeldingen linker pagina:

Doorsnede kerkkap door J.J. Jehee, 1993 naar gegevens van architectenbureau ir. R. Visser uit 1979. [RCE]

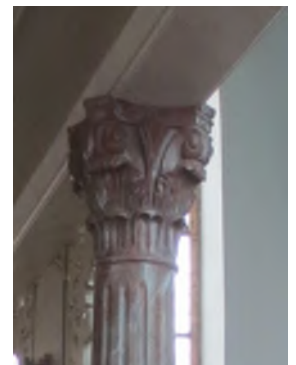
Enkele foto's van het interieur van de kerk. Rechts onder: interieur van het tochtportaal aan de oostzijde van de kerk.

Detail van de spantconstructie.

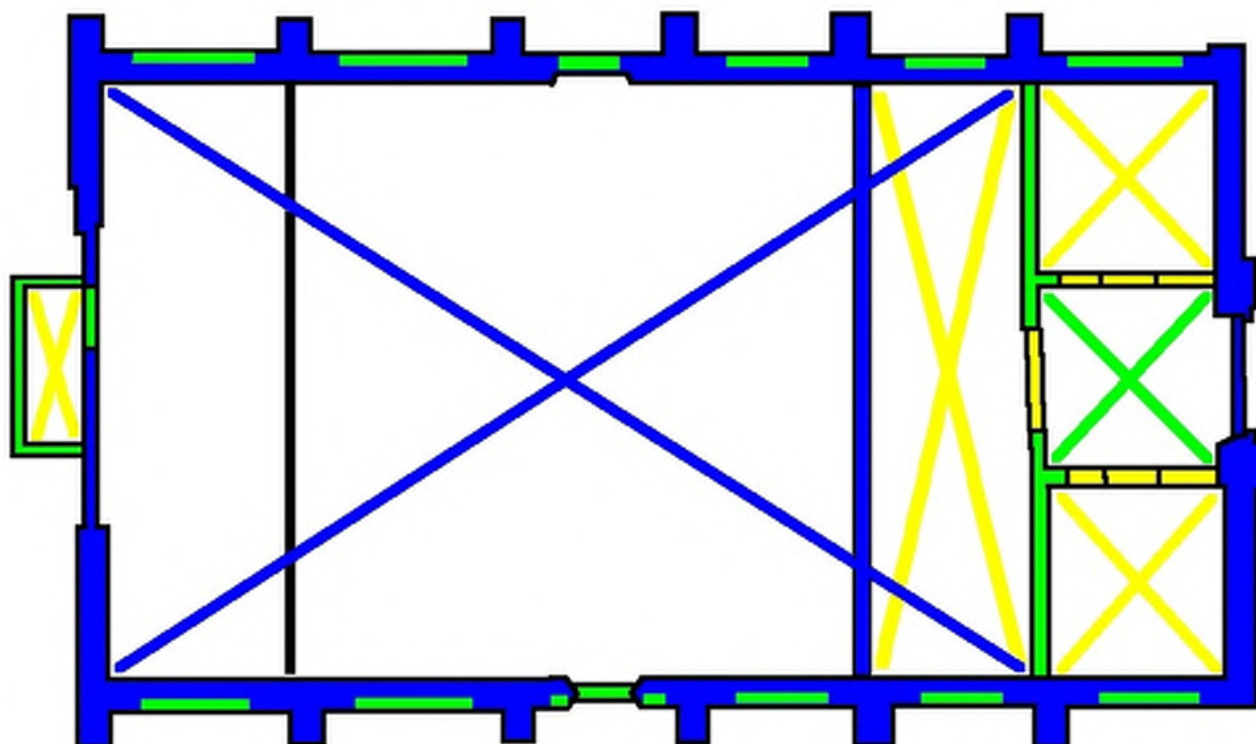
Restant van de kraagsteen ter hoogte van de transept van de zuidgevel.

Zuilen onder het balkon.

¹⁵ C. van Groningen, De Krimpenerwaard (1996)

¹⁶ C. van Groningen, De Krimpenerwaard (1996) uit: Archief gemeente Lekkerkerk inv. nr. 377)

- Hoge monumentwaarde
- Positieve monumentwaarde
- indifferente monumentwaarde
- balklaag of kapconstructie

Waarderingsplattegrond van de kerk te Lekkerkerk. De monumentwaarde van de plafond van de ruimten op de begane grond (+ onderzijde) balkon) zijn hierop ingetekend. De monumentwaarde van de plafonds van de ruimten in de toren zijn buiten beschouwing gelaten.

De plattegrond kan niet los gezien worden van de tekstuele waardenstelling in de paragrafen 4.2 en 4.3.

4 Waardestelling

4.1 Inleiding

Op basis van voorgaande hoofdstukken is inzicht verworven in de bouwgeschiedenis van de kerk. Met dit inzicht wordt in dit hoofdstuk een waardering gegeven van de monumentwaarden van het pand. Deze waardering volgt de in 2009 gewijzigde richtlijnen voor Bouwhistorisch onderzoek, opgesteld door de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, de Stichting Bouwhistorie Nederland, de Vereniging Nederlandse Gemeenten, het Atelier Rijksbouwmeester en de Rijksgebouwendienst.

In onderstaande paragrafen wordt zowel de externe als de interne monumentwaarde van het onderzochte object aangegeven. Bij de externe waardestelling worden de criteria van de in 2009 opgestelde Richtlijnen Bouwhistorisch Onderzoek gevolgd. Hierbij wordt tevens rekening gehouden met de waardestelling van de redengevende omschrijving.

Bij de interne monumentwaarde wordt gekeken naar de relatieve waarde van de verschillende onderdelen van het object. Het gaat dus om de monumentwaarde zoals deze binnen de kerk is aangetroffen, niet in relatie met andere objecten. Een interne waardestelling geeft inzicht in de monumentale opbouw van het object en biedt kansen bij ruimtelijke opgaven zoals herbestemming. Bij deze waardestelling is rekening gehouden met de externe monumentwaarde.

Bij de interne monumentwaarde wordt onderscheid gemaakt tussen:

Een **indifferente monumentwaarde** wordt gegeven aan onderdelen van relatief weinig belang voor de structuur en/of betekenis van het object.

Een **positieve monumentwaarde** kan worden toegekend aan onderdelen die van belang zijn voor de structuur en/of betekenis van het object.

Een **hoge monumentwaarde** wordt toegekend aan die onderdelen die van cruciaal belang zijn voor de structuur en/of betekenis van het object.

4.2 Externe monumentwaarde

	laag	neutraal	positief	hoog
1. Algemene historische waarden				x
2. Ensemblewaarden				x
3. Architectuurhistorische waarden		x		
4. Bouwhistorische waarden				x
5. Waarden vanuit gebruik			x	

- 1) De kerk heeft op het gebied van de **algemene historische waarden** (gerelateerd aan maatschappelijke ontwikkelingen) een hoge monumentwaarde.
De kerk is namelijk van belang als uitdrukking van onder andere de geestelijke en de geografische ontwikkeling van Lekkerkerk. De plaats dankt zelfs zijn naam aan de kerk.

Deze monumentwaarde is binnen monumentwaarde van de kerk met name terug te vinden in de herkenbaarheid van de kerk. De hoofdvorm (toren en schip) zijn hierbij het belangrijkste.

- 2) De kerk heeft een hoge **ensemblewaarde**. Deze waarde wordt bepaald door de stedenbouwkundige waarde van het gebouw. De kerk vormt door de komvormige bebouwing rondom de kerk een essentieel onderdeel van de historisch gegroeide stedenbouw van Lekkerkerk en is daarmee sterk verbonden met de ontwikkeling van het dorp. Dit geldt eveneens voor de inrichting van de directe omgeving. De grond direct rondom de kerk was in eerste instantie eigendom van de kerk en werd later overgedragen aan de gemeente. Nadat het kerkhof was geruimd en het terrein was bestraat, werd de directe relatie tussen de kerk en zijn omgeving minder. Alleen aan de voorzijde is nog een groenstrook met trappen aanwezig. Deze zorgen voor een goede overgang tussen de openbare weg en de kerk.
Door zijn hogere ligging is de kerk bovendien – zeker vanaf de Lek – belangrijk voor het aanzien van Lekkerkerk.
- 3) De **architectuurhistorische waarde** wordt bepaald door; het belang van de kerk voor de geschiedenis van de architectuur, het oeuvre van de bouwmeester of de hoogwaardige esthetische kwaliteiten van het ontwerp, de ornamentiek en de interieurafwerking. De waarde is op deze punten gering. De kerk heeft derhalve een neutrale waardering gekregen. De kerk heeft weliswaar nog enkele mooie gotische elementen, afkomstig van de oude kerk, zoals de spitsboogvorm van de vensters. De vensters en zijn invulling zijn echter tijdens de restauratie van 1980 tot stand gekomen.
- 4) De **bouwhistorische waarden** van de kerk zijn hoog dankzij de historische gelaagdheid/afleesbaarheid van de bouwgeschiedenis. Historische gelaagdheid is terug te vinden in de vele bouwsporen in het metselwerk. Met name de restanten van de middeleeuwse kerk in de vorm van kloostermoppen en sporen die verwijzen naar de kruiskerk, zoals de kraagsteen aan de binnenzijde dragen hier aan bij en hebben derhalve een hoge monumentwaarde.
Over het algemeen geldt, hoe ouder het bouw materiaal, hoe hoger de monumentale waarde van het betreffende materiaal. De onderdelen van de kerk van voor 1575 en de onderdelen van de hergebouwde kerk uit 1615 hebben mede dankzij hun ouderdom een hoge monumentwaarde. De nieuwe toren (1779 en 1830) hebben een iets lagere monumentwaarde op het vlak van de bouwhistorie, maar zijn wel belangrijk voor het aanzicht van de kerk en de herkenbaarheid. De venster invulling van rond 1850 (aan de westzijde) zijn qua materialisatie typerend voor de tijd waarin ze zijn aangebracht, ze hebben echter geen hoge, maar een positieve monumentwaarde omdat ze minder goed aansluiten bij de gotische verschijningsvorm van de kerk. De in 1980 opnieuw aangebrachte vensters sluiten hier wel op aan, maar hebben door hun geringe ouderdom slechts een positieve waarde. Het materiaal zelf heeft een indifferente waarde. Hetzelfde geldt voor de deur in de noordgevel.
Het houten tochtportaal aan de oostzijde heeft een positieve monumentwaarde. Qua materialisatie (kraalschroten) en vormgeving (neoclassicistisch) sluiten aan bij de bouwperiode (1883). Het vormt echter wel een afwijkend object bij de verder in baksteen uitgevoerde kerk. Hierdoor kun je duidelijk zien dat het om een latere bouw fase gaat.
- 5) De **waarde vanuit de gebruikshistorie** is positief. De inrichting van zowel het interieur als de buitenruimte is weliswaar meerdere malen gewijzigd, waardoor de gebruiksgeschiedenis hier minder goed af te lezen is, maar de historische functie en betekenis van de kerk voor het dorp zorgen voor een positieve waarde.

4.3 Interne monumentwaarde

Exterieur				
Element	Reden	Monumentwaarde		
		hoog	positief	indifferent
Bouwmassa	Van groot belang voor o.a. de algemene historische waarde en ensemblewaarde. In de loop van de eeuwen meerdere malen gewijzigd (toren, aanbouw)	x		
Dak				
➤ schilddak	Leien (maasdekking)	x		
Gevels algemeen				
➤ baksteen, kruisverband	Het resultaat van diverse bouwfases/restauraties. Op een enkele plek nog grotere (rode) kloostermoppen, de overige stenen zijn gele ijsselstenen. Uitzondering is de voorgevel (westzijde), deze is van latere datum en opgetrokken in rode baksteen. De decoratieve elementen op de hoeken zijn uitgevoerd in natuursteen. De bouwhistorische waarde (zie paragraaf 4.2) is grotendeels te danken aan de aanwezige bouwsporen. Behoud van deze bouwsporen is daardoor essentieel.	x		
Voorgevel (west)				
➤ deur	De deur is waarschijnlijk deels oorspronkelijk en deels het resultaat van latere restauraties.	x		
➤ toren	Hoewel meerdere malen gewijzigd zeer bepalend voor het aanzicht van de kerk.	x		
Linkerzijgevel (noord)				
➤ vensters	Het venster aan de westzijde zijn uit 1850 en de overige vensters zijn tijdens de restauratie in de jaren '80 aangebracht naar historisch voorbeeld. Deze laatste vensters hebben qua materiaal een indifferente waarde, qua vorm een hoge monumentwaarde (=gemiddeld positieve waarde). Het gekleurde glas-in-loodraam boven de deur heeft een positieve monumentwaarde.		x	
➤ Deur	In de jaren '80 teruggebracht naar historisch voorbeeld. Plaats positief, materiaal indifferent.		x	
Achtergevel (oost)				
➤ aanbouw	De houten aanbouw is in 1883 gerealiseerd en diende als tochtportaal. Het in neoclassicistische stijl uitgevoerde portaal sluit qua vormgeving aan bij de tijd waarin het is gebouwd en laat zien hoe de kerk op dat moment werd gebruikt. Het portaal heeft vergeleken met de rest van de kerk een lagere monumentwaarde omdat het minder bepalend is voor de monumentale waarde van de kerk (zie externe waardenstelling), en heeft derhalve geen hoge, maar een positieve waarde.		x	
Rechterzijgevel (zuid)				
➤ vensters	Zelfde waardering als in de linkerzijgevel (noord). Het gekleurde glas-in-lood heeft een positieve monumentwaarde.		x	
➤ deuren	In de jaren '80 teruggebracht naar historisch voorbeeld. Plaats positief, materiaal indifferent.		x	

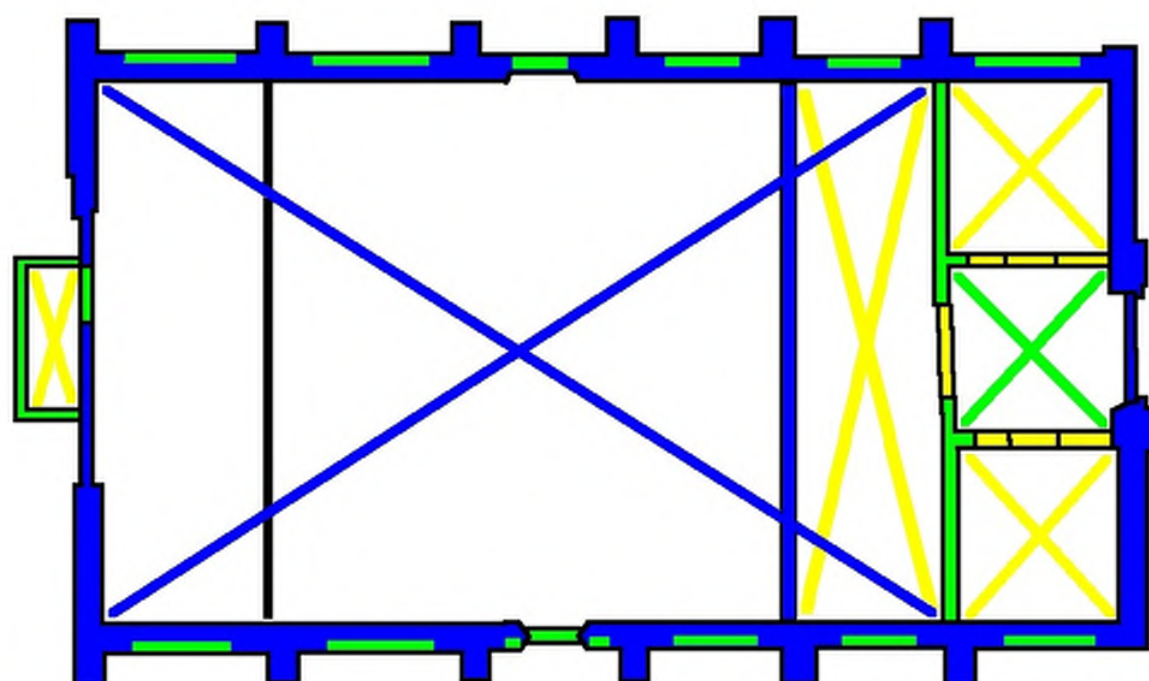
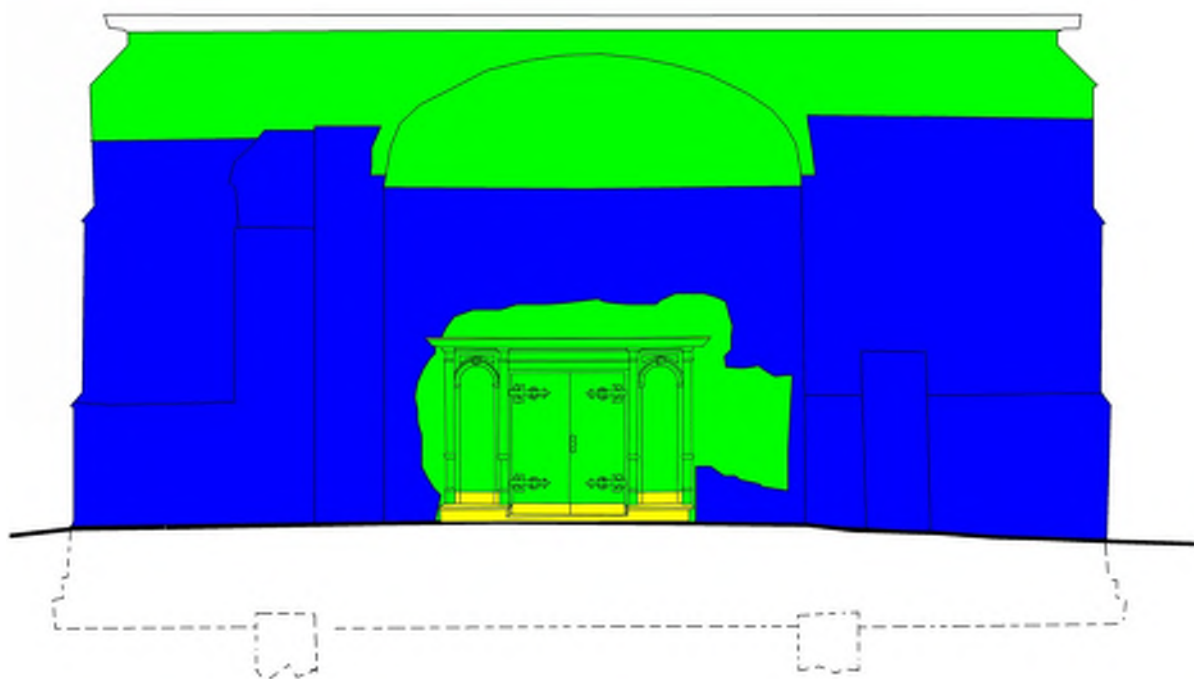
Constructie				
Element	Reden	Monumentwaarde		
		Hoog	Positief	indifferent
Gebintconstructie	Hoge ouderdom (plaatselijk wel gerestaureerd), bepalend element in het interieur.	x		
Houten tongewelf	Bepalend voor het aanzicht van de kerk, hoge ouderdom. Kleur waarschijnlijk niet oorspronkelijk.	x		
Kapconstructie	Niet zichtbaar tijdens de opname, waarschijnlijk hoge ouderdom. De onderdelen die tijdens de restauratie in de jaren '80 zijn aangebracht hebben qua materiaal een indifferente waarde, maar zijn waarschijnlijk wel naar historisch voorbeeld aangebracht.	X		
Zuilen en consoles onder het balkon	Hoge waarde vanwege ouderdom, het zijn één van de weinige decoratieve elementen die de bouwphase in de jaren '50 hebben overleefd.	x		

Interieur				
Element	Reden	Monumentwaarde		
		Hoog	Positief	indifferent
Indeling algemeen	De indeling is van belang omdat deze verwijst naar het gebruik van de kerk. In bijlage I zijn diverse plattegronden opgenomen, hieruit blijkt dat de indeling op een aantal punten is gewijzigd. De huidige indeling is een reconstructie van de situatie in de 18 ^e eeuw en heeft een positieve monumentwaarde. De muur tussen de kerk en de entree-ruimte onder de toren dateert uit 1779 (herbouw toren). Vergeleken met de rest van de kerk heeft deze muur een lagere monumentwaarde. Er is derhalve geen hoge, maar een positieve waarde toegekend. Omdat enkele tussenmuren pas in de jaren '80 zijn aangebracht, hebben deze qua materialisatie een indifferente monumentwaarde.		x	x
Interieurelementen				
➤ vloer	Tegelvloer, aangebracht tijdens de restauratie van de jaren '80. De vloer heeft een indifferente monumentwaarde. Enkele grafzerken in de vloer bij het altaar hebben een hoge monumentwaarde. Deze dragen bij aan de algemene historische waarde en waarde vanuit de gebruiksgeschiedenis.	x		x
➤ plafond onder balkon	Opnieuw aangebracht tijdens de restauratie in de jaren '80.			x
➤ houten wand bij balkon	Deze wand heeft een relatieve ouderdom. (exacte datering onbekend, mogelijk 1779)		x	
➤ trappenhuis	Relatief late toevoeging			x
➤ Binnendeuren en deurkozijnen	Allen in de jaren '80 aangebracht. Uitzondering is de deur tussen de oostgevel en de aanbouw, deze dateert uit het eind van de 19 ^e eeuw (of ouder) en heeft een positieve monumentwaarde.		x	x
➤ kraagsteen ter hoogte van het zuidelijke transept	Deze verwijst naar de bouwgeschiedenis van de kerk en heeft grote ouderdom.	x		
➤ stoelen en banken	In de jaren '80 aangebracht.			x
➤ banken balkon	Enkele banken op het balkon hebben de		x	

	modernisering van 1954 overleefd. Voor de monumentwaarde van de kerk hebben ze een relatief geringe waarde. Derhalve hebben deze een positieve monumentwaarde gekregen en geen hoge.			
➤ orgel	Het eenklaviersorgel is uit 1874 (gemaakt door Scholgens en Van den Haspel). In 1954 zijn de ornamenten verkocht. In de jaren '80 kon een deel van de ornamenten worden teruggekocht en de rest werd aangevuld. Het orgel is sterk bepalend voor de verschijningsvorm van het interieur en heeft een hoge monumentwaarde.	x		
➤ Preekstoel met klankbord	De preekstoel is in de jaren '80 gerealiseerd, naar vroeg 17 ^e eeuws voorbeeld. Ondanks dat het hier om een reproductie gaat heeft de preekstoel door zijn belangrijke relatie met de kerk wel een positieve monumentwaarde. Het klankbord dateert nog uit het begin van de 17 ^e eeuw en heeft een hoge monumentwaarde.	x	x	
➤ Kroonluchters	Er is nog één oorspronkelijke kroonluchter, deze is tijdens de restauratie van de jaren '80 gerestaureerd en diende als inspiratie voor de overige kronen. Omdat de oorspronkelijke kroon (begin 17 ^e eeuw) sterk is gerestaureerd is de monumentale waarde iets minder geworden, maar door de ouderdom en de lange relatie met de kerk heeft deze toch een hoge monumentwaarde gekregen. Latere kronen hebben een indifferente waarde.	x		x
➤ Ter decoratie aangebrachte reliëfs van de vergaarbakken.	De reliëfs zijn in de jaren '80 gerestaureerd en in de kerk zelf tentoongesteld. Verbonden met de geschiedenis van de kerk, ondanks dat ze niet meer op hun oorspronkelijke plek zitten is er wel sprake van een positieve monumentwaarde.		x	
➤ Gevangenis verdieping toren	Van belang voor de algemene historische waarde en gebruikswaarde van de kerk. De hoge monumentwaarde heeft betrekking op de functie/ruimte ansich, de dikke deur en vloerdelen.	x		
➤ De niet 'nagel-vaste' inventaris	Normaal gesproken behoren alleen de nagelvaste onderdelen tot het monument. In de redengevende omschrijving worden echter ook expliciet enkele elementen uit de inventaris van de kerk genoemd. Deze hebben eveneens een hoge tot positieve monumentwaarde en maken onderdeel uit van de kerk. Het gaat hierbij om: een koperen preekstoellezenaar uit 1724, een houten voorzangerslezenaar (XVIII A), avondmaalszilver, bestaande uit twee bekers (1663), een beker (1893) en tinnen borden en bekers uit 1804. Voor een exacte waardering is specialistisch kennis op dit vlak vereist.	x	x	

4.4 Waarderingsplattgrond

De aangetroffen monumentwaarden – zoals ze hier boven zijn beschreven – wordt samengevat in de waarderingsplattgrond zoals afgebeeld op pagina 18 (en 24). Deze plattgrond kan niet los gezien worden van de hierboven beschreven waardering.

- Hoge monumentwaarde
- Positieve monumentwaarde
- Indifferente monumentwaarde
- balklaag of kapconstructie

5 Advies inzake tochtportaal

Inleiding

De houten aanbouw aan de oostzijde van de kerk is in 1883 asymmetrisch aangebracht ten opzichte van de rest van de gevel. Deze aanbouw diende als tochtportaal voor de gelijktijdig aangebracht uitgang aan deze zijde van de kerk. Qua materialisering (kraalschroten) en vormgeving (neoclassicisme), sluit de houten aanbouw aan bij de bouwperiode waarin deze is gerealiseerd. Door zijn asymmetrische ligging, houten uitvoering en relatief geringe omgang ten opzichte van de kerk en de oostgevel detoneert de aanbouw van de rest van de kerk.

Monumentwaarde

Indien het portaal bij een gebouw (villa of kerk) uit dezelfde bouwperiode had gestaan, dan had het portaal zeer waarschijnlijk een hoge monumentwaarde gekregen. De toegekende monumentwaarde moet echter in relatie met de rest van de kerk worden gezien. Een element met een hoge monumentwaarde is van cruciaal belang voor de structuur en/of betekenis van het object, terwijl een element met een positieve monumentwaarde wel van belang is, maar geen cruciaal belang. Wanneer men kijkt naar welke elementen bepalend zijn voor de monumentale waarde van de kerk, dan speelt het portaal een ondergeschikte rol; dit wil echter niet zeggen dat er geen sprake is van een monumentale waarde. Die is er wel degelijk! De positieve monumentwaarde geldt voor de oorspronkelijke onderdelen. Vloer, dak en de onderste houten onderdelen zijn vernieuwd en een indifferente monumentale waarde.

Advies

De voorkeur gaat er naar uit om het aangebouwde houten portaal op zijn bestaande locatie te behouden. Het plan is om juist aan deze zijde een nieuwe bouwphase aan de kerk toe te voegen. Men houdt in dit plan wel rekening met de archeologische waarden van de restanten van het koor en de bouwhistorische waarden van de oostgevel (door de bestaande opening te gebruiken). De aanbouw vormt een belemmering in de nieuwe plannen.

Zoals gezegd, gaat vanuit de monumentwaarde van deze aanbouw gezien de voorkeur ernaar uit om deze in zijn geheel te behouden. Het behoud van de kerkfunctie is echter ook van belang voor een duurzame bestemming van de kerk. Indien deze historische functie behouden kan blijven door de aanbouw aan te passen of te verplaatsen; raden wij aan om het houten portaal in het nieuwe ontwerp op te nemen. Het is aan de architect, het kerkbestuur en de gemeente om hier uit te komen. Enkele opties zouden zijn:

- De beide korte zijanten van het portaal af te halen en de houten betimmering direct tegen de kerk te plaatsen en het middeldeel als deur gebruiken of de linker boog open te werken, zodat deze als deur kan functioneren.
- Het portaal in zijn geheel te verplaatsen en een nieuwe functie te geven bijvoorbeeld als portaal van één van de doorgangen aan de zijanten van de kerk.
- Het portaal een nieuwe functie te geven als portaal van de nieuwbouw.

Hylkema Consultants
Katheleine Koornstra
16 juni 2016 (aanvulling 23 augustus)

Colofon

Opdrachtgever

College van kerkrentmeesters van de Protestantse gemeente Lekkerkerk

Project

Bouwhistorische verkenning Kerk te Lekkerkerk

Projectnr. 0476

Versie: 16-06-2016

Opdrachtnemer

Hylkema Consultants BV

Contactpersoon: R. Pince van der Aa en A.K. Koornstra

Auteur(s): A.K. Koornstra

Doelenstraat 20

3512 XJ UTRECHT

(t) 030 2328866

(f) 030 2368294

(i) <http://www.hylkemaconsultants.nl>

Verantwoording

Catharina L. van Groningen (1996)

De Krimpenerwaard. Rijksdienst voor de Monumentenzorg, Zeist/Waanders Uitgevers, Zwolle,
[http://www.dbnl.org/tekst/gron052krim02_01/]

Marinus Hoogenboezem, Leen G. van der Graaf, Kees Klip (1981)

De kerk van het Lekker-land, de geschiedenis van de Lekkerkerkse dorpskerk, Stichting ter
bevordering van de restauratie der Ned. Herv. Kerk, Lekkerkerk

W.C. Ligthelm (1957)

Moderne vormgeving in het kerkgebouw. In: *Bouwkundig weekblad* jrg 75 (1957), p. 173-178

A.M.M. van der Wouden (1959)

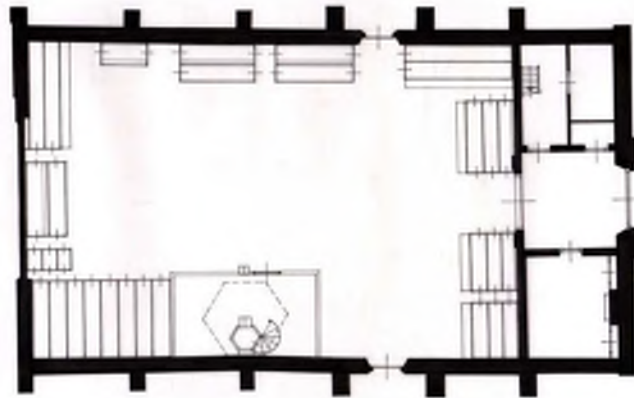
Uit Lekkerkerks verleden, in eigen beheer Lekkerkerk

J. van der Wouden,

Out Leckerlant of Leckerkercke, Gebr. Den Oudsten, Lekkerkerk

Bijlagen

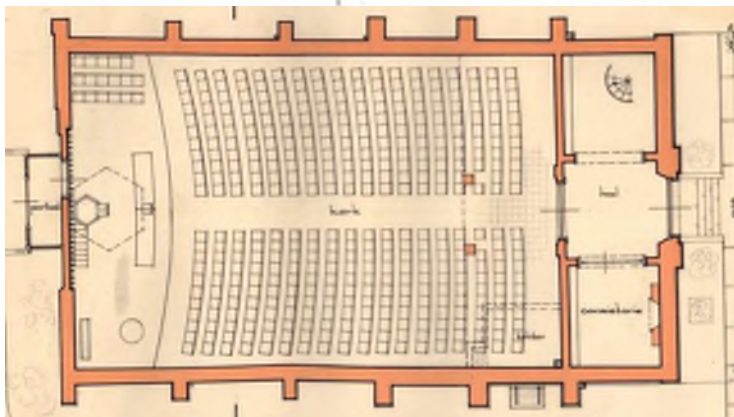
I – De ontwikkeling van het plattegrond

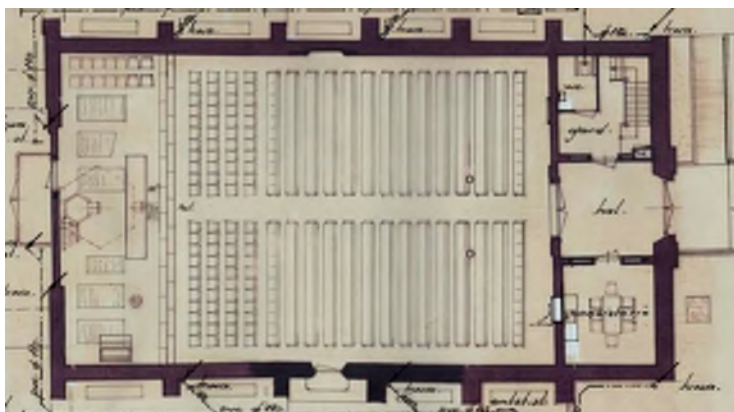
Reconstructie plattegrond kerkzaal uit 1781 (met dwarsopstelling). Hoofdentree, buitendeuren in noord- en zuidgevel. De oostgevel is nog geheel gesloten.

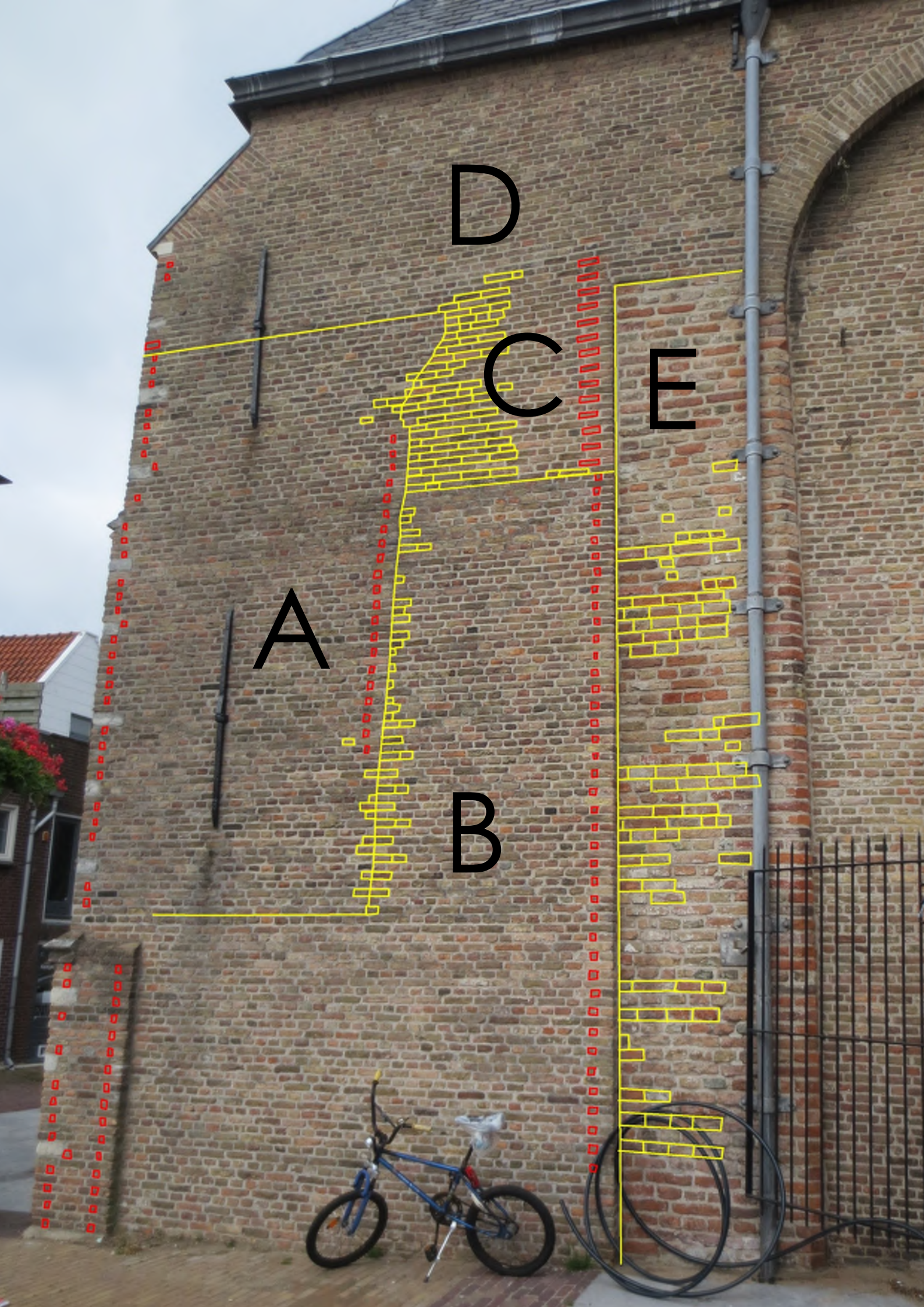
Reconstructie kerkzaal uit 1883 (preekgestoelte aan de oostgevel). De deur naar het kerkhof is al in de oostgevel aangebracht. Totaal 536 zitplaatsen op de begane grond.

Kerkzaal bestaande toestand in 1980 (voor de restauratie van 1979-1982). Dit moderne interieur was in 1954 tot stand gekomen. Er is een hal met grote openingen in het toren gedeelte. Er waren in totaal 375 zitplaatsen op de begane grond.

Kerkzaal nieuwe toestand in 1982 (na de restauratie van 1979-1982). De grote openingen in het toren lichaam zijn symmetrisch dichtgezet. In totaal zijn er 408 zitplaatsen op de begane grond. In de huidige situatie is het looppad verbreedt ten koste door de banken uit 1980 in te korten.

D

C

E

A

B

II – Bouwhistorische analyse metselwerk oostgevel

In geel zijn onregelmatigheden in het metselverband en bouwnaden aangegeven. In rood zijn de klezoren en drieklezoren aangegeven, deze helpen ons bij het dateren van het muurvlak.

- A. Dit deel wordt gekenmerkt door de toepassing van klezoren (in rood aangegeven) in de hoekoplossing van het metselwerk. Over het algemeen wordt gezegd dat klezoren tot ongeveer 1700/1725 werden toegepast, dit is echter streek afhankelijk. Vlak A wordt aan de onderzijde en rechterzijde begrenst door een rechte bouwnaad. Het metselverband van vlak A is zeer regelmatig. Dit betekent dat het uit één bouwperiode komt en dat er waarschijnlijk geen hergebruikte stenen zijn gebruikt.
Datering: Waarschijnlijk is dit deel opnieuw opgetrokken toen de kerk in 1615 werd herbouwd.
- B. Vlak B heeft een L-vorm en heeft een relatief weinig bouwsporen. Aan de onderzijde bevindt zich geheel links bevindt zich een licht uitgemetseld deel (met klezoren) en geheel rechts sluit het metselwerk aan op de oudere stenen. Als hoekoplossing zijn hier klezoren toegepast.
De bouwnaad tussen vlak A en B vertoont aan de zijde van vlak A klezoren als hoekoplossing, hieraan kun je zien dat vlak A een latere aanvulling is. Beide bouwdelen zijn wel opgebouwd in dezelfde stenen en hetzelfde metselverband.
Datering: waarschijnlijk begin 16^e eeuw. Volgens C. Van Groningen is de kerk in 1512 herbouwd, mogelijk komen deze muur fragmenten uit deze periode. Bronnen maken er melding van dat de kerk in 1615 niet geheel werd verwoest. Behoud van delen van de gevel is dus zeker mogelijk.
- C. Vlak C vertoont een onregelmatig metselverband waarbij veel kapotte bakstenen met ongeveer het formaat drieklezoor zijn toegepast. Als hoekoplossing aan de rechterzijde zijn drieklezoren in de koppenlagen toegepast.
Datering: De vele drie-klezoren en het onregelmatige metselpatroon wijzen erop dat er gebruik is gemaakt van hergebruikte stenen. De toepassing van drieklezoren als hoekoplossing wijzen erop dat dit bouwdeel waarschijnlijk na 1700/1725 is uitgevoerd. Bronnen geven aan dat de kerk in 1722 is gerestaureerd. Een groot deel van het dak en het gewelf moest toen worden vernieuwd. Er werden toen tevens 'zwart verweerde muren' gerestaureerd. Mogelijk was dit één van de muren.
- D. Het bovenste deel vertoont een regelmatig metselwerk, zonder veel onregelmatigheden. De baksteen sluit op het oog gezien qua formaat, kleur en metselverband aan op het overige metselwerk.
Datering: In 1779 werd de kerk gerestaureerd. Bronnen zeggen hier het volgende over: "De oostgevel bevond zich op dat moment in een zeer slechte staat. Het bovenste deel van de oostgevel zou moeten worden afgebroken tot de hoogte van de zijmuren."
- E. De stenen van dit bouwvlak wijken qua formaat en kleur af van de overige stenen (maar komen overeen met de stenen in vlak J). Het gaat hier om kloostermoppen van het formaat 28 x 12 x 7 cm.
Datering: de maat van de kloostermoppen wijst op een ontstaansdatum in de 14^e eeuw. Dit komt overeen met de historische (archief) gegevens. Dit muurdeel is dus van voor de herbouw in 1615. Met name in het middengedeelte zijn echter veel gebroken bakstenen toegepast, dit wijst er echter op dat er sprake is van hergebruikte baksteen.

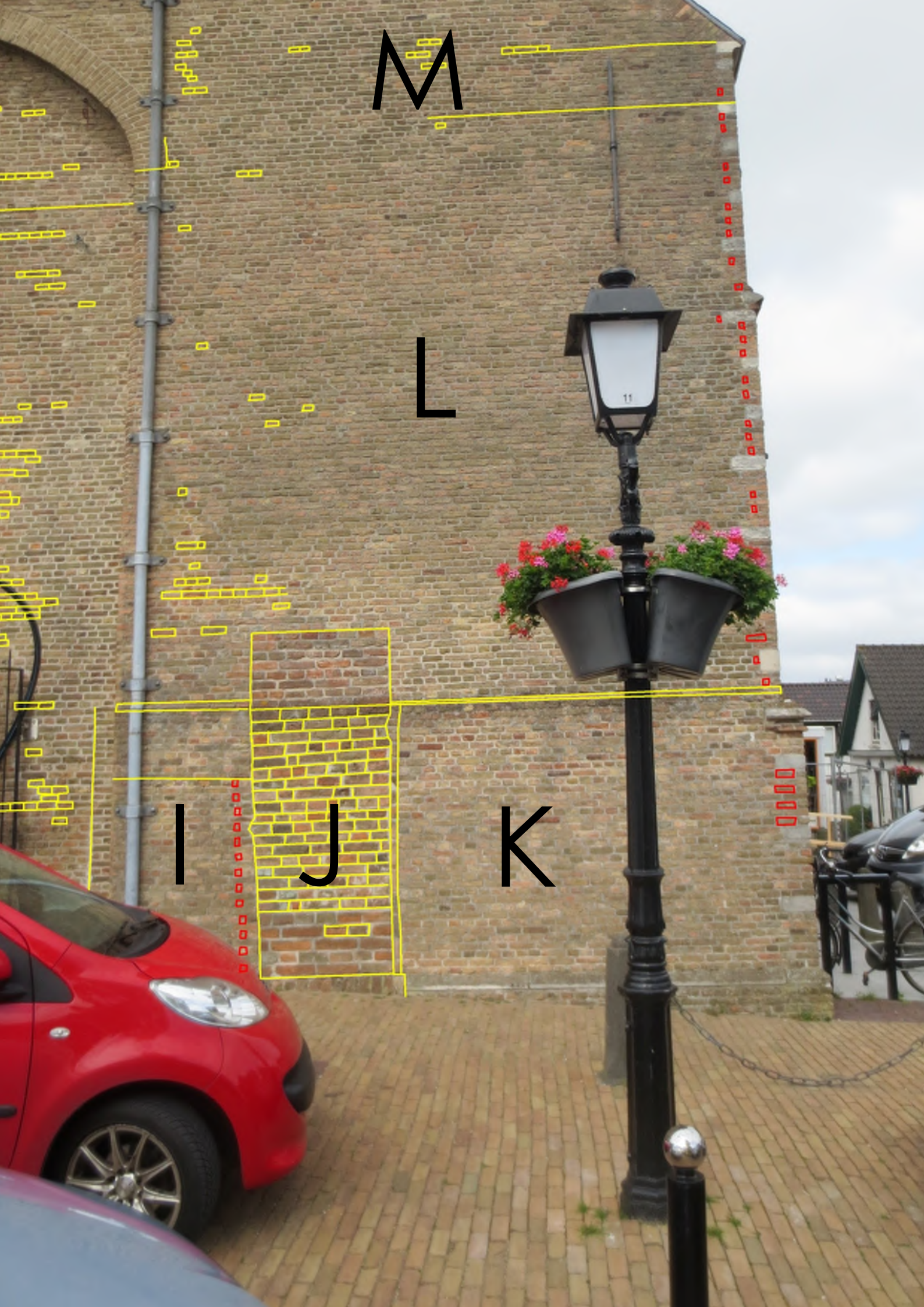
H

G

F

- F. Rondom de houten aanbouw is het metselwerk zwaar verstoord. Deze verstoring is bijvoorbeeld terug te vinden in het metselverband. Op de plek waar normaal een rij strekken zou moeten zijn, bevinden zich meerdere malen een rijen koppen. Tevens zijn er relatief veel kortere strekken toegepast, dit duidt erop dat er sprake is van hergebruikte (kapotte) bakstenen. De baksteen zelf – op het oog – overeen met de baksteen uit 1615. Datering: De datering van dit metselwerk is giswerk. Mogelijk is het uit de 18^e eeuw, toen de oost gevel deels opnieuw moest worden opgetrokken, maar het is ook mogelijk dat – gezien de vele verstoringen rondom de houten aanbouw – deze verstoringen uit de bouwperiode van de aanbouw zijn (eind 19^e eeuw).
- G. De bakstenen in deze invulling komen – op het oog – overeen met de rest van deze gevel. In het metselwerk zitten echter veel onregelmatigheden. Er zijn veel kapotte bakstenen gebruikt, waarbij de strek zijn oorspronkelijke lengte niet meer heeft. Datering: Dit geveldeel is ten tijde van de herbouw na 1615 dichtgezet. De vele kapotte bakstenen duiden op hergebruikte stenen. De geveldelen uit 1615 hebben een zeer regelmatig metselverband, daarom wordt aangenomen dat dit geveldeel van latere datum is, gebruikmakend van de 17^e-eeuwse steen. Waarschijnlijk is dit geveldeel in de 18^e eeuw (mogelijk 1722) opnieuw opgetrokken en komt daarmee uit dezelfde periode als muurfragment C. Er zijn echter geen duidelijke drieklezoren in de hoekoplossingen aangetroffen.
- H. Het bovenste bouwdeel vertoont relatief weinig onregelmatigheden. De scheiding wordt gevormd door een dubbele laag strekken, hiermee is het bestaande metselverband verbroken. Datering: Waarschijnlijk uit dezelfde periode als D en M (1779).

M

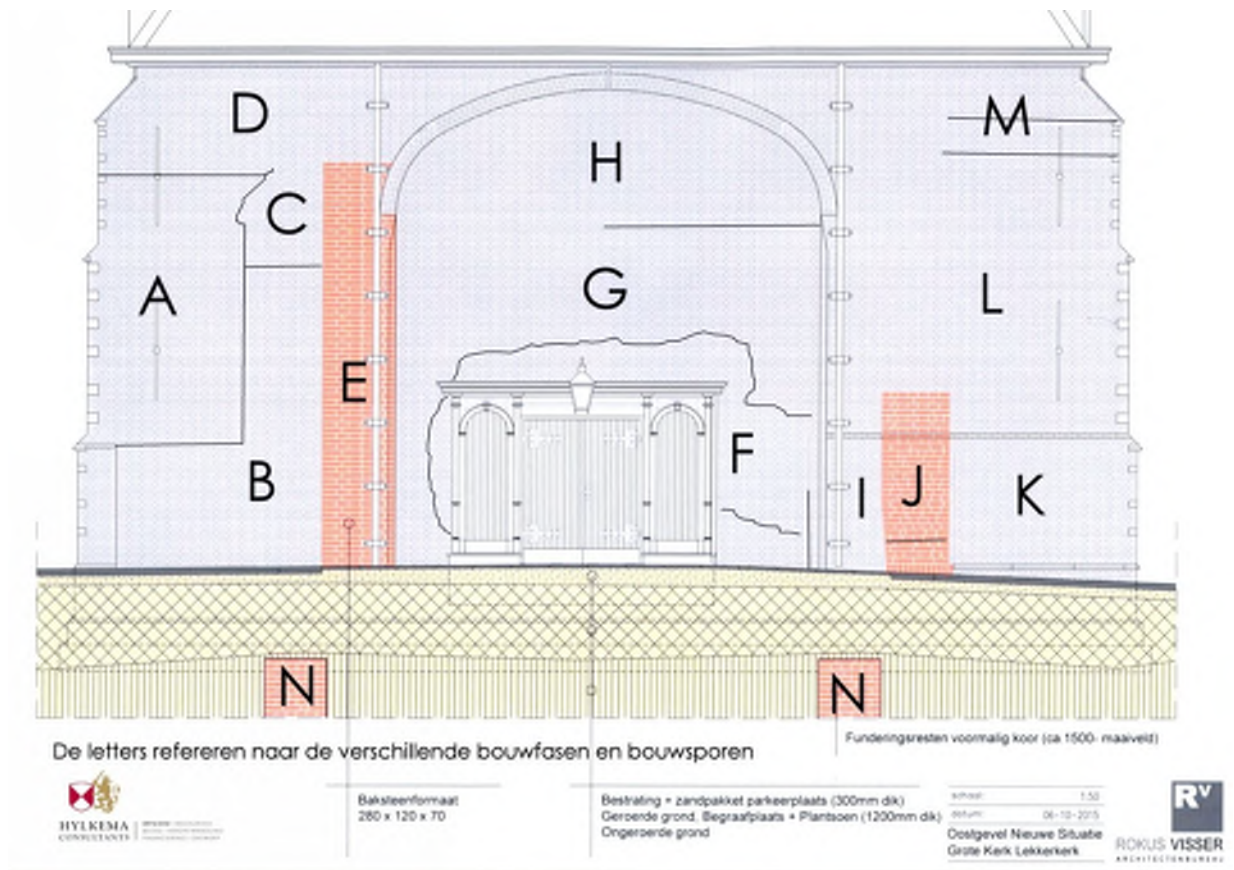
L

I

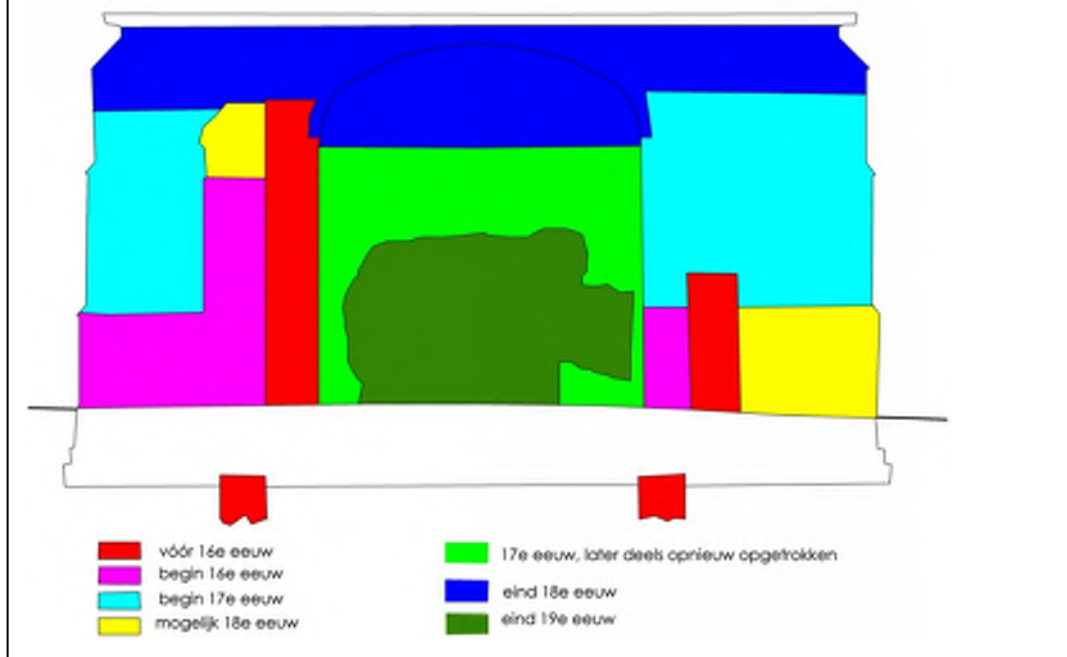
J

K

- I. Dit bouwvlak wordt gekenmerkt door een regelmatig metselverband en klezoren op als hoekoplossing. De gele lijn aan de bovenzijde geeft het punt aan waarop het metselverband wordt onderbroken. Boven deze lijn zijn geen klezoren meer toegepast als hoekoplossing. Mogelijk komt dit omdat het naastgelegen bouwvlak (J) iets schuin loopt en er geen noodzaak meer was voor de toepassing van een klezoor.
Datering: het bouwvlak vertoont veel gelijkenissen met bouwvlak B en dateert waarschijnlijk uit het begin van de 16^e eeuw (circa 1512).
- J. Deze bakstenen komen overeen met bouwvlak E. Het middengedeelte kent echter veel verstoringen. Hier zijn veel kapotte bakstenen gebruikt. Deze hebben daardoor niet meer hun oorspronkelijke formaat van 28 x 12 x 7 cm.
Datering: Gezien het feit dat er veel kapotte bakstenen zijn toegepast, gaat het om hergebruikte stenen uit waarschijnlijk de 14^e eeuw. De hergebruikte stenen zijn voor de bouwfase in 1512 aangebracht, dus voor bouwdeel I.
- K. Dit bouwdeel heeft geen onregelmatigheden in het metselwerk. In de hoekoplossing aan de rechterzijde zijn enkele drieklezoren toegepast. Er zijn geen klezoren aangebracht. Tussen dit bouwdeel en bouwdeel L bevindt zich een richel. De bakstenen bevinden zich in een goede staat, er zijn weinig kapotte (hergebruikte) stenen toegepast.
Datering: dit bouwdeel komt waarschijnlijk uit de 18^e eeuw (of later). Een exacte datering is lastig. Dit bouwdeel heeft net als geveldeel C drie-klezoren als hoekoplossing, maar in tegenstelling tot geveldeel C is het metselverband zeer regelmatig en sluit hierbij meer aan bij geveldeel D, H en M. Het bouwdeel is van latere datum dan het naastgelegen J en L.
- L. Geveldeel L wordt gekenmerkt door de toepassing van klezoren in de hoekoplossing aan de rechterzijde. Aan de linkerzijde zijn enkele kleine onregelmatigheden in het metselwerk te zien, maar het metselwerk aan de rechterzijde is zeer regelmatig. Het geveldeel vertoont overeenkomsten met geveldeel A.
Datering: waarschijnlijk begin 17^e eeuw (1615), ten tijde van de herbouw van de kerk.
- M. Geveldeel M wordt van geveldeel L gescheiden middels een onregelmatigheid in het metselwerk. De lijn geeft het punt aan waar het metselverband afwijkt. Zowel bij de onderste als de bovenste lijn liggen twee strekken recht boven elkaar, terwijl deze een halve strek versprongen moesten zijn.
Datering: waarschijnlijke eind 18^e eeuw (1779).

De oostgevel is grofweg in drie delen onder te verdelen. Het linkerdeel (zuid), het middendeel onder de segmentboog en het rechterdeel (noord). Het deel onder het maaiveld kan als vierde deel worden gezien. In onderstaande tekening is de datering samengevat.

III – foto's tochtportaal

De deur in de oostgevel (tussen altaar en portaal). Aan de zijde van de kerk is deze voorzien van een afdekplaat.

Binnenzijde van het portaal.

Flora en fauna inspectie uitbreiding Grote- of Johanneskerk te Lekkerkerk

Definitief

Uitgave: 24 Oktober 2016

Watersnip-rapport 16A051

Colofon

Titel	Flora en fauna inspectie uitbreiding Grote- of Johanneskerk te Lekkerkerk
Status rapport	Definitief
Projectnummer	16A051
Datum uitgave	24 Oktober 2016
Samenstellers	Stefan Wijffe, adviseur Watersnip Advies John van Gemeren, sr. adviseur Watersnip Advies
Foto's	Watersnip Advies
Naam en adres opdrachtgever	College van Kerkrentmeesters van de Protestantse Gemeente Lekkerkerk Kerkplein 4 2941 AD Lekkerkerk
Contactpersoon opdrachtgever	Dhr. Rokus Visser (Architectenbureau ir. Rokus Visser BV

Alle auteursrechten ten aanzien van dit rapport worden uitdrukkelijk voorbehouden. Niets uit dit rapport mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar worden gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook zonder de voorafgaande schriftelijke toestemming van Watersnip Advies, noch mag het zonder een dergelijke toestemming worden gebruikt voor enig ander werk dan waarvoor het is vervaardigd.

Inhoudsopgave

1	INLEIDING	3
2	TOETSINGSKADER	5
2.1	EUROPESE RICHTLIJNEN	5
2.2	LANDELIJK NATUURBELEID- EN WETGEVING.....	5
2.2.1	<i>Flora- en Faunawet</i>	<i>5</i>
3	LOCATIEBESCHRIJVING	7
3.1	HUIDIGE SITUATIE	7
3.2	BOUWPLANNEN.....	FOUT! BLADWIJZER NIET GEDEFINIEERD.
4	RESULTATEN ONDERZOEK	9
4.1	METHODE	9
4.2	FLORA.....	9
4.3	FAUNA	10
4.3.1	<i>Vogels</i>	<i>10</i>
4.3.2	<i>Vissen.....</i>	<i>11</i>
4.3.3	<i>Amfibieën</i>	<i>11</i>
4.3.4	<i>Reptielen</i>	<i>11</i>
4.3.5	<i>Grondgebonden zoogdieren</i>	<i>12</i>
4.3.6	<i>Vleermuizen</i>	<i>12</i>
4.3.7	<i>Overige soorten</i>	<i>13</i>
5	CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN	15
5.1	CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN	15
5.2	ALGEMENE ZORGPLICHT	16
6	BRONNEN.....	17

1 Inleiding

Het College van Kerkrentmeesters van de Protestantse Gemeente Lekkerkerk is voornemens de bestaande Grote- of Johanneskerk te Lekkerkerk uit te breiden met een aanbouw. De aanbouw wordt geplaatst aan de oostgevel van het huidige kerkgebouw. De initiatiefnemer van de voorgenomen plannen dient te verkennen of er mogelijk schadelijke gevolgen zijn voor beschermde natuurwaarden in het plangebied. Daarbij wordt onderscheid gemaakt tussen beschermde planten- en diersoorten en beschermde gebieden.

Concreet betekent het dat nagegaan moet worden of er overtreding van de verbodsbepalingen voor beschermde soorten plaatsvindt (toetsing Flora- en Faunawet). Beschermde plantensoorten mogen niet vernietigd of beschadigd worden. Beschermde diersoorten mogen niet gedood, verwond of opzettelijk verontrust worden. Daarnaast mogen hun nesten, holen of andere voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen niet beschadigd, vernield, uitgehaald, weggenomen of verstoord worden en mogen hun eieren niet vernietigd of vernield worden.

Om te onderzoeken of deze bepalingen overtreden of aangetast worden dient het plangebied onderzocht te worden, middels een bureaustudie en onderzoek naar de aanwezige flora en fauna door een deskundige op het gebied van ecologie.

Op 17 oktober 2016 heeft een gekwalificeerd medewerker van Watersnip Advies een Flora- en fauna-inventarisatie verricht in het plangebied. Hierbij werd met name gelet op het voorkomen van beschermde planten- en diersoorten. Daarnaast zijn de verschillende biotopen binnen het plangebied beoordeeld met betrekking tot potentieel voorkomende beschermde soorten.

Dit rapport geeft een overzicht van de voor het plangebied aanwezige en verwachte flora en fauna in het plangebied. Vervolgens wordt aangegeven of er bij het realiseren van de voorgenomen plannen schade verwacht wordt aan beschermde soorten. Met het oog op de algemene zorgplicht, die geldt voor alle planten- en diersoorten, worden waar mogelijk maatregelen beschreven gericht op het voorkomen van schade.

2 Toetsingskader

2.1 Europese richtlijnen

Binnen de Europese Unie vormt de Natura2000 een netwerk van beschermde natuurgebieden. Het doel van deze gebieden is het behoud van de biodiversiteit in Europa. Het beschermen van kwetsbare planten en dieren en hun leefgebieden is hierbij het uitgangspunt. Deze richtlijnen zijn in Europa uitgewerkt in de Vogel- en Habitatrichtlijn. In de Nederlandse wetgeving zijn deze geïmplementeerd in de natuurbeschermingswet (gebiedsbescherming paragraaf 2.2.1) en de Flora- en faunawet (soortenbescherming paragraaf 2.2.2). De in deze rapportage weergegeven toetsing is uitgevoerd in het kader van de Flora- en faunawet.

2.2 Landelijk natuurbeleid- en wetgeving

2.2.1 Flora- en Faunawet

Op 1 april 2002 is de Flora- en faunawet (FF-wet) van kracht geworden. De Flora- en faunawet is opgesteld om in het wild voorkomende planten- beschermen. Van de 36.000 soorten die in Nederland voorkomen zijn er ongeveer 500 beschermd voor de wet. Werkzaamheden die schade kunnen veroorzaken aan soorten zijn, o.a; (ver)bouwen, slopen, of wegen aangelegd, water dempen en graven. Voor werkzaamheden die geen schade veroorzaken aan beschermde soorten, hoeft vooraf niets geregeld te worden. Als het echter onmogelijk is om schade aan beschermde soorten te voorkomen, dan moet vooraf bepaald worden of er een vrijstelling geldt of dat er een ontheffing moet worden aangevraagd. De voorwaarden verbonden aan een vrijstelling of ontheffing zijn afhankelijk van de mate van bescherming van de planten- en diersoorten die binnen het plangebied voorkomen. De soorten zijn onderverdeeld in drie categorieën: algemeen beschermde soorten (tabel 1 FF-wet), overige soorten (tabel 2 FF-wet) en streng beschermde soorten (tabel 3 FF-wet) Soorten uit tabel 3 zijn tevens ingedeeld in beschermde soorten die vallen onder het Besluit vrijstelling beschermde dier- en plantensoorten en beschermde soorten die vallen onder Bijlage IV van de Habitatrichtlijn.

Wanneer in geval van ruimtelijke ontwikkeling en inrichting schade ontstaat aan beschermde planten en dieren, geldt voor de algemeen beschermde soorten uit tabel 1 een vrijstelling. Ook voor de soorten uit tabel 2 kan een vrijstelling gelden, onder voorwaarde dat er gehandeld wordt volgens een door het ministerie van Economische Zaken goedgekeurde gedragscode. Wanneer het opstellen van een gedragscode niet mogelijk is of niet voldoende blijkt te zijn, moet voor de beschermde soorten uit tabel 2 een ontheffing worden aangevraagd bij de Rijksdienst van Ondernemend Nederland. Voor soorten in tabel 3 dient een ontheffing aangevraagd te worden op grond van een wettelijk belang uit het Besluit vrijstelling beschermde dier- en plantensoorten of een wettelijk belang uit de Habitatrichtlijn. Deze wettelijk omschreven belangen zijn:

- Bescherming van flora en fauna;
- Volksgezondheid of openbare veiligheid;
- Dwingende redenen van groot openbaar belang, met inbegrip van redenen van sociale of economische aard en voor het milieu wezenlijke gunstige effecten;
- Uitvoering van werkzaamheden in het kader van ruimtelijke inrichting of ontwikkeling (niet van toepassing bij soort van bijlage IV van Habitatrichtlijn).

Een ontheffing wordt alleen toegekend als de werkzaamheden het voortbestaan van de soort niet in gevaar brengen.

NB. *Naar verwachting wordt op 1 januari 2017 de nieuwe Wet Natuurbescherming van kracht. De nieuwe wet vervangt de Natuurbeschermingswet 1998, de Flora- en faunawet en de Boswet. Vanaf die datum is de Omgevingsdienst Haaglanden naar alle waarschijnlijkheid de instantie die ontheffingen verleent. Aanhaakbepalingen bij een omgevingsvergunning staan dan eveneens in deze nieuwe wet, in plaats van in de FF-wet en de NB-wet. Hiervoor blijft de gemeente het bevoegd gezag en aanspreekpunt.*

Door het nemen van (mitigerende) maatregelen kan een ontheffingsaanvraag in de meeste gevallen voorkomen worden. Deze maatregelen dienen voorafgaande aan de werkzaamheden uitgevoerd te worden om zo de functionaliteit van het plangebied voor de beschermde soort(en) ten allen tijden te behouden. Het gaat daarbij dus om het voorkómen van schade. Deze mitigerende maatregelen dienen opgesteld te worden door of in samenwerking met een ter zake kundige. Ook het integreren van ecologische maatregelen in onderdelen van het plan met het oog op consolideren van het leefgebied voor populaties kunnen een ontheffingsaanvraag voorkomen.

In het kader van de Flora- en faunawet zijn alle vogels beschermd. Tijdens het broedseizoen zijn de nesten van alle vogels beschermd en mogen niet verontrust worden. Nesten van sommige vogelsoorten zijn jaarrond beschermd. Ten aanzien van jaarrond beschermde nesten onderscheidt de FF-wet vijf categorieën: nesten die buiten het broedseizoen in gebruik zijn als vaste rust- en verblijfplaats (1), nesten van koloniebroeders die jaarlijks dezelfde vaste broedplaats hebben (2), nesten van vogels die niet in kolonie broeden maar wel jaarlijks dezelfde vaste broedplek hebben (3), nesten van vogels die jaarlijks gebruik maken van hetzelfde nest (4) en ten slotte nesten van vogels die geneigd zijn terug te keren naar de broedplek van het vorige jaar, maar wel flexibel genoeg zijn om zich elders te vestigen indien nodig (5). De nesten van de vogelsoorten van categorie 1 t/m 4 zijn jaarrond beschermd. De nesten van de soorten in categorie (5) zijn jaarrond beschermd als er onvoldoende alternatieven zijn of als zwaarwegende feite of ecologische omstandigheden dat rechtvaardigen.

Overigens geldt voor alle planten- en diersoorten de algemene zorgplicht uit artikel 2 van de FF-wet. Deze bepaalt dat een ieder die weet dat zijn of haar handelen nadelige gevolgen kan hebben voor flora en/of fauna, verplicht is om maatregelen te nemen (voor zover redelijkerwijs kan worden gevraagd) die deze negatieve gevolgen zoveel mogelijk voorkomen, beperken of ongedaan maken. De zorgplicht kan gezien worden als algemene fatsoenseis die voor iedereen geldt. Een uitgebreide beschrijving van de flora en fauna binnen het plangebied is te vinden in hoofdstuk 4.

3 Locatiebeschrijving

3.1 Huidige situatie

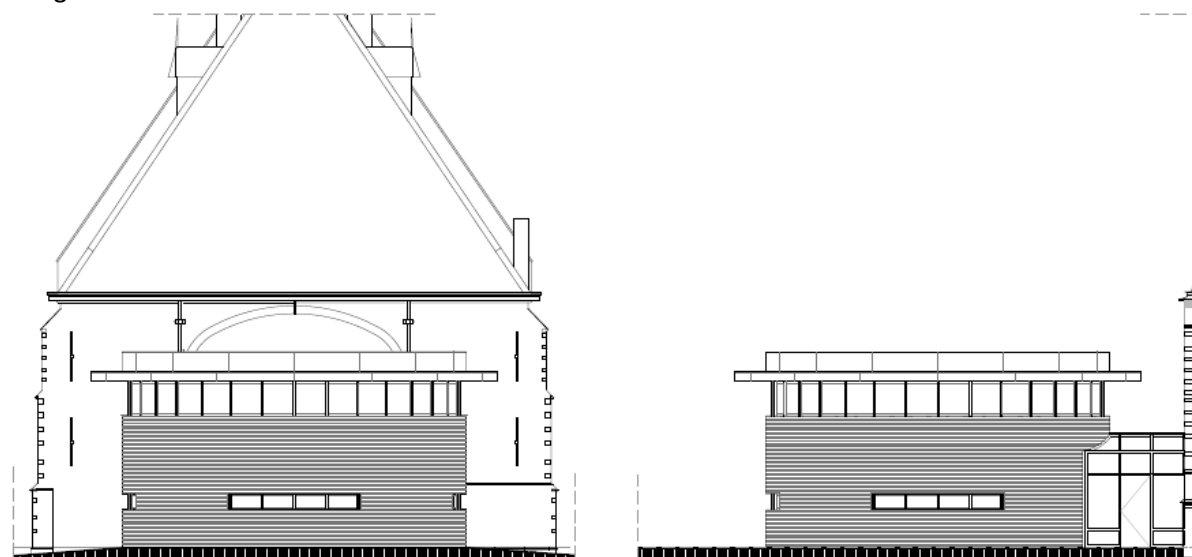
Het plangebied betreft de huidige Grote- of Johanneskerk te Lekkerkerk. Het betreft een historisch kerkgebouw. Op de locatie waar de uitbouw wordt gerealiseerd is momenteel een parkeerplaats aanwezig. Aanvullend staan er nog enkele solitaire bomen en straatlantaarns. Het plangebied is geheel verhard, op de boomspiegels van de straatbeplanting na. De gevel waar de uitbouw op wordt aangesloten bestaat volledig uit steen. Het dak van de huidige kerk bestaat uit leisteen.

Afbeelding 4 en 5: huidige situatie gevel en kerkplein waar de aanbouw is voorzien.

3.2 Uitbreidingsplannen

De bestaande parkeerplaatsen aan de oostzijde van het kerkgebouw worden opgeheven en vervangen door een uitbouw. De uitbouw sluit direct aan op de oostgevel van de Grote- of Johanneskerk. De uitbouw wordt twee bouwlagen hoog en krijgt een oppervlakte van ongeveer 180m² groot. De uitbouw zal onder andere gebruikt worden voor kindernevendiensten. Ook worden er goede sanitaire voorzieningen in gerealiseerd, iets wat in het huidige kerkgebouw ontbreekt. De realisatie moet de multifunctionaliteit van het kerkgebouw ten goede komen. Aan het huidige kerkgebouw vinden geen fysieke ingrepen plaats behoudens de aansluiting middels een kitvoeg tussen de aanbouw en het bestaande kerkgebouw.

Afbeelding 6: bouwkundige impressie van de te realiseren aanbouw aan de Grote- of Johanneskerk te Lekkerkerk.

4 Resultaten onderzoek

4.1 Methode

Voordat begonnen is met het verkennend veldonderzoek, is een korte, grondige bureaustudie uitgevoerd, waarbij diverse internetsites, relevante artikelen en verspreidingskaarten (o.a. RAVON) zijn geraadpleegd, om te bepalen welke (streng) beschermde planten- en diersoorten in het plangebied zouden kunnen voorkomen. De bureaustudie dient ertoe een meer gerichte, effectieve en efficiënte veldinventarisatie te kunnen uitvoeren.

Op maandag 17 oktober 2016 heeft een gekwalificeerd medewerker van Watersnip Advies een Flora- en fauna-inventarisatie verricht in het plangebied. Hierbij is onder andere gelet op plant- en diersoorten die voorkomen in het gebied, als op de potenties van het plangebied ten aanzien van beschermde soorten die in de omgeving van het plangebied voorkomen. Tevens is tijdens de inventarisatie een indicierend vooronderzoek uitgevoerd met betrekking tot vleermuizen. Hierbij is middels de checklist van het Vleermuisprotocol van de Gegevensautoriteit Natuur geïnventariseerd welke functies het plangebied ten aanzien van vleermuizen zou kunnen vervullen. Tijdens het veldbezoek is de zolderruimte van het kerkgebouw uitvoerig onderzocht op de aanwezigheid van vleermuizen. Hierbij is onder andere gebruik gemaakt van een endoscoop.

4.2 Flora

Uit de bureaustudie is gebleken dat de beschermde plantensoorten Daslook, Spindotterbloem, Hondskruid, Prachtklokje en Tongvaren (allen Tabel-2 FF-wet) voorkomen in de directe omgeving (0-1 km) van het plangebied. Op enige afstand (1-5 km) komen eveneens de beschermde plantensoorten Bosorchis, Brede orchis, Gele helmbloem, Gevlekte orchis, Grote keverorchis, Gulden sleutelbloem, Kleine zonnedaauw, Klein glaskruid, Klokjesgentiaan, Maretak, Moeraswespenorchis, Rapunzelklokje, Rietorchis, Ronde zonnedaauw, Ruig klokje, Spaanse ruiter, Steenbreekvaren, Stijf hardgras, Waterdrieblad, Wilde kievitsbloem, Wilde marjolein en Zomerklokje (allen Tabel-2 FF-wet) voor.

Het plangebied is sterk gecultiveerd door verharding en bebouwing. Er is enkel straatbeplanting aanwezig in de vorm van twee solitaire zomerlindes en enkele plantenbakken met geraniums welke zijn opgehangen aan de straatlantaarns. De lindes worden gehandhaafd in de toekomstige situatie.

Afbeelding 7 en 8: aanwezige straatbeplanting in het plangebied. De lindes blijven gehandhaafd.

Van de beschermde soorten die naar voren zijn gekomen vanuit de bureaustudie is er alleen potentie voor muurplanten zoals Tongvaren, Gele helmblom en Steenbreekvaren. Deze zijn tijdens de inventarisatie niet aangetroffen. Geschikt biotoop ontstaan wanneer oude muren in slechte staat van onderhoud verkeren en daarnaast erg vochtig zijn. De muren van de Grote- of Johanneskerk zijn in goede staat van onderhoud en bieden momenteel geen geschikte groeiplekken voor dergelijke planten. Op de muren zijn dan ook geen muurplanten aangetroffen. Er zijn geen beschermde plantensoorten aangetroffen en deze worden ook niet verwacht.

4.3 Fauna

4.3.1 Vogels

Uit de bureaustudie is gebleken dat de beschermde vogelsoorten Boomvalk, Buizerd, Gierzwaluw, Grote gele kwikstaart, Havik, Huismus, Kerkuil, Ooievaar, Ransuil, Roek, Slechtvalk, Sperwer, Steenuil en Wespendif (allen Tabel-3 FF-wet) voorkomen in de directe omgeving (0-1 km) van het plangebied. De nesten van deze vogelsoorten zijn ook buiten het broedseizoen beschermd aangezien de vaste rust- en verblijfplaatsen tot de categorie 1 tot en met 4 van de jaarrond beschermde nesten behoren. Te verwachten vogelsoorten die in het plangebied voorkomen zijn nagenoeg allen cultuurvolgers of stadsvogels. Gezien de hoge mate van verstedelijking en cultuurdruk in het plangebied zijn op voorhand alleen de Huismus en Gierzwaluw mogelijk in het plangebied te verwachten.

Het huidige kerkgebouw wordt niet aangetast. Eventuele verblijfplaatsen worden niet verwijderd of verplaatst. Mogelijk kunnen de werkzaamheden wel verstoring door bijvoorbeeld geluid en trillingen veroorzaken gedurende het broedseizoen. Er is daarom gekeken naar de potentie voor huismussen en gierzwaluwen op de oostgevel en de eerste 10 meter van de noord- en zuidgevel. Dit omdat de werkzaamheden hier de meeste invloed hebben. De aanwezigheid van de Gierzwaluw en Huismus is echter niet te verwachten. De lestenen op het dak sluiten nauw aan waardoor geschikte invliegopeningen ontbreken. Op het oostelijke dakvlak zijn een drietal ventilatiekappen aanwezig. Deze zijn ontoegankelijk voor vogels omdat ze voorzien zijn van gaas. Vanuit de dakgoot is geen toegankelijke ruimte tussen de dakbedekking en het dakbeschot aanwezig. De ruimtes rondom de dakgoot zijn bovendien afgedicht met loodslabben. Tussen de onderzijde van de dakgoot en de gevels is een kier aanwezig. Deze is echter ondiep en doodlopend omdat deze eveneens is afgewerkt met loodslabben. Ook op de gevels zijn geen holtes aanwezig die toegankelijk zijn voor de Huismus of Gierzwaluw. Verstoring van de vaste rust- en verblijfplaatsen van de Huismus en Gierzwaluw is dan ook uit te sluiten.

Afbeelding 9 en 10: detailopname van de ventilatiehuif (links) en de algemene staat van het dak (rechts).

Overigens zijn de nesten van alle vogelsoorten gedurende het broedseizoen beschermd. Dit houdt in dat de nesten van vogelsoorten die niet jaarrond beschermd zijn niet verstoord, verwijderd of beschadigd mogen worden gedurende het broedseizoen. Het broedseizoen loopt globaal van mei tot en met juli. Dit is omdat de meeste vogelsoorten in deze periode broeden. Er zijn echter ook vogelsoorten die buiten deze periode broeden. De afbakening mei – juli is dan ook globaal en geen harde scheiding tussen wel of geen broedseizoen. Van belang is of een nest in gebruik is of niet.

Tijdens het veldbezoek werden alleen een aantal exemplaren van de Kauw waargenomen. Er zijn geen huismussen of gierzwaluwen waargenomen; het ontbreken van de Gierzwaluw is logisch gezien de seizoenmigratie van de soort. Sporen van huismussen en gierzwaluwen zoals verlaten nesten of uitwerpselen zijn eveneens niet waargenomen. Volgens de bouwlieden die bezig waren met de restauratie van de toren probeerden de kauwen met regelmaat toegang te krijgen tot ruimtes in de toren. Ook de nesten van de Kauw zijn gedurende het broedseizoen beschermd. Indien de werkzaamheden in het broedseizoen worden uitgevoerd moet er dus gelet worden op de aanwezigheid van broedparen om deze niet te verstoren, beschadigen et cetera.

4.3.2 Vissen

Uit de bureaustudie is gebleken dat de beschermde vissoorten Kleine modderkruiper (Tabel-2 FF-wet) en Bittervoorn (Tabel-3 FF-wet, Habitatrichtlijn IV) voorkomen in de directe omgeving (0-1 km) van het plangebied. Op verdere afstand komen eveneens de Europese meerval (Tabel-2 FF-wet) en de Grote modderkruiper (Tabel-3 FF-wet, Habitatrichtlijn IV) voor. De werkzaamheden en het plangebied hebben geen enkele relatie met omliggend oppervlaktewater, laat staan biotoop waar dergelijke vissoorten in voor komen. De planvorming heeft dan ook geen negatief effect op beschermde vissoorten.

4.3.3 Amfibieën

Uit de bureaustudie is gebleken dat de beschermde amfibiesoorten Heikikker en Rugstreeppad (beiden Tabel-3 FF-wet, Habitatrichtlijn IV) voorkomen in de directe omgeving (0-1 km) van het plangebied. Op verdere afstand komen eveneens de Alpenwatersalamander (Tabel-2 FF-wet) en de Kamsalamander (Tabel-3 FF-wet, Habitatrichtlijn IV) voor. Binnen het plangebied is geen biotoop aanwezig voor dergelijke beschermde amfibiesoorten. Door de sterke 'verstening' van het plangebied is zelfs geen biotoop voor algemeen beschermde amfibiesoorten als de Gewone pad en Bruine kikker (Beiden Tabel-1 FF-wet) aanwezig. Dit door het ontbreken van vegetatie en water. De planvorming heeft daarom geen negatief effect op beschermde amfibiesoorten.

4.3.4 Reptielen

Uit de bureaustudie is gebleken dat de beschermde reptielsoort Ringslang (Tabel-3 FF-wet, Bijlage I AMvB) voorkomt op enige afstand (1-5 km) van het plangebied. Binnen het plangebied is geen biotoop aanwezig voor de Ringslang. De Ringslang is een schuwe, watergebonden slangensoort die voorkomt in het veenweidegebied, moerassen, heidegebieden etc. Dergelijk biotoop is niet in het plangebied aanwezig waardoor de aanwezigheid van de Ringslang kan worden uitgesloten. De planvorming heeft daarom geen negatief effect op beschermde reptielsoorten.

4.3.5 Grondgebonden zoogdieren

De bureaustudie geeft weer dat de beschermde grondgebonden zoogdiersoorten Damhert (Tabel-2 FF-wet), Bever (Tabel-3 FF-wet, Habitatrichtlijn IV) en Waterspitsmuis (Tabel-3 FF-wet, Bijlage I AMvB) voorkomen op enige afstand (1 – 5km) van het plangebied. Dergelijke grondgebonden zoogdiersoorten zijn gebonden aan natuurlijke, uitgestrekte en specialistische milieus zoals bossen, extensieve graslanden en moerassen. Dergelijk biotoop is niet binnen het plangebied en binnen de directe omgeving van het plangebied aanwezig. Ook voor algemeen beschermde zoogdiersoorten die graag voorkomen in de buurt van menselijke activiteit als de Egel (Tabel-1 FF-wet) is geen biotoop in het plangebied aanwezig. Overigens geldt voor tabel 1 soorten een vrijstelling in het kader van ruimtelijke ontwikkelingen. De algemene zorgplicht is wel ten alle tijden van toepassing. De planvorming heeft overigens geen negatief effect op beschermde grondgebonden zoogdiersoorten.

4.3.6 Vleermuizen

Hoewel vleermuizen zoogdieren zijn, worden deze vanwege hun afwijkende eigenschappen als afzonderlijke groep behandeld in deze rapportage. Alle vleermuizen die voorkomen in Nederland zijn strikt beschermd (tabel 3 FF-wet / Bijlage IV Habitatrichtlijn).

Uit de bureaustudie blijkt dat er verschillende streng beschermde vleermuissoorten voorkomen in de directe omgeving (0-1 km) van het plangebied. Het betreft de Gewone dwergvleermuis, Ruige dwergvleermuis en Laatvlieger. Op verdere afstand komen de Meervleermuis, Watervleermuis en Rosse vleermuis voor. Tijdens de veldinventarisatie van 17 oktober is een indicierend vooronderzoek uitgevoerd met betrekking tot vleermuizen. Hierbij is middels de checklist van het Vleermuisprotocol 2013 van de Gegevensautoriteit Natuur geïnventariseerd welke functies het plangebied ten aanzien van vleermuizen zou kunnen vervullen.

Oude hoge gebouwen als kerken kunnen belangrijke functies voor vleermuizen vervullen als vaste rust- en verblijfplaatsen. Aangezien alle vleermuizen tot de Tabel-3 en Habitatrichtlijn behoren zijn onder andere ook de vaste rust- en verblijfplaatsen van deze dieren beschermd. Hoewel in de planvorming geen werkzaamheden zijn voorzien die mogelijke vaste rust- en verblijfplaatsen aantasten of vernietigen kan er wel verstoring door bijvoorbeeld geluid of trillingen ontstaan. Ook deze verstoring is schadelijk. Om te bepalen of het kerkgebouw gebruikt wordt door vleermuizen is een uitgebreide bouwkundige inspectie uitgevoerd. Onder andere de voor vleermuizen aantrekkelijke kerkzolder is grondig onderzocht op de mogelijke aanwezigheid van vleermuizen. Hierbij is niet alleen gelet op de aanwezigheid van individuen, maar ook op sporen die op aanwezigheid kunnen duiden zoals uitwerpselen, prooi-resten, bruinverkleuringen en dergelijke. Hierbij is gebruik gemaakt van een krachtige Maglite zaklamp en van een endoscoop (Bosch GIC 120C). Tijdens de inspectie zijn geen exemplaren of sporen van vleermuizen aangetroffen. De kerkzolder was toegankelijk en goed te inspecteren. Van binnen uit was echter ook goed zichtbaar (tegenlicht) dat de kerkzolder nauwelijks toegankelijk is voor vleermuizen. De aanwezigheid van vleermuizen in het kerkgebouw is uit te sluiten.

Afbeelding 11 en 12: inspectie van het kerkgebouw, er werden geen indicatoren gevonden die wijzen op mogelijk gebruik door vleermuizen.

4.3.7 Overige soorten

In de directe omgeving (0-1 km) van het plangebied komt de libellensoort Rivierrombout (Tabel-3 FF-wet, Habitatrichtlijn IV) voor. Op enige afstand (1-5 km) komen eveneens beschermde libellensoorten voor; de Gevlekte witsnuitlibel en de Groene glazenmaker (Beiden Tabel-3 FF-wet, Habitatrichtlijn IV). De Rivierrombout is zoals de naam al impliceert gebonden aan het rivierengebied, en dan voornamelijk op plekken waar slibafzetting plaats vindt. De Gevlekte witsnuitlibel is vooral gebonden aan laagveenmoerassen evenals de Groen glazenmaker. De Groene glazenmaker is gebonden aan de zoetwaterplant Krabbenscheer die als waardplant voor de voortplanting wordt gebruikt. Dergelijk biotoop is niet in het plangebied aanwezig. Een negatief effect op beschermde overige soorten door de voorgenomen planvorming is dan ook niet aan de orde.

5 Conclusies en aanbevelingen

In dit hoofdstuk volgt een opsomming van de conclusies en aanbevelingen. Daarnaast wordt er aangegeven of er bij het realiseren van de nieuwbouwplannen schade verwacht wordt aan de (streng) beschermde soorten binnen het plangebied.

5.1 Conclusies en aanbevelingen

- In het plangebied zijn geen beschermde plantensoorten aanwezig, behorend tot de categorieën 1 t/m 3 van de Flora en faunawet. Binnen het plangebied is ook geen biotoop aanwezig voor beschermde plantensoorten. Enkel voor beschermde muurplanten kan het plangebied potentie bieden, echter deze zijn niet waargenomen. Bovendien zijn de aanwezige kerkmuren in goede staat (geen gaten, scheuren, vochtige plekken etc.) en bieden deze hierdoor geen geschikte groeiplaatsen aan dergelijke beschermde plantensoorten. Een negatief effect op beschermde plantensoorten door de voorgenomen planvorming is dan ook niet aan de orde.
- De werkzaamheden dienen bij voorkeur buiten het broedseizoen te worden uitgevoerd, zodat overtreding van de FF-wet wordt voorkomen. Het broedseizoen loopt globaal van 15 maart tot 15 juli. De FF-wet hanteert echter geen standaard periode voor het broedseizoen; van belang is of een nest bewoond is. Indien een bewoond nest wordt aangetroffen, mogen er geen werkzaamheden uitgevoerd worden die het nest verstoren. *Voor aanvang van werkzaamheden tijdens het broedseizoen dient een terzake kundige een inspectie uit te voeren ten aanzien van eventuele broedende vogels.*
- Aanvullend zijn er vogelsoorten waarvan de nesten jaarrond beschermd zijn, dus ook buiten het broedseizoen. In de omgeving van het plangebied betreft het de Huismus en Gierzwaluw (beiden Tabel-3 FF-wet). Het plangebied biedt momenteel geen geschikt broedbiotoop doordat er onvoldoende of ongeschikte toegang tot geprefereerde ruimtes in het gebouw is voor deze soorten. Ook zijn er geen individuen of sporen van mogelijk gebruik waargenomen. De aanwezigheid van vogelsoorten met jaarrond beschermde nesten is uitgesloten.
- Uit de bureaustudie blijkt dat diverse beschermde vissoorten zoals de Kleine modderkruiper, Europese meerval (Tabel-2 FF-wet), Grote modderkruiper en Bittervoorn (beiden Tabel-3 FF-wet, bijlage I AMvB) voorkomen binnen een radius van 0 – 5 kilometer van het plangebied. In het plangebied is geen water aanwezig, en er zijn geen ingrepen voorzien die invloed hebben op het omliggende watersysteem. Een negatief effect op beschermde vissoorten door de voorgenomen planvorming is dan ook niet aan de orde.
- Uit de bureaustudie is gebleken dat de beschermde amfibiesoorten Alpenwatersalamander (Tabel-2 FF-wet) en Rugstreeppad, Heikikker en Kamsalamander (allen Tabel 3 FF-wet, Habitatrichtlijn IV) voorkomen binnen een radius van 5 kilometer van het plangebied. Voor deze soorten is geen geschikt biotoop aanwezig in het plangebied en de soorten worden daarom ook niet verwacht. Een negatief effect op beschermde amfibiesoorten door de voorgenomen planvorming is dan ook niet aan de orde.

- De streng beschermde reptielsoort Ringslang (Tabel-3 FF-wet, Bijlage I AMvB) komt voor in de ruimere omgeving (1 – 5 km) van het plangebied. Binnen het plangebied is echter geen geschikt biotoop voor de Ringslang aanwezig en de aanwezigheid van de Ringslang wordt dan ook niet verwacht. Een negatief effect op beschermde amfibiesoorten door de voorgenomen planvorming is niet aan de orde.
- Ten aanzien van beschermde grondgebonden zoogdiersoorten is uit de bureaustudie gebleken dat de beschermde Bever (Tabel-3 FF-wet, Habitatrichtlijn IV), Damhert (Tabel-2 FF-wet), Boommarter (Tabel-3 FF-wet, Bijlage I AMvB) voorkomen op enige afstand van het plangebied. Voor deze soorten is binnen het plangebied geen geschikt biotoop aanwezig. De aanwezigheid binnen het plangebied kan wel een negatief effect door de voorgenomen planvorming op beschermde grondgebonden zoogdiersoorten is niet aan de orde.
- Alle in Nederland voorkomende vleermuissoorten zijn beschermd (Tabel-3 FF-wet, Habitatrichtlijn IV), evenals de vaste rust- en verblijfplaatsen die zij gebruiken. In de omgeving van het plangebied komen de Gewone dwergvleermuis, Ruige dwergvleermuis, Laatvlieger, Meervleermuis, Watervleermuis en Rosse vleermuis voor. De werkzaamheden leiden niet tot verlies van vaste rust- en verblijfplaatsen. Mogelijk kunnen de werkzaamheden wel tot verstoring van deze locaties zorgen. Uit de bouwkundige inspectie is echter gebleken dat het gebouw niet in gebruik is als vaste rust- en verblijfplaats van vleermuizen. Er zijn geen individuen of sporen van vleermuizen aangetroffen. Een negatief effect op beschermde vleermuissoorten is dan ook niet aan de orde.
- Ten aanzien van de overige soorten is gebleken dat de libellensoorten Rivierrombout, Gevlekte witsnuitlibel en Groene glazenmaker (alle Tabel-3 FF-wet, Habitatrichtlijn IV) voorkomen in de omgeving van het plangebied. Deze soorten zijn gebonden aan een specialistische aquatische biotopen zoals zandafzettingen, moeras en krabbenscheervegetaties. Dergelijk biotoop is niet in het plangebied aanwezig waardoor de aanwezigheid van deze soorten kan worden uitgesloten. Een negatief effect op overige soorten is dan ook niet aan de orde.

5.2 Algemene Zorgplicht

Voor alle planten- en diersoorten geldt de algemene zorgplicht die is opgenomen in artikel 2 van de Flora- en faunawet. Deze bepaalt dat een ieder die weet dat zijn of haar handelen nadelige gevolgen voor flora en/of fauna kan hebben, verplicht is om maatregelen te nemen (voor zover redelijkerwijs kan worden gevraagd) die deze negatieve gevolgen zoveel mogelijk voorkomen, beperken of ongedaan maken.

Te denken valt aan maatregelen gedurende de werkzaamheden zoals het verplaatsen van dieren die niet voldoende kunnen vluchten. Ook kan gedacht worden aan natuur-inclusief bouwen, waarin in de nieuwbouw voldoende aandacht is gegeven aan het aspect ecologie door onder andere het realiseren van nieuwe mogelijkheden voor vaste rust- en verblijfplaatsen (voor vogels en vleermuizen) .

6 Bronnen

Geraadpleegde literatuur

1. Dienst landelijk gebied, *Handreiking Flora- en faunawet* oktober 2006
2. Ministerie van Landbouw, natuurbeheer en voedselkwaliteit, *Rode Lijsten*, Den Haag, 2004
3. Vleermuisvakberaad Netwerk Groene Bureaus, Zoogdiervereniging en Gegevensautoriteit Natuur 2013. *Vleermuisprotocol 2013*, 27 maart 2014
4. Rijksdienst voor Ondernemend Nederland, Soortenstandaard Gierzwaluw *Apus apus*, versie 2.0, 2014
5. Rijksdienst voor Ondernemend Nederland, Soortenstandaard Huismus *Passer domesticus*, versie 2.0, 2014
6. Kapteyn K., *Vleermuizen in het landschap*, 1995.
7. NDFF, quickscanhulp.nl, 13-10-2016 10:05:37
8. Rokus Visser Architectenbureau, Uitbreiding Oostzijde Grote- of Johanneskerk te Lekkerkerk (voorlopig), Ruimtelijke onderbouwing, Historische verkenning, 16-10-2015

Geraadpleegde internetsites:

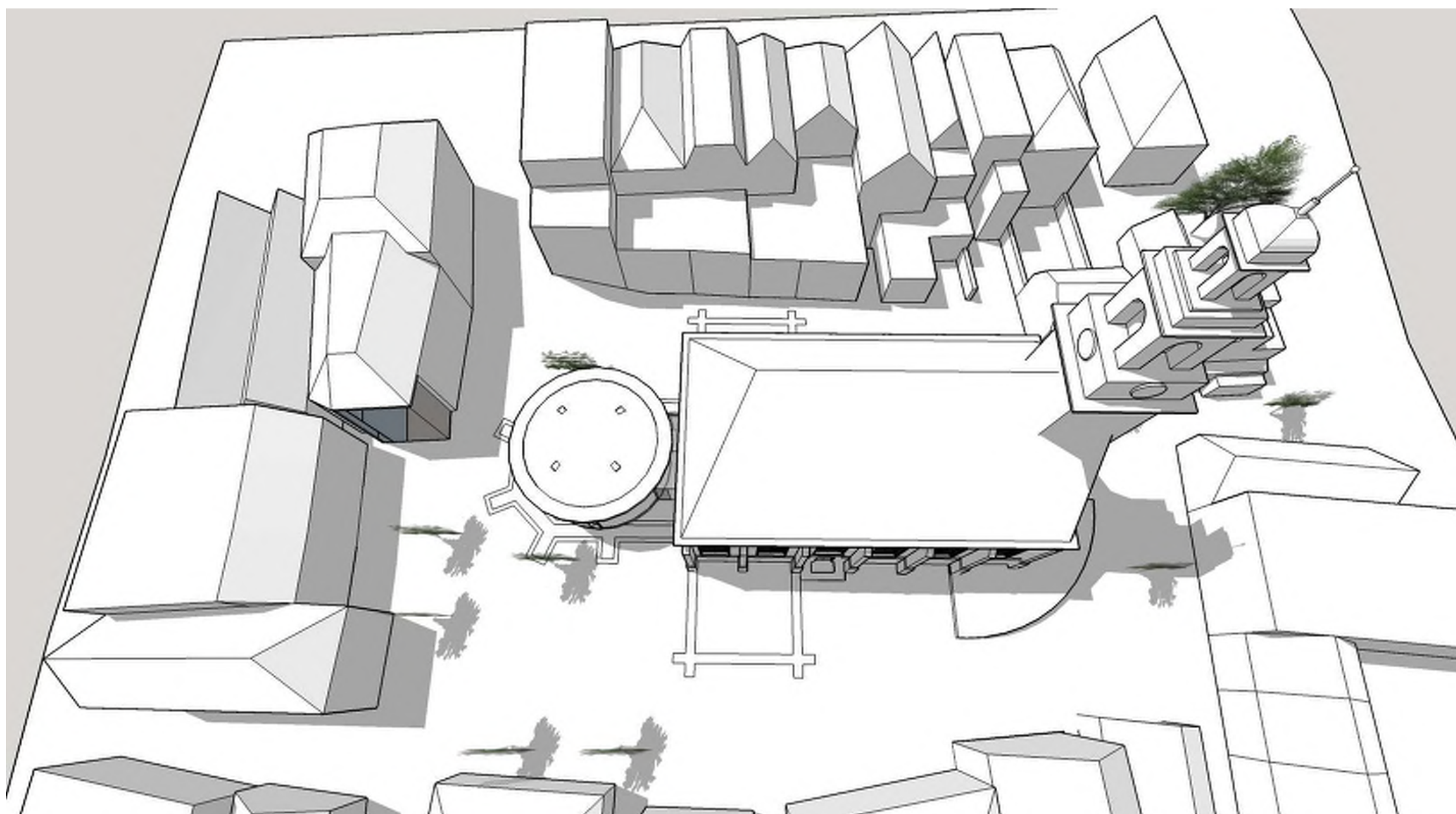
9. www.rijksoverheid.nl
10. www.bij12.nl
11. www.hetInvloket.nl
12. www.ravon.nl
13. www.vleermuis.net
14. www.zuid-holland.nl
15. waarneming.nl

Watersnip Advies

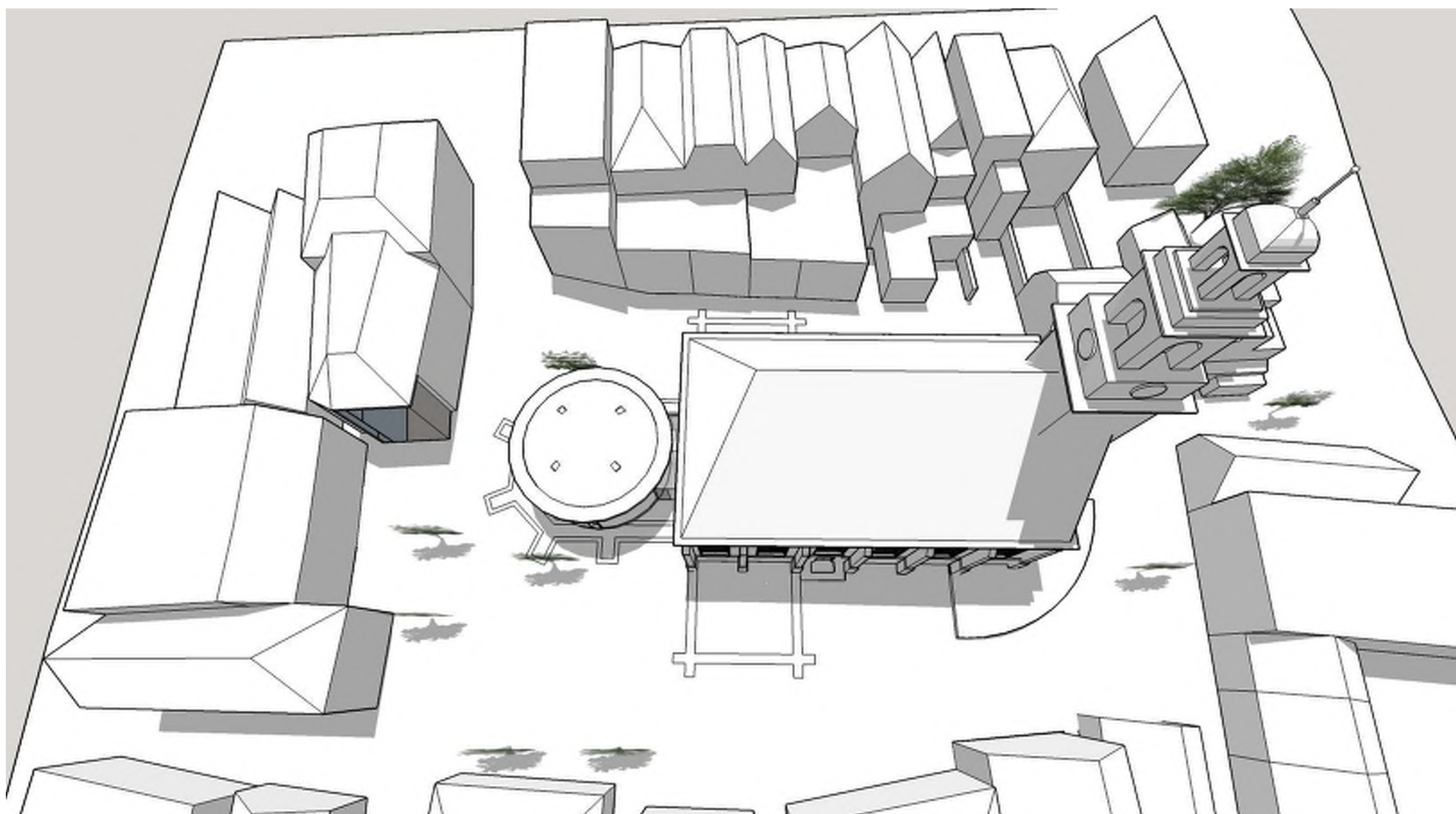
Advies voor ecologie, landschap, water en recreatie

's-Gravenbroekseweg 154
2811 GK Reeuwijk
+ 31 (0)182-395460
www.watersnipadvies.info
advies@watersnip.info

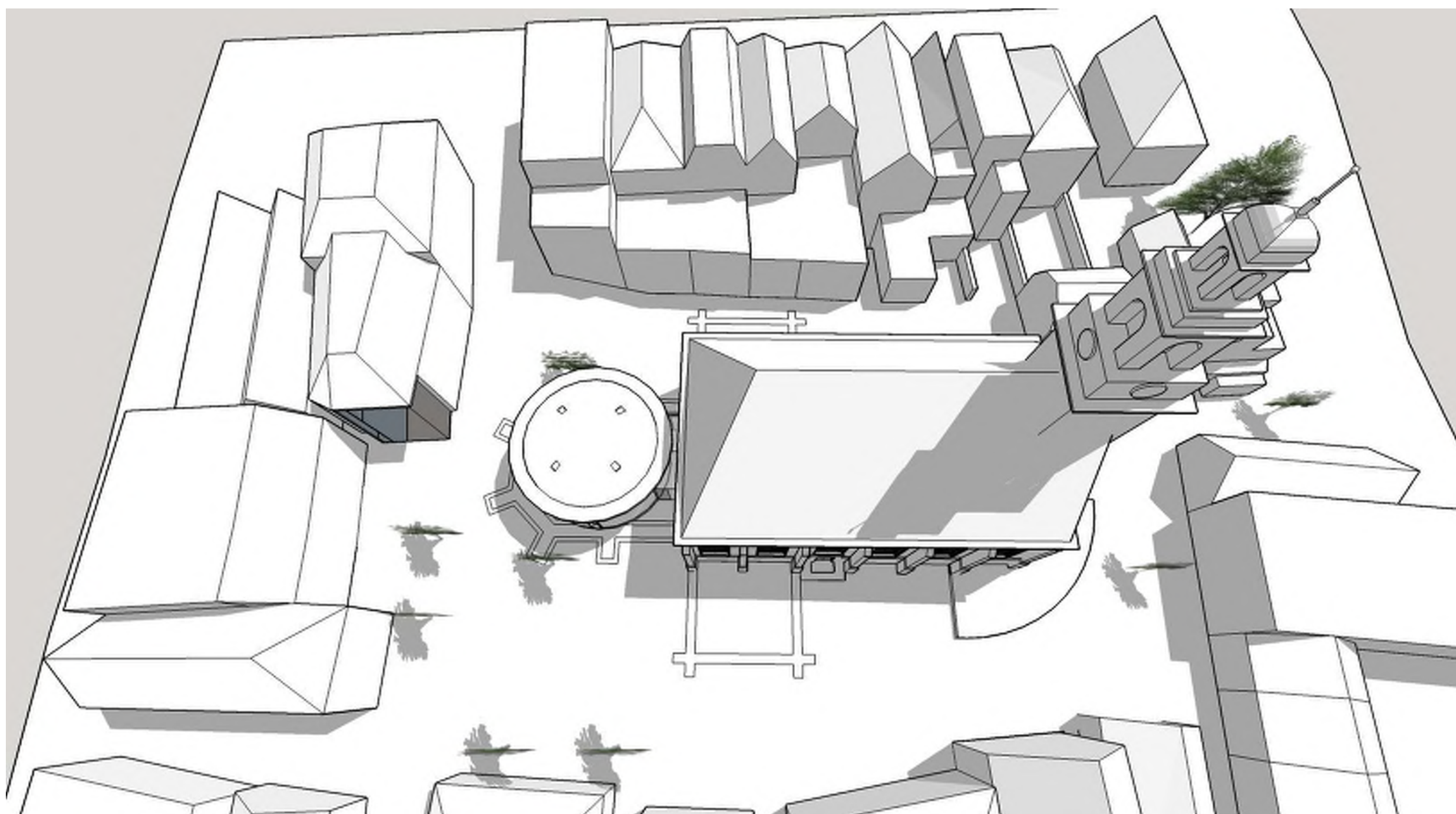

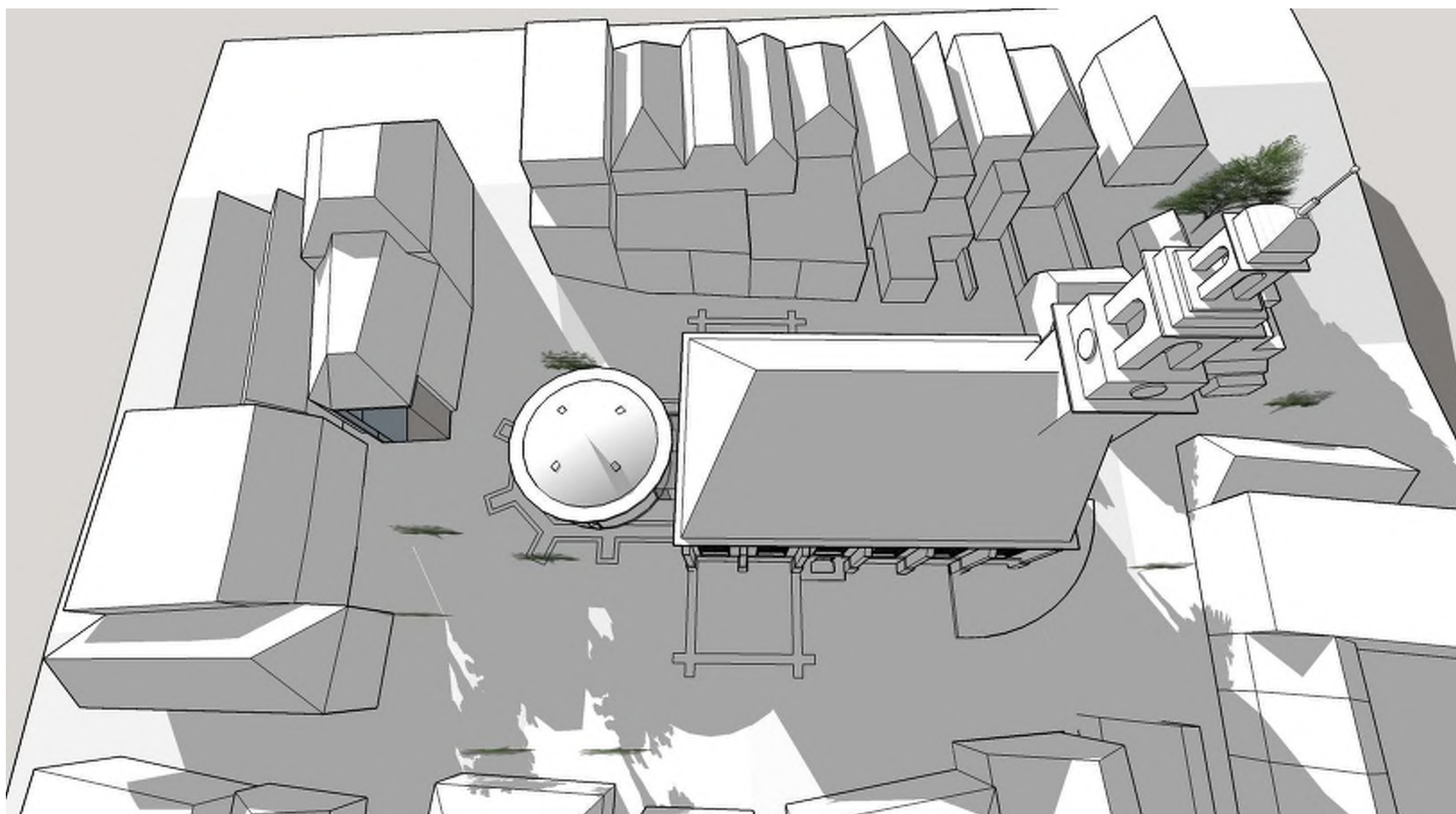
Uitbreiding Kerk Lekkerkerk
Schaduwwerking op **21 juni om 10.00 uur**
11-04-2018

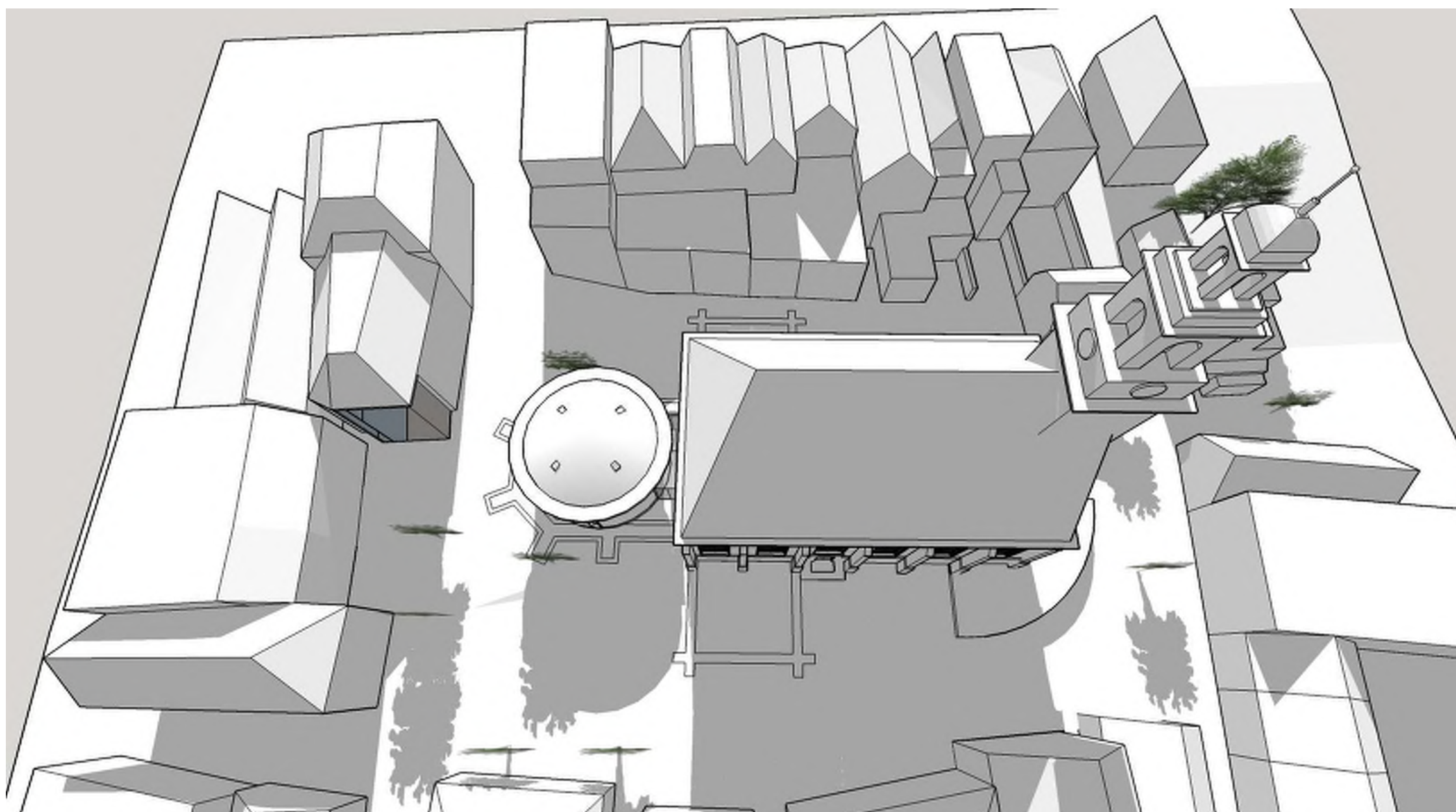
Uitbreiding Kerk Lekkerkerk
Schaduwwerking op **21 juni om 12.00 uur**
11-04-2018

Uitbreiding Kerk Lekkerkerk
Schaduwwerking op **21 juni om 14.00 uur**
11-04-2018

Uitbreiding Kerk Lekkerkerk
Schaduwwerking op **21 december om 10.00 uur**
11-04-2018

Uitbreiding Kerk Lekkerkerk
Schaduwwerking op **21 december om 12.00 uur**
11-04-2018

BIJLAGE J

Parkeerdruk onderzoek Royal Haskoning BV

RAPPORT

Parkeerdrukonderzoek Lekkerkerk

Klant: Gemeente Krimpenerwaard

Referentie: BG5548-RHD-ZZ-XX-RP-Z-0001

Status: Finale versie/01

Datum: 2 april 2019

Projectgerelateerd

HASKONINGDHV NEDERLAND B.V.

George Hintzenweg 85
3068 AX ROTTERDAM
Transport & Planning
Trade register number: 56515154

+31 88 348 90 00 **T**
+31 10 209 44 26 **F**
info@rhdhv.com **E**
royalhaskoningdhv.com **W**

Titel document: Parkeerdrukonderzoek Lekkerkerk

Ondertitel:
Referentie:
Status: 01/Finale versie
Datum: 2 april 2019
Projectnaam: Parkeerdrukonderzoek Lekkerkerk
Projectnummer: BG5548-105
Auteur(s): Lotte Rijsman/ Andre van Nieuwenhuijzen

Opgesteld door: Lotte Rijsman

Gecontroleerd door: Andre van Nieuwenhuijzen

Datum/Initialen: 02-04-2019

Goedgekeurd door:

Datum/Initialen:

Classificatie

Projectgerelateerd

Disclaimer

No part of these specifications/printed matter may be reproduced and/or published by print, photocopy, microfilm or by any other means, without the prior written permission of HaskoningDHV Nederland B.V.; nor may they be used, without such permission, for any purposes other than that for which they were produced. HaskoningDHV Nederland B.V. accepts no responsibility or liability for these specifications/printed matter to any party other than the persons by whom it was commissioned and as concluded under that Appointment. The integrated QHSE management system of HaskoningDHV Nederland B.V. has been certified in accordance with ISO 9001:2015, ISO 14001:2015 and OHSAS 18001:2007.

Inhoud

1	Aanleiding	3
2	Huidige parkeercapaciteit omgeving Kerkplein	4
3	Resultaten parkeerdruk	7
3.1	Metingen	7
3.2	Loopafstanden vanaf Kerkplein	10
4	Conclusie parkeeronderzoek	12

1 Aanleiding

De Johanneskerk aan het Kerkplein in Lekkerkerk wil graag uitbreiden met een wijk/vergaderlocatie aan het bestaande kerkgebouw aan de oostzijde van het Kerkplein.

Momenteel fungeert het Kerkplein als informeel parkeerterrein, hoewel er geen officiële gemarkeerde parkeerplaatsen zijn. Door de aanbouw verdwijnt er ruimte waar momenteel circa 8 voertuigen kunnen worden geparkeerd. Deze ruimte voor parkeren kan niet gecompenseerd worden in de directe omgeving van het Kerkplein. Daarnaast heeft de aanbouw een kleine verkeersaantrekkende werking. Conform de CROW publicatie 317, kencijfers parkeren en verkeersgeneratie voorzieningen, wordt op basis van het aantal m2 van de aanbouw met kenmerk wijkcentrum een parkeervraag gegenereerd van 7 parkeerplaatsen. Door de aanbouw en het verdwijnen van parkeerplaatsen is er dus een nieuwe parkeervraag ontstaan van 15 parkeerplaatsen.

De gemeente Krimpenerwaard heeft in 2013 de volgende besluiten genomen over de herinrichting van het Kerkplein:

- De oostzijde van de kerk blijft autovrij.
- Het Kerkplein wordt een blauwe zone.
- Er komt ontheffing voor bewoners van het Kerkplein en een deel van de Voorstraat.

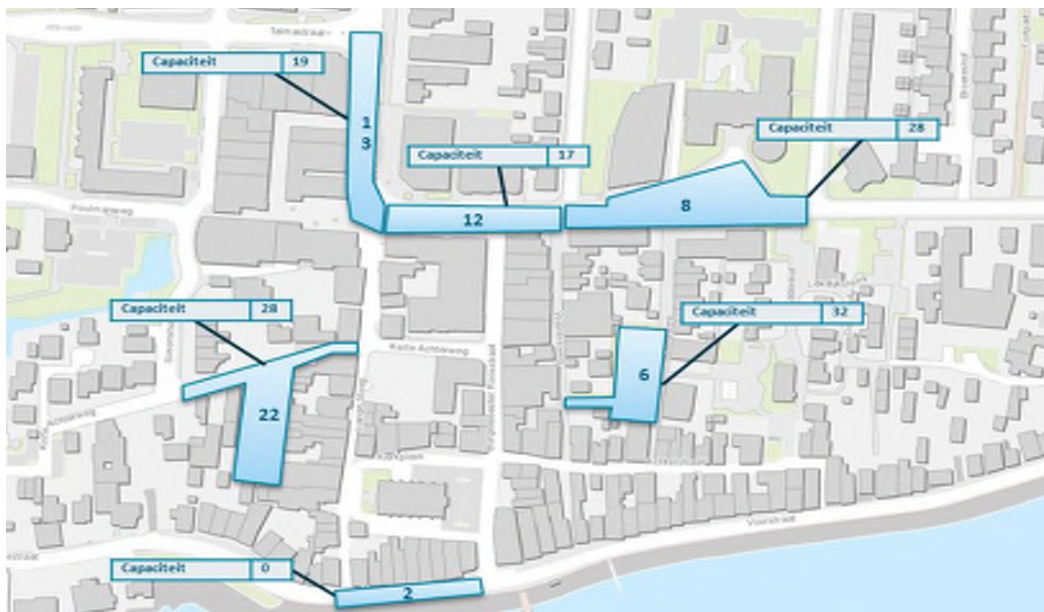
De gemeente Krimpenerwaard heeft Royal HaskoningDHV gevraagd om de parkeerdruk in beeld te brengen in de directe omgeving (tot circa 150 meter loopafstand). Hiermee kan de volgende onderzoeksvraag worden beantwoord:

Kan de door de ruimtelijke ontwikkeling gevraagde parkeercapaciteit van 15 parkeerplaatsen in de omgeving worden opgevangen?

Om bovenstaande onderzoeksvraag te kunnen beantwoorden is op vier momenten de parkeerdruk in beeld gebracht in de parkeersecties 2,6, 8,12,13 en 22:

- Dinsdag 5 maart 2019 (circa 22:00)
- Donderdag 7 maart 2019 (circa 22:00)
- Zaterdag 9 maart 2019 (circa 13:30)
- Zondag 10 maart 2019 (circa 10:00, tijdens de kerkdienst)

2 Huidige parkeercapaciteit omgeving Kerkplein

Figuur 1. Parkeercapaciteit onderzochte parkeersecties

Per sectie is beschreven wat de parkeercapaciteit is, alsmede de vormgeving van de parkeerterreinen in de secties. De precieze capaciteit in het centrum van Lekkerkerk is niet duidelijk omdat niet overal de parkeergelegenheid door bestrating en belijning is aangegeven. De beschikbare capaciteit is gebaseerd op basis van het geobserveerde parkeergedrag. In de dagelijkse praktijk kan de parkeercapaciteit daar beperkt van afwijken. Dit is echter dermate beperkt dat het niet meer dan 1 á 2 parkeerplaatsen in positieve of negatieve zin zal afwijken.

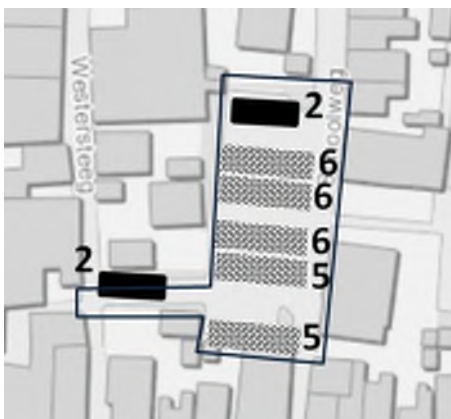
- Sectie 2 – Voorstraat
In sectie 2, welke aan de zuidkant van het Kerkplein ligt, mag niet geparkeerd worden. Hier geldt een parkeerverbod. De capaciteit is dus 0.
- Sectie 6 - Parkeerterrein Schoolweg
Sectie 6 bestaat uit 4 langspaarvakken (verdeeld over twee rijen) en 28 haakspaarvakken (verdeeld over 5 rijen). Deze zijn aangemerkt in de bestrating. De totale capaciteit is 32. Dit parkeerterrein is alleen te bereiken via schoolweg vanaf de Burgemeester van der Willigenstraat.
- Sectie 8 – Burgemeester van der Willigenstraat
Sectie 8 bevindt zich in de buurt van het gemeentehuis. Er zijn enkele parkeervakken (3, waarvan één gehandicaptenplaats) gemarkeerd, maar het grootste gedeelte van de capaciteit is ingeschat op basis van het parkeergedrag. De totale (geschatte) capaciteit bedraagt 28 parkeerplaatsen.
- Sectie 12 - Raadhuisplein
De parkeercapaciteit in sectie 12 bevindt zich in het winkelgebied. Er zijn geen parkeervakken gemarkeerd. Daarom is ook hier de capaciteit geschat op basis van parkeergedrag: in totaal 17 plekken.
- Sectie 13 – Raadhuisplein – Kerkweg
Ook sectie 13 bevindt zich in het winkelgebied. Er zijn drie plekken gemarkeerd, waarvan één een gehandicaptenparkeerplaats. Het parkeeraanbod is geschat op basis van parkeergedrag. De totale (geschatte) capaciteit bedraagt 19 parkeerplaatsen.

Projectgerelateerd

- Sectie 22 – Jodenbreeplaats – Korte achterweg
Sectie 22 bestaat voor het grootste gedeelte uit gemarkeerde haakse parkeervakken. Er zijn ook twee langspareervakken aanwezig, behorende bij een winkel. De totale capaciteit bedraagt 28 parkeerplaatsen.

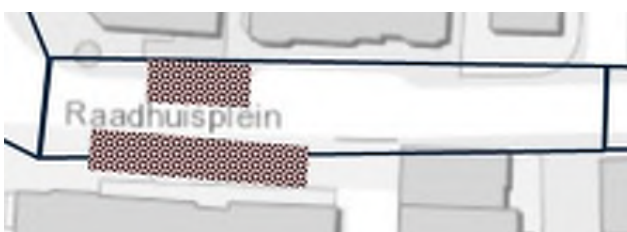
Kenmerken sectie 2: Voorstraat.

Kenmerken sectie 6: Parkeerterrein Schoolweg

Kenmerken sectie 8: Burgemeester van der Willigenstraat

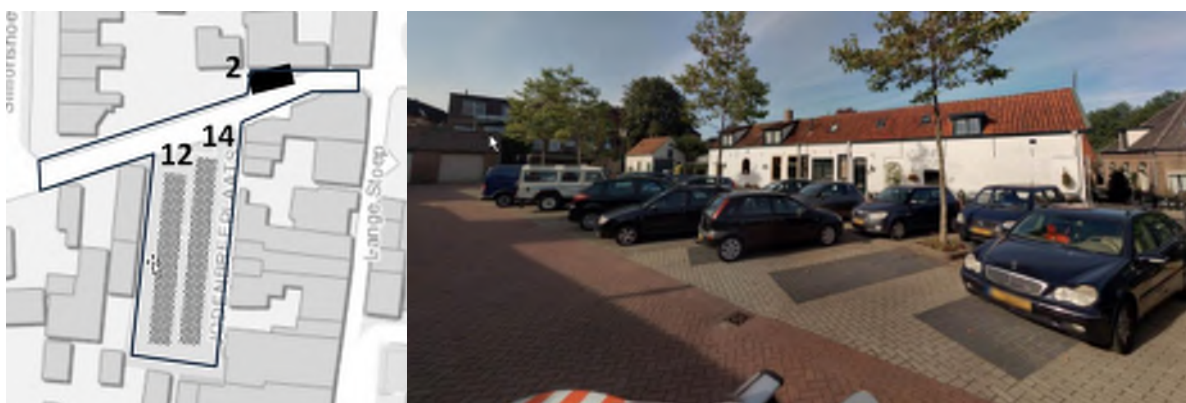

Kenmerken sectie 12: Raadhuisplein

Projectgerelateerd

Kenmerken sectie 13.: Raadhuisplein - Kerkweg

Kenmerken sectie 22.: Jodenbreeplaats

3 Resultaten parkeerdruk

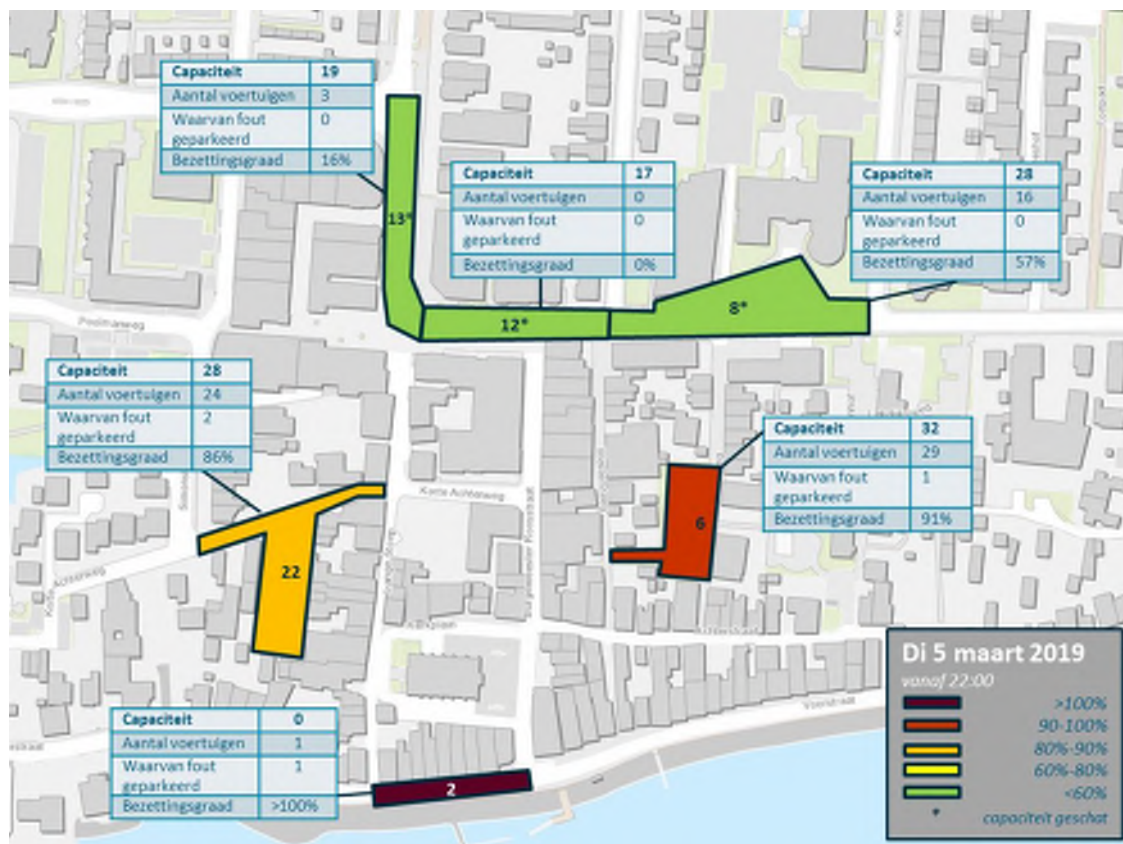
3.1 Metingen

De parkeerdruk is op de volgende momenten in beeld gebracht:

- Dinsdag 5 maart 2019 (circa 22:00)
- Donderdag 7 maart 2019 (circa 22:00)
- Zaterdag 9 maart 2019 (circa 13:30)
- Zondag 10 maart 2019 (circa 10:00, tijdens de kerkdienst)

Parkeerdruk dinsdag 5 maart 2019 22:00 uur

In de periode rond (22:00) zijn de meeste bewoners thuis en is de parkeerdruk voor bewoners het hoogst. In secties 13, 12 en 8 is de parkeerdruk laag. De parkeerdruk in secties 22 en 6 en 2 is echter wel hoog. Er is hier ook sprake van enkele foutparkeerders.

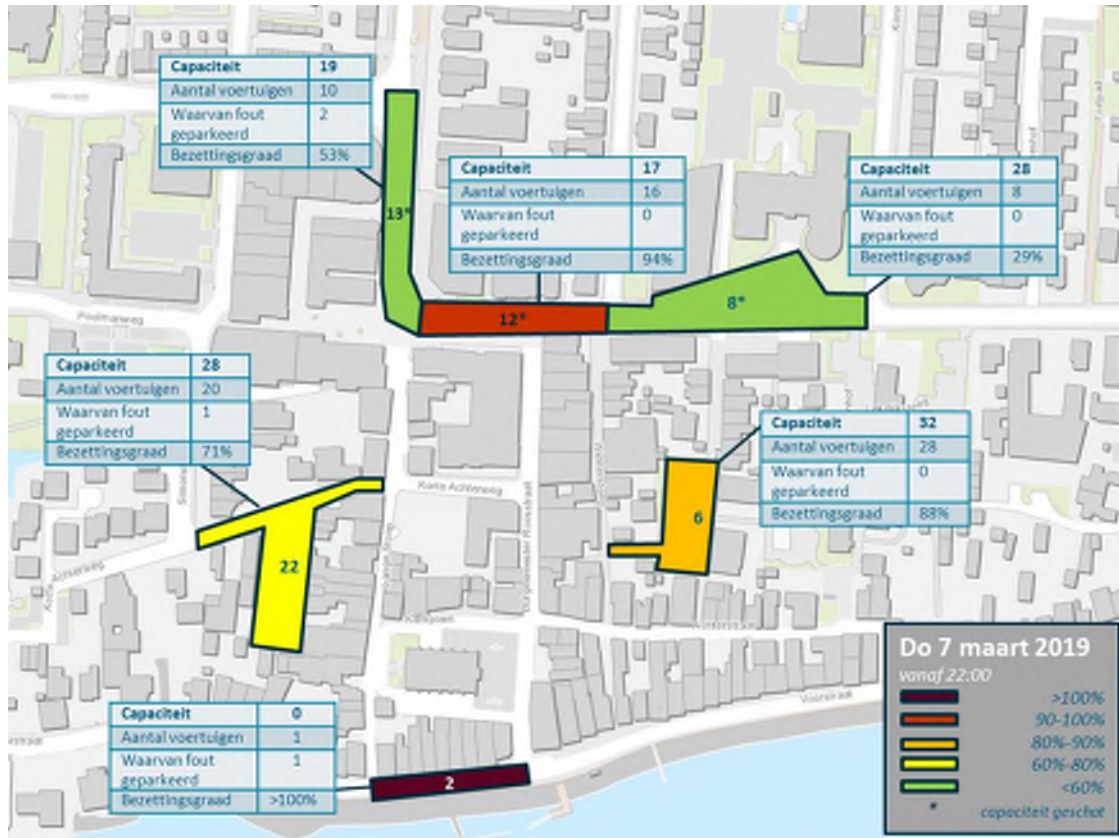
Parkeerdruk onderzochte secties dinsdagavond 5 maart 22:00 uur

Projectgerelateerd

Parkeerdruk donderdag 7 maart 2019 22:00 uur

Op donderdag 7 maart is op hetzelfde tijdstip geteld als dinsdag 5 maart: om 22:00. De verwachting is dan ook dat de parkeerdruk in de verschillende secties vergelijkbaar is. Er zijn wel verschillen tussen de twee avonden. Sectie 12 is veel drukker op donderdagavond met een bezettingsgraad van 94%. Ook de aanliggende secties 13 en 8 zijn iets drukker dan op de dinsdagavond. Dit lijkt te zijn veroorzaakt door activiteit in het evenementencentrum Amicitia.

In secties 2, 6 en 22 is de bezettingsgraad vergelijkbaar als op de dinsdagavond.

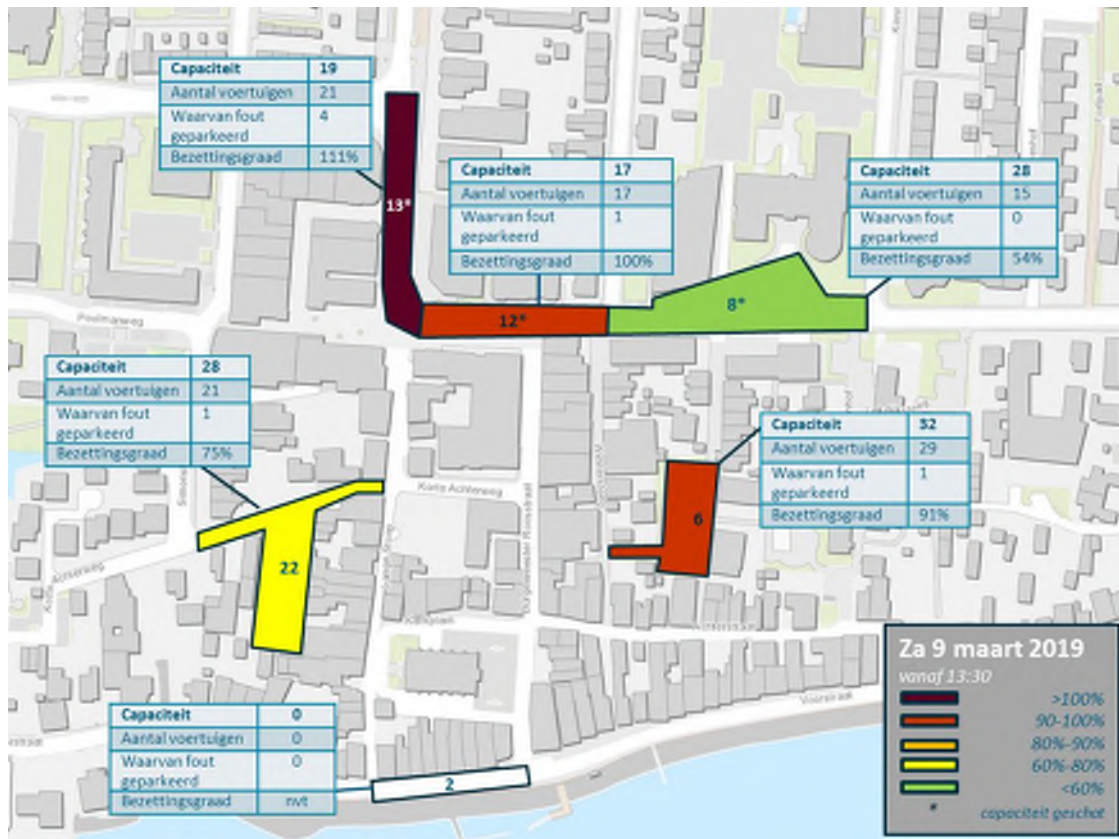

Parkeerdruk onderzochte secties donderdagavond 7 maart 22:00 uur

Projectgerelateerd

Zaterdagmiddag 9 maart 2019 13:30 uur

Op zaterdag 9 maart 2019 is het parkeeronderzoek rond 13:30 uitgevoerd, wanneer veel van de winkels in het centrum van Lekkerkerk bezocht worden. Dit is te zien in de bezettingsgraden in secties 13 en 12, die beiden erg hoog zijn. Tevens zijn er veel auto's fout geparkeerd. De parkeerdruk in sectie 8 overschrijdt de 60% niet. Secties 22 en 6 hebben wederom redelijk hoge bezettingsgraden. In sectie 2 zijn op zaterdag geen geparkeerde auto's waargenomen.

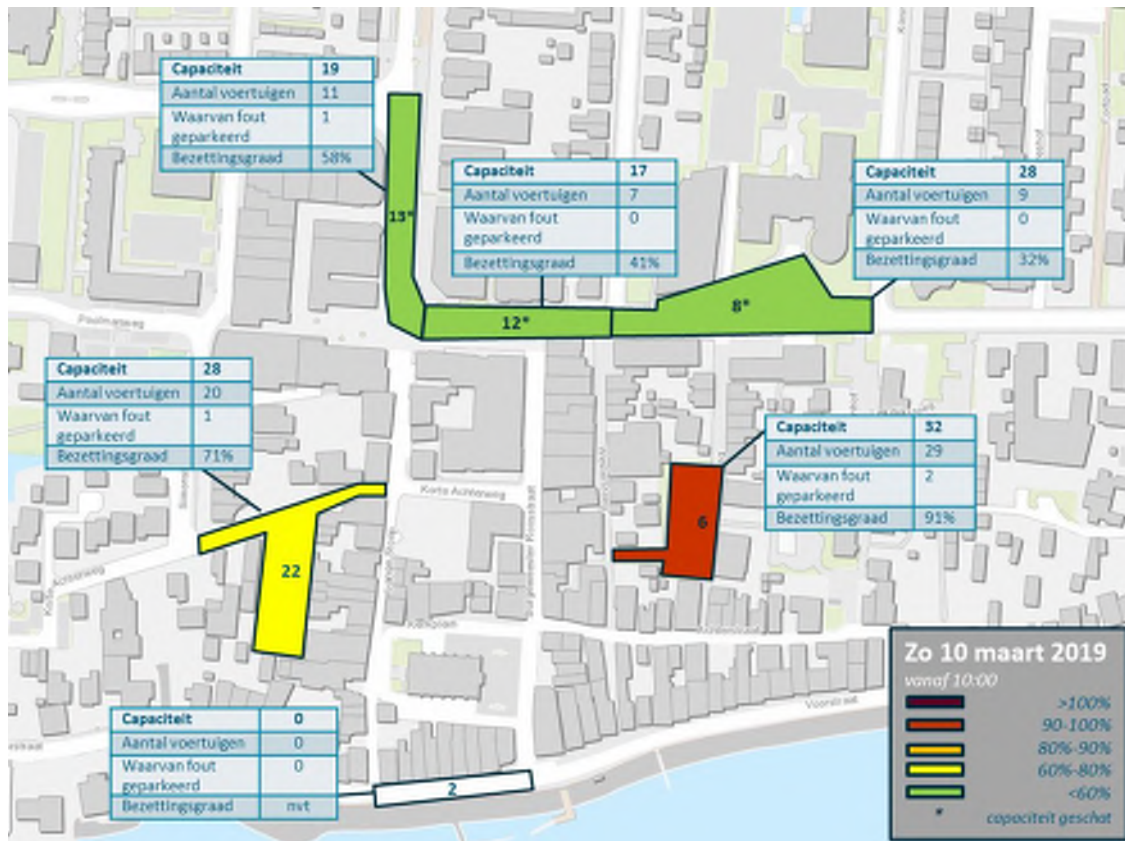

Parkeerdruk onderzochte secties zaterdagmiddag 9 maart 13:30 uur

Projectgerelateerd

Parkeerdruk zondag 10 maart 2019 10:00 uur

De parkeerdrukmeting op zondag is tijdens de kerkdienst van de Johanneskerk uitgevoerd. De secties die het dichtst bij het Kerkplein liggen (secties 22 en 2) vertonen geen hogere bezettingsgraden dan op andere dagen. Sectie 6 heeft, net als op de andere dagen, een hoge bezettingsgraad. De secties 8, 12 en 13 direct grenzend aan het winkelgebied, hebben op zondag een bezettingsgraad van onder de 60%.

Parkeerdruk onderzochte secties zondagochtend 10 maart 10:00 uur

3.2 Loopafstanden vanaf Kerkplein

In de CROW handleiding wordt voor wonen, ontspanning, gezondheidszorg en onderwijs uitgegaan van een acceptabele loopafstand van 100 meter van en naar een parkeerplaats. Voor winkelen en werken is deze afstand hoger: 200-600m. Deze afstanden zijn echter een richtlijn; wat autogebruikers acceptabel vinden is namelijk o.a. afhankelijk van de aantrekkelijkheid van de looproute.

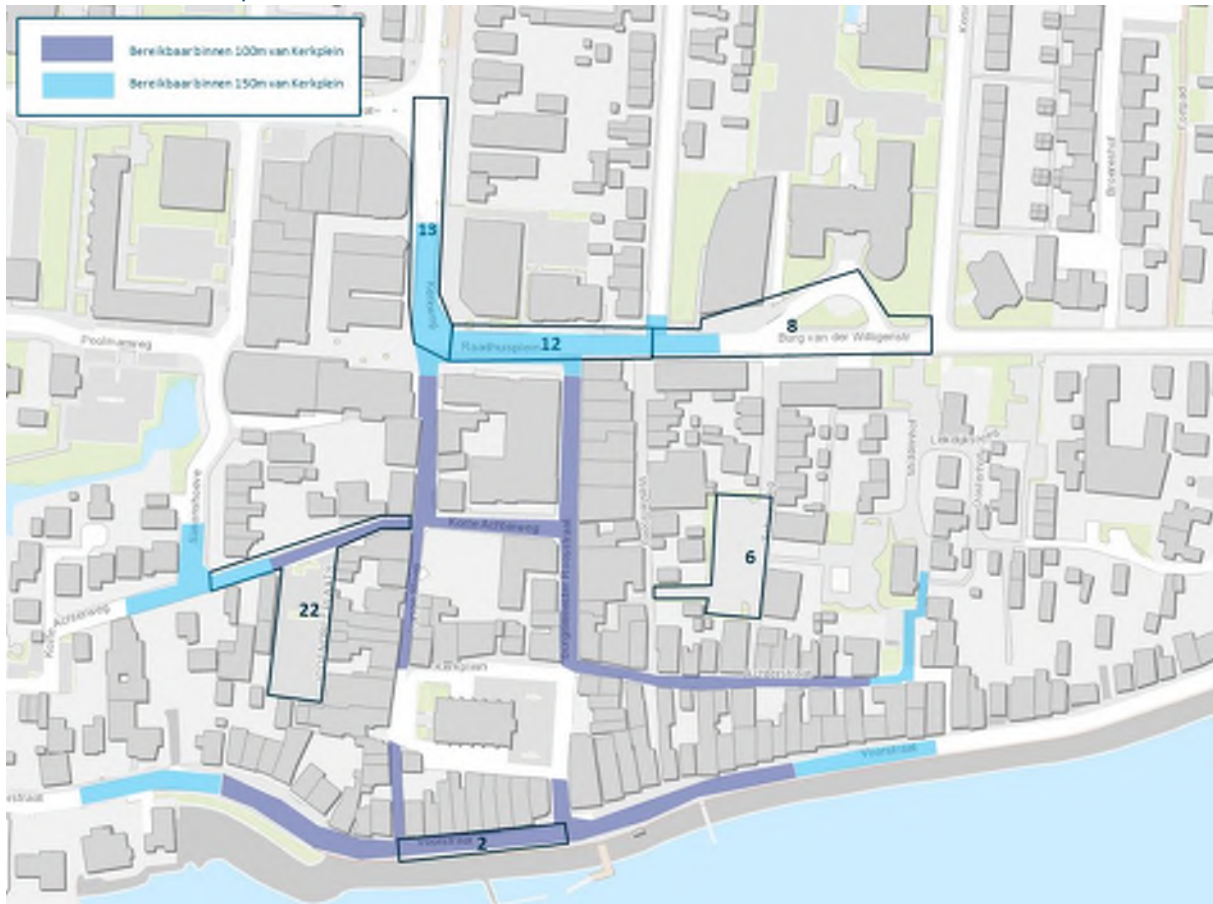
De parkeerders van het Kerkplein bestaan uit twee groepen:

- 1) bewoners rondom Kerkplein
- 2) bezoekers van het kerkgebouw (inclusief aanbouw) op zondag en tijdens avonden

In onderstaand figuur is weergegeven welke gebieden bereikbaar zijn binnen 100 meter vanaf het Kerkplein. Parkeersectie 22 is bereikbaar binnen 100 meter. Secties 13, 12, 8 en 6 liggen net buiten het 100m gebied, maar kunnen toch fungeren als vervangende parkeervoorziening voor het Kerkplein. Dit is omdat de afstanden niet veel verder zijn dan 100m, en omdat het een aantrekkelijke looproute betreft.

Projectgerelateerd

Hierbij moet tevens worden opgemerkt dat de afstanden gemeten zijn vanaf het Kerkplein. Echter, veel van de woningen die momenteel gebruik maken van de parkeervoorzieningen rondom de kerk, zullen zich tussen het Kerkplein en de omliggende parkeersecties bevinden, en kunnen daardoor ook gebruik maken van die secties binnen 100 meter. Indien dit niet lukt is er op een loopafstand van 150 meter voldoende capaciteit beschikbaar.

Loopafstanden van 100 en 150 meter van en naar het Kerkplein

4 Conclusie parkeeronderzoek

Het valt op dat de parkeerdruk in sectie 6 (parkeerterrein Schoolweg) structureel hoog is. De parkeerdruk in sectie 22 (Jodenbreeplaats – Korte achterweg) is eveneens aan de hoge kant. Secties 8, 12 en 13 zijn incidenteel druk bezet, hetgeen te maken heeft met bezoekers van winkels gedurende de winkeltijden (13:30) en lokale evenementen in de avonden (22:00).

Het lijkt erop dat de kerkdienst op zondag nauwelijks impact heeft op de parkeerdruk in de secties rondom het Kerkplein. Wel hebben de in de nabijheid aanwezige parkeerterreinen bij het Kerkplein (6 en 22) een hoge parkeerdruk. Over het algemeen is voldoende parkeercapaciteit aanwezig in de secties 8, 12 en 13 omdat de parkeerdruk daar niet hoog is in de avonden. Ook bij een toename van parkeervraag door de uitbouw is er voldoende parkeercapaciteit.

In een centrumgebied, zoals in Lekkerkerk met een stratenpatroon dat niet ontworpen is voor de auto, is het stringent toetsen van ontwikkelingen op loopafstanden van 100 meter tot parkeervoorzieningen niet altijd zinvol. In een dergelijk centrumgebied kan dit opgerekt worden naar 150 meter. Tegenover de iets langere loopafstanden staat een hogere ruimtelijke kwaliteit en nabijheid van voorzieningen.

Conclusie onderzoeksvraag:

Op basis van dit parkeeronderzoek wordt geconcludeerd dat er in de omgeving van het Kerkplein op een acceptabele loopafstand van 150 meter over het algemeen voldoende parkeercapaciteit voor handen is voor zowel bewoners als bezoekers rond het Kerkplein. Met name de secties 8,12 en 13 kennen voldoende restcapaciteit om de toegenomen parkeervraag van 15 parkeerplaatsen op te vangen.

Het is wel zaak dat de kerk haar bezoekers die met de auto komen, ook actief hier naar gaat verwijzen.